

292643047

101 Københavns kommune

Mag. 09.463 Me

A. S. Meinert

Fortællinger
om
Kjøbenhavn

1851

RHB

**KØBENHAVNS
RÅDHUSBIBLIOTEK**

alg.

09.463

de

ex. 1

Fortællinger

om

Kjøbenhavn,

ved

A. G. Meinert,
theol. Cand.

Andet forøgede Oplag.

Kjøbenhavn.

C. G. Iversens Forlag.

Trøst hos Sally P. Salomon, Brühnicks Efterfølger

1851.

1850

1850

1850

1850

1850

1850

1850

1850

1850

Forord.

Den første Udgave af dette lille Skrift var saa godt som udsolgt ganske kort Tid, efterat det var udkommet, og næsten samtidig dermed begyndte Trykningen af andet Oplag. Det blev mig derfor ikke muligt at foretage gjen-nemgribende Forandringer i samme, men kun hist og her at rette en eller anden Unøiagtighed, der jo saare let kan indløbe i et Værk, som dette, hvor Stoffet har maattet hentes allevegne fra, uagtet al den Omhu, man troer at have anvendt paa sit Arbeide. Imidlertid er det dog trukket i Langdrag med denne Udgave, fordi Forlæggeren ønskede, at de allerfidsste Begivenheder, navnlig Soldater-nes Indtog skulde tag mesed, hvad jeg paa hans Opfor- dring ikke har troet at burde undslaae mig for, uagtet jeg vistnok havde ikkesaae Betæneligheder derved, navnlig med Hensyn til min egen Evne, til paa en nogenlunde tilfreds- stillende Maade at levere en saadan Beskrivelse.

Hyad selve Planen for Værket angaaer, da maa jeg bemærke Følgende. Det har ved sammes Udgivelse langt

fra været min Hensigt at levere noget nyt Bidrag til Bedømmelsen af Tilstanden i Kjøbenhavn i ældre eller nyere Tid, men at fremdrage, hvad jeg i denne Henseende antog vilde kunne have almindelig Interesse, og at fremstille det paa en saadan Maade, at det derved kunde blive tilgængeligt for Alle. Jeg har derfor endog saa paa flere Steder tilbageholdt min egen Anskuelse af Sagen, naar den afveg fra den almindelig antagne. For blot at anføre et Exempel, vil jeg henvise til hvad der i Bogen anføres om de ældre Raadhuusbygninger. Conferentsraad Werlauffs Bemærkninger desangaaende i hans Universitetsprogram i Anledning af den sidste Reformationsfest faldt mig desværre for seent i Hænde; ligesom jeg ogsaa troer, at der i denne Sag endnu er saare Meget, der trænger til noiere Døftelse. En anden Forfatter, hvis Udfølgelser om Kjøbenhavns Historie jeg ligeledes meget maa beklage først for seent ere blevet mig bekendte, er Hr. Fr. Barfod, i den af ham udgivne „Skandinaviske Folkekalender“ for 1845. For Resten kan jeg ikke noksom paa Skjønne den gunstige Modtagelse, som mit lille Arbeide har fundet, og maa ønske, at der engang senere hen i Tiden maa forundes mig Gynne og Leilighed til at lade det fremgaae i en mere fuldkommen Skikkelse, end Tilfældet er med den nærværende, eller ogsaa at en dygtigere Pen end min vil paatage sig dette Arbeide.

Indhold.

	Side.
Kjøbmandshavnen ved Dresjund	1.
Slottet Agerhuus og det ældste Kjøbenhavn	7.
Bispestaden	11.
Kongestaden	20.
Tydsfernes Angreb paa Kjøbenhavn	25.
„Den gamle Dru“	31.
Reformationen	45.
Kong Christian den Fjerde	53.
Den svenske Beleiring	61.
Carl den Tolvtes Angreb paa Kjøbenhavn	90.
Pesten i Kjøbenhavn 1711	97.
Den store Ildbrand 1728	109.
Christian den Sjette og Frederik den Femte	121.
Christiansborgs Brand	127.
Den store Ildbrand i Aaret 1795	133.
Slaget i Kongedybet	144.
Det engelske Overfald	152.
Martsdagene 1848	175.
Stemningen og Tilstanden i Kjøbenhavn under Krigen med Tydsland 188.	

Handwritten title or header, possibly "Handwritten" or similar, appearing upside down.

Handwritten list of entries with corresponding page numbers, oriented upside down. The text is mirrored and difficult to decipher.

1	...
2	...
3	...
4	...
5	...
6	...
7	...
8	...
9	...
10	...
11	...
12	...
13	...
14	...
15	...
16	...
17	...
18	...
19	...
20	...
21	...
22	...
23	...
24	...
25	...
26	...
27	...
28	...
29	...
30	...
31	...
32	...
33	...
34	...
35	...
36	...
37	...
38	...
39	...
40	...
41	...
42	...
43	...
44	...
45	...
46	...
47	...
48	...
49	...
50	...
51	...
52	...
53	...
54	...
55	...
56	...
57	...
58	...
59	...
60	...
61	...
62	...
63	...
64	...
65	...
66	...
67	...
68	...
69	...
70	...
71	...
72	...
73	...
74	...
75	...
76	...
77	...
78	...
79	...
80	...
81	...
82	...
83	...
84	...
85	...
86	...
87	...
88	...
89	...
90	...
91	...
92	...
93	...
94	...
95	...
96	...
97	...
98	...
99	...
100	...

Kjøbmandshavnen ved Drefund.

Kong Knud i Danmark havde Tilnavnet den Mægtige; endogsaa det store England maatte adlyde Danmarks Konge; saa dengang saae det ganske anderledes ud i Verden end i vore Dage; men siden hiin Tid ere ogsaa over 800 Aar henrundne.

Kong Olaf i Norge fik at vide, at Knud just var udenlands, og at de Danske ikke syntes om, at deres Konge kun var saa lidt hjemme, men næsten altid opholdt sig i England. Olaf seilede da ned til Danmark med sin Krigshær og lagde sig ind ved Sjælland i en Havn ved Drefundet, som de Fremmede gjerne kaldte Sjællands Havn; men de Danske kaldte den Kjøbmandshavnen; thi der pleiede de fremmede Kjøbmænd at lande, forat tage Bisk, Kjød og Talg i Bytte mod Klæde, Jern, osv.

Altjaa seilede Kong Olaf da ind i Kjøbmandshavnen med sine Skibe; her kunde de ligge sikkert for Storm og Uveir; thi Havnen bestod i et smalt Sund, som bugtede sig ind fra Havet og var opfyldt af en Mængde Smaalholme; men Landet paa den anden Side af Sundet det var Den Amager, og hvor Olaf seilede, der har siden

i Tidernes Lob Danmarks Hovedstad ligesom dukket sig op af Havet.

Kongen steg i Land, sammenkaldte Omegnens Bønder, og holdt med dem et Thing nær ved Strandkanten; thi han turde ikke vove sig for langt bort fra sine Skibe. De nærmeste Bondebyer hed Serretslev og Solbjerg (Vesterby); længere borte laae Valby, Utterslev, Emdrup, Gjentske og de mange andre Landsbyer, som endnu staae den Dag i Dag; mens de to førstnævnte forlængst ere opslugte af det store Kjøbenhavn og dets Forstæder.

Kong Olaf tiltalte da Bønderne med fagre Ord, og bad dem, at de vilde kaare ham til deres Konge istedenfor Knud, der næsten altid færdedes i fremmede Lande. Men da fortælles der, hvorledes Bønderne holdt Normannekongen op med Snak; thi de vidste, at Knud kunde ikke være langt borte, mens Fjenden var i Danmark. Og som nu Olaf Dagen efter atter stod paa Thinge, og talte med Folket; da kom der en Mand løbende fra et af Skibene, og raabte han da til Kong Olaf: „Skynd dig, Konge; just nu sik vi Die paa en Flaade, som seiler op ad Sundet lige herind ad Havnen til“. Da tog den Fornemste blandt Bønderne til Orde, og sagde: „Bryd dig aldrig derom, det er ikke Andet end Kjøbmændene, som pleie at komme hid for at handle med os“. Dermed slog Olaf sig til Ro, men en liden Stund derefter kom der atter Bud fra Skibene, at det kunde aldrig være Kjøbmænd; for nu kunde man tydeligt see Vaabnene glimte i Solen. Da blev den norske Konge ræd i Hu, og skyndte sig ad Stranden til, idet han skjendte over, at Bønderne havde

bedraget ham; men deres Formand tog atter til Orde og raabte efter Kongen: „Min Tro, Kong Olaf, det er de rette Kjøbmænd, de der nu komme, at handle med om Danmarks Rige; for det er Folk, som byder det tilfals for Staal.“ Men Olaf fik nu i en Hast sine Skibe ud, og var glad, at han kunde slippe bort Sonden om Amager, mens Knud seilede ind i Havnen ad den modsatte Wei.

Søvrigt gik det kort Tid efter Olaf saare ilde; han maatte flygte bort fra Land og Rige, og da han vovede sig tilbage til Norge med en fremmed Hær, slog hans egne Folk ham ihjel; men Knud blev nu ogsaa Konge i Norge, og der sad han nu som Hersker i 3 Riger, som der staar i Verset: „Den danske, britiske, den norske Krone var sammensmeltet i hans Krones Guld.“

Dette var altsaa den første Gang, at Kjøbenhavn omtales i vore gamle Kroniker. I Kong Knuds Dage kunde der dog endnu ikke være Tale om nogen By af det Navn; der var i de Tider, maaskee med Undtagelse af Byen Slesvig, egenlig ingen Kjøbstæder i Danmark; kun hvor Kongerne opflog deres Bolig, eller hvor der jævnlig holdtes Thing, eller endelig rundt om de hellige Steder havde gjerne et større Antal Menneffer forsamlet sig, og der dannede der sig da ligesom en By; men Handelen var dengang endnu ikke saa levende her i Danmark, at den til stadigt Ophold kunde samle en Menneffemasje paa det samme Sted.

Det er for Resten ikke let, at danne sig nogen klar Forestilling om, hvorledes det har seet ud ved Havnen, inden man begyndte at anlægge Staden. Sundet ved Amager har i gamle Dage været langt bredere end nu; maaskee det endogsaa har strækket sig lige til Ferskvandsjøerne

udenfor Byens Bolde. Efterhaanden som Landet hævede sig, kom de lavere Grunde tilsyne, Sundet blev stedse snevrere, og midt i samme dukkede lavtliggende, græsklædte Holme hiit og her frem. Paa den Tid Kong Olaf gjæstede Sjælland antager jeg, at denne Havarms Brede omtrent har været fra Vandkunsten og lidt nedenfor Læderstræde til Sundby paa Amager; og at Smaaholmene i Sundet fornemmelig have været de Steder, vi nu kalde Slots- holmen og Gammelholm; dog vare de naturligviis selv langt mindre og Vandet om dem langt betydeligere end i vore Dage. Læt ved Stranden laae den ferske Sø, der nu tilbids ved Dæmninger er deelt i 3 Søer, men dengang vistnok var meget bredere og strakte sig længere ind i Landet end nu. Fra Sundet gif to smaae Bugter op i Landet og disse optog det Vand, der fra Ferskvandsjøen løb ud i Stranden. Den ene af disse Smaabugter strakte sig op paa det Sted, hvor vi nu have en Gade, som kaldes Rattesundet, og det var ogsaa Navnet paa Vigen; den anden kaldte man Pustervig, og den gif som en smal Nende op igjennem den nuværende Bogmagergade, til den med Tiet udvidede sig til et temmelig bredt Vand, der strakte sig imellem de Gader, som vi nu kalde Naben-
raa og Pustervig.

For Enden af Rattesund og Pustervig midt imellem begge laae den førømtalte Bondeby Serretslev. Byen maa have ligget for Enden af Nørregade, og Petri Kirke, der i vore Dage asbenyttet af den tydske Menighed i Kjøbenhavn, har rimeligviis fra først af tilhørt Bønderne og var altsaa oprindelig en dansk Landsbykirke. Noget længere borte, omtrent hvor Frederiksberg Allee begynder, laae

den anden Landsby, vi have talt om; den kaldtes Solbjerg; men dette Ord betyder paa vort gamle Sprog Besten, det Sted hvor Solen om Aftenen bjerger sig eller gaaer ned. Disse Landsbyer laae altsaa tæt ud mod Havvandet, og Fiskerie var Folkenes kjæreste Syssel; derfor havde de lagt deres Byer i et Hjørne af Markerne, for blot at være nær ved Vandet, og det gik med dem som overalt, hvor Fiskerie og Agerdyrkning mødes, at hiin Beskæftigelse, der i saa høi Grad tiltaler det naturlige Menneskehjerte, bliver drevet paa Landbrugens Bekostning. De vare altsaa Fiskere med Liv og Sjæl, skjøndt deres Torde strakte sig langt op i Landet. Men naar de om Aftenen toge ud paa Nattesfangst, gik de først i Kirke, forat bede til Gud og tage hans Belsignelse med sig paa Veien. Der var da for Enden af Rattesund ligeud mod Vandet opført et lille Capel af Træ; det var efter Datidens Skik indviet til en Helgen, nemlig St. Clemens, en af de ældste Biskopper i Rom. Om ham fortæller Sagnet, at han myrdet af de grusomme Hedninger var blevet bunden til et Anker og kastet i Havet; og saaledes flød da hans Lig omkring i mange Aar uden at synke, indtil det endelig drev i Land her i Danmark. Det var da ikke saa underligt, at han i den papistiske Tid blev høiagtet af de Danske som en Beskytter for de Søfarende, og overalt ved Strandbredderne vare der opreiste Kirker til hans Ære. Rimeligviis var St. Clemenskirke da ogsaa den ældste af de kjøbenhavnske Kirker; alene det, at den fra først af var opført af Træ, tyder paa dens Ælde; senere blev den ombygget af Steen, dog var den endnu stedse lille og ringe af Anseelse, indtil den i Reforma-

tionens Tid blev lagt ned. Den laae, som sagt, for Enden af Rattesundet, omtrent midt i det nuværende Frederiksberggade.

Ogsaa Kjøbmændene havde lige ude ved Stranden deres egen lille Kirke, hvor de skyndte sig hen, saasnart de kom ind i Havnen; thi det tykkedes dem, at der kunde ikke være nogen Velsignelse ved deres Gjerning, naar ikke Guds Huus var det første Sted, hvor de satte Foden, idet de betraadte Landjorden. Derfor var deres Kirke ogsaa bygget ud i Vandet paa nedrammede Bæle; den blev kaldet Nicolai kirke efter den hellige Nicolaus, der ogsaa blev hædret som en Skipperhelgen; og her kan vi tillige see, hvor langt Stranden dengang gik op; thi det var den samme Nicolai kirke, der senere blev ombygget paa det Prægtigste, og i mange Aar stod som en Brydelse for Staden, indtil den i vore Dage forvandlede sig til en Række Slagterboder.

Iøvrigt er det ikke let at sige, om der paa den Tid, vi nu taler om, ikke fandtes Spor til en begyndende Stad. Det er rimeligt nok, at man efterhaanden begyndte at anlægge Træboder langsmed Havnen, og at de fremmede Kjøbmænd lod deres Svende blive tilbage, forat kjøbslaae med Bønderne, mens de selv vare borte; men det Hele var endnu saa ubetydeligt, at det slet ikke havde noget Navn; saa at for 700 Aar siden var Danmarks Hovedstad en ringe Ladeplass, som hørte til Landsbyen Serretsløv og var anlagt paa dets Marker.

Slottet Arclhuus og det ældste Kjøbenhavn.

Med Knud den Mægtige var det forbi med Danmarks Vælde, og det saae ofte ud, som om Riget heelt skulde gaae til Grunde i Borgerkrig og indre Splid. Tilslidst var der paa eengang tre Kongesønner, der sloges om Herredømmet; og medens nu Kongerne stredes, maatte Folkene skjotte sig selv.

Men paa den anden Side af Østersøen boede dengang et Folk, som hed Venderne; de vare Hedninger, Sørøverie og Plyndring var deres kjæreste Syssel, og da de fik at vide, hvordan Tilstanden var i Danmark, hjemsogte de paa det Skrækkeligste vort Fædreland. I hele Østerrjylland stod Byerne tomme, og Markerne laae øde, Fyen og Smaagerne vare næsten mennesketomme, og i det sydlige og østlige Sjælland saae man næsten ikke Andet, end asbrændte Huse og golde Marker.

Især syntes Sørøverne godt om Kjøbmandshavnen ved Serretslevby; der kunde de ligge i Ro og Mag, og kom de Danske saa efter dem paa deres Skibe, havde de altid Tid nok, til at smutte bort igjennem Sundet ved Amager. De vare nu blevet saa dristige, at de herfra vovede sig langt op i Landet for at plyndre; ja det var engang endogsaa nærved, at de havde overrumplet den danske Kongestad Roeskilde ved Isfjorden. Under disse Omstændigheder kan vi let tænke os, at de fredelige Kjøbmænd ikke vovede sig did, da Havet var usikkert, og Havnen selv gjerne laae fuld af Søroverskibe, og skjøndt vi intet Nærmere veed, om hvordan det for Resten saae ud, kan vi dog let slutte os til, at paa den Tid kunde der endnu ikke være Tale om nogen By, som hed Kjøbenhavn.

Men da **Baldemar den Store** var blevet Konge, og Landet atter var kommet til **No**, lod han det være sig høist magtpaaliggende, at gjøre Ende paa **Sorøvernes** Uvæsen; han forærede da sin troe **Ben** og **Stalbroder**, **Biskop Absalon** i **Roeskilde**, **Havnepladsen**, alle **Landsbyerne** der rundt-omkring og hele **Den Amager**, at han derfra skulde have et **Die** med **Farrvandene**, og holde **Benderne** borte fra **Sjælland**. For **Enden** af **Havnen** laae der en **Holm**, hvor **Sorøverne** hidtil havde haft deres **Tilhold**, og som man derfor kaldte **Thyenæs**; der byggede **Biskop Absalon** sig et befæstet **Slot**; efter de **Tiders** **Maade** var det forsynet med fire høie **Taarne** mod de fire **Verdenshjørner**, og **Murene** vare stærke, opførte af **Kampesteen**; der var rigtignok sin snever **Keilighed**, men alligevel boede **Bispen** paa **Slottet**, naar han opholdt sig der i **Eggen**.

Men **Absalons** rette **Navn** var **Arel**, og hans **Borg** kaldte man **Arelhuus**; den laae paa det samme **Sted**, hvor **Christiansborg Slot** nu ligger; men dengang var der paa begge **Sider** af **Slotsholmen** et bredt **Vand**, ikke blot mod **Amager**, men ogsaa mod **Sjælland**, hvor der i vore **Dage** kun er en smal **Canal**; og naar man stod paa **Borgen** og saae hen ad den **Kant**, hvor **Thyvestergade** nu gaaer ned mod **Bolden**, da havde man for sine **Dine** det aabne **Sund** med flade græsrigge **Strande** til **Høire** og **Venstre**, og i **Baggrunden** udbredte **Blikket** sig over **Kjøgebugts** **Bande**. Paa den anden **Side**, mod **Nord**, saae man to smaae **Holme**; den ene kaldes nutildags **Gammelholm**, men dengang var den sely langt mindre og **Vandet** rundtom langt bredere, end i vore **Dage**; den anden laae lige uden for **Nicolai Kirke**, hvor **Laregade** og

Hummergade senere ere blevet anlagte. Fra denne Side var Udsigten vel ikke slet saa fri som mod Syd; dog kunde man ogsaa ad den Kant fra Slottets Taarne see langt ned over Drefund, og intet Skib kunde nærme sig Kysten, uden at Bispens Folk mærkede det; saa Arelhuus blev snart en Skræk for alle Sørovere og Ildgjerningsmænd. Rundt omkring Borgens Mure var der opstillet Stager, der bleve prydede med de fangne Venderes Hoveder, og derfor blev den ogsaa kaldet Stageborg eller Stegleborg.

Dg da nu Havnen atter var blevet sikker for den fredelige Kjøbmand, hævdede sig snart langs Stranden og heelt op mod Serretslevby imellem Kattesund og Bustervig en anseelig Kjøbstad, der beholdt Navnet Kjøbmandshavn eller Kjøbinghavn, og det er den Stad, der i vore Dage bliver kaldt Kjøbenhavn.

Dengang Absalon fik Pladsen foræret af Kong Valdemar, var den endnu saare ringe og uanselig; men fra nu af tog Byen Dag for Dag til i Velstand og Anseelse; den var opført paa Serretslev Grund; men Kjøbenhavnerne vilde ikke længere lade sig nøie med at ansees som Serretslevbønder: de fik sig da en egen Sogneskirke, og det var Vor Fru e Kirke, der snart knejsede høit i Veiret op over den ringe uanselige Landsbykirke; ja det varede ikke længe, førend den fik Navn af Domkirke, og blev den fornemste her paa Sjælland næst efter den i Roskilde.

Byens ældste Grændse var, som sagt, imellem Kattesund og Bustervig; men endnu var den dog kun en aaben Plette; Husene vare kun ganske smaae, opførte af Leer og tækkede med Straa; hvert Huus havde sin Kaalgaard eller Urtehave, ja vel endogsaa Græs til en Ko, og Svinene

rodede lystigt omkring i Gadegrøfterne. Disse Gader vare da heller ikke Andet, end de brede Beie imellem Husene, endnu var der ikke Tale om Steenbro; de vare krogede, da enhver Mand kunde bygge sit Huus, hvor han selv vilde, og som det lystede ham. Men disse ældste Gader vare dog de samme, som vi endnu kjende. Vester gade løb langs Enden af Rattesund næsten ligesaa langt som nu, Nørregade gik hen imod Serretsløv, til hvor Krystalgade nu begynder, Østergade gik omtrent til det Sted, hvor vi nu have Hjørnet af Christenbernikovstræde, og derfra var der en Bælebro over den smalle Havrende Bustrævig til Hallandsaas, der dengang var en flad Mark paa det Sted, hvor Kongens Nytorv nu er; fremdeles nævnes Rjød-mangergade, det vil sige Slagtergade, som vi nu kalde Rjød-magergade. Ogsaa Vimmelskafte er en af de ældgamle kjøbenhavnske Gader, ikke at tale om Gamlestrænde, som laae ligeud mod Havnen noget længere oppe end nutildags, og som rimeligviis var det første Sted, som blev bebygget. Torvet var det nuværende Gammeltorv, til hvor det saakaldte Nytorv begynder, og derfra førte en Gade ned til Stranden, som man dengang kaldte Skoubogade, det vil sige Skomagergade, omtrent hvor Raadhuusstræde nu er; den Gade, som vi nutildags kalde Skoubogade, var dengang den nederste Ende af Vimmelskafte, og derfra gik man igiennem Klædeboderne til Torvet; thi Nygade er først anlagt i en langt senere Tid. For Resten er det umuligt at sige, baade hvormange Gader der fandtes i den første Tid, og hvor Byens Grændser var; thi saalænge Enhver kunde opføre sit Huus, hvor han fandt en aaben

Blads, kunde der egentlig slet ikke være Tale om ordenlige Gader, og saalænge der aldeles ingen Muur var rundt- omkring Byen, kunde Enhver bygge saa langt ud, som han vilde; kun tør man overhovedet antage, at Staden laae imellem Rattesfundets og Bustervigs Bunde, og at de fleste Huse vare byggede Stranden saanær som muligt; thi det var jo Havet, som skaffede Byen sin Næring.

Bispestaden.

Kong Baldemar havde foræret sin gode Ven, Roes- kilde= Biskop, Kjøbenhavn og Landsbyerne der nærmest omkring. Baldemar døde, Absalon døde ogsaa, og de Bisper, der kom efter ham, vare ingenlunde Danner- kongernes Venner, men alligevel maatte de lade Bispe- stolen beholde Staden, uagtet dens stedse tiltagende Vel- stand og Anseelse snart viste dem, hvilken Uedelsteen der var berøvet Danmarks Krone.

Datidens Biskopper vare saare myndige Herrer; de vare slet ikke at formaae til at bøie sig for nogen verdslig Magt; thi de stode paa den Mand, for hvem alle Konger paa den Tid skjælvede, nemlig Paven i Rom. Den roes- kildeste Biskop Jacob Erlandsen lod da Kjøbenhavnerne vide, at de ingen anden Herre havde at adlyde, end ham alene, de vare hans og ikke Kongens Undersaater; kun Bispen havde de at betale Skat, han krævede da ogsaa af dem den Trefjerdedeel af de Bøder, som Stadens Borgere bleve idømte, den ene Fjerdedeel skulde tilhøre Staden,

Borgerne skulde yde ham en aarlig Afgift, som kaldtes Midsommergjeld; ham tilfaldt deres Næringsffat, og de maatte altid have et Skib paa rede Haand, som kunde føre ham over til Skaane, naar han ønskede det. Kun Biskoppen skulde de følge i Leding, var det endogsaa mod Kongen selv; thi Jacob Erlandsen tænkte aldrig paa Andet end Kiv og Strid med Danmarks Konge, og da Kong Christopher den Første maatte flygte for nogle Oprørere, og bad om Tilflugt og Optagelse i Kjøbenhavn, lod Bispens Byens Porte lukke, saa Kongen maatte staa udenfor, medens han selv sad og bredebe sig paa Arelhuus Slot.

Dengang havde Borgerne faaet deres By indsluttet med et Plankværk, at ikke enhver Fjende skulde løbe lige ind og udplyndre Staden, og enhver Borger var forpligtet til at holde et Stykke af samme vedlige. Da var det først, at Kjøbenhavn fik en ordentlig Grændse mod Landet eller Landemærke, og deraf har den Gade i Kjøbenhavn, som vi nu kalde Landemærket faaet sit Navn; men paa Hjørnet mod Nordost meente man ikke, at man behøvede noget Bæleværk; thi der stødte Byen til den brede Ende af Bustervig, og det Sted kaldte man den aabne Braa eller Krog, og deraf har Gaden Naben raa faaet sit Navn. Fra midt i Landemærket kom Byens Grændser til at gaae omtrent ned ad Vognmagergade til Østergade, langs med Bustervig, der kun var en saare smal Havarm, saa ved Stadens Østport var der endogsaa, som før er omtalt staaet en Bælebro over Vandet til en Mark, som gik lige ned til Stranden, og som man kaldte Hallands Næs. Mod Vesten gik Bæleværket

omtrent, hvor Vestervold gaaer i vore Dage, men ikke længere end omtrent dertil, hvor Farvegade nu begynder; thi derfra bøiede Byens Grændser sig ned mod Rattesundet, og vi maa tillige erindre, at Stranden dengang gik heelt op til Vandkumsten og Løngangsstræde, medens Slots- holmen laae aaben ud mod Kjøgebugt. Ved samme Leilighed kom ogsaa Petri Kirke, skjøndt den egenlig hørte til Serretslev, til at ligge indenfor Byens Grændser; før den Tid var der slet intet Skjel imellem Kjøbstaden og Lands- byen; og da nu Pæleværket skulde anlægges, kom man ofte i Forlegenhed; thi Enhver havde bygget, hvor han kunde faae en Plads tilkjøbs; nu blev man nødt til at rive flere Huse ned, forat Bygrændsen ikke skulde gaae ud og ind, og saa tillige forat vinde Plads til den Grav, der skulde drages rundt om Staden. Vandet i denne Grav kom fra Søen udenfor Byen, og man lod sig da for en stor Deel nøie med at udvide den naturlige Afløbsbæk, som trak sig langs Byens Grændse ned ad Rattesundet til, og det er denne Bæk, som har givet Anledning til Farve- gadens Navn; thi ved det ferske rindende Vand havde Byens Farvere opflaaet deres Boliger. Dette Vandløb blev nu forbundet med Bøstervig ved en Canal, som gik Norden for Petri Kirke langs Krystalgade. Denne Gade hed for ikke mange Aar siden endnu Skidenstræde; thi i den ældste Tid var her en almindelig Afløbsrende for Byen nedad mod Bøstervig.

Det varede imidlertid ikke længe, inden man indsaae, at en Befæstning af Træ langt fra var tilstrækkelig til Byens Forsvar. Medens indbyrdes Stridigheder plagede Landet, og man hver Dag maatte været belavet paa et Angreb af

Rigets indre og ydre Fjender, foretog Borgerne sig at omgive deres By med en Steenmuur, og vi høre fra nu af ofte tale om det Mod og den Lykke, med hvilken de tilbageslog fjendlige Overfald paa deres Stad.

Vi skal nu høre, om hvordan Kjøbenhavns Borgere havde det paa den Tid, de stod under Biskoppen i Roeskilde. De levede for en Deel af Fiskerie; i de Dage var Drefundet nemlig saa opfyldt af Sild, at man ofte havde ondt med at komme frem for Fisk; ja naar de trak igjennem Sundet, vare de ofte saa tæt pakkede ind paa hverandre, at et Spyd blev staaende opreist, naar man stødte det ned i Vandet imellem dem. Man har endogsaa den Fortælling, at vor Konges Gesandt engang skal have sagt til de andre Landes Sendebud, da de pralede af deres Herrers Rigdomme: „Ja lad den rigeste Konge i Europa købe Trækar for alle sine Skatte, Kongen af Danmark skal være Mand, for at fylde dem alle med Fisk fra Drefund“. Der blev da ogsaa betalt Biskoppen en Afgift i Fisk af enhver Borger, som gav sig af med Fiskerie, og der tilkom flere af Kjøbenhavns Kirker en Tiende af Fangsten. Ved Skanør og Falsterbo i Skaane vare der Markeder, hvor de Handlende mødte fra Tydskland og opkjøbte de Skatte, der saaledes vare Havet frarevne. Ogsaa i Kjøbenhavn indfandt de tydske Kjøbmænd sig med Salt, Ol, Klæde, Kryderier o. s. v., som de solgte til Borgerne; i det Sted kjøbte de Fedevarer, Korn, Talg og Kjød, og uagtet den største Vinding ved denne Handel vistnok tilfaldt disse Fremmede, der stedse hidbragte og afhentede de forskjellige Varer, droge Kjøbenhavns Borgere dog ogsaa en stor Fordeel af samme som Mellemlhandlere imellem

Landbefolkningen og de Fremmede; thi ifølge Stadsretten var det ingen Gjest, det vil sige udenbyes Handlende, til-
 ladet at gjøre Dykjøb af Landets Producter og saaledes at
 tage Næringen fra Byfolkene. Vi see derfor ogsaa, hvor-
 ledes Kjøbenhavn i en utrolig kort Tid opblomstrede til en
 af de største Stæder i Riget; og der var ikke forløbet meget
 Mere end 100 Aar efter Borgens Anlæg, inden Staden
 allerede næsten kunde maale sig med Kongestaden Roskilde.

Men uagtet al denne dyre Lykke, var der een Ting,
 som man savnede, og som gjorde, at Bispereregjeringen, alt
 som Staden tiltog i Velstand og Anseelse, stedse blev mere
 og mere forhadet. Der var nemlig langt fra den Frihed i
 Kjøbenhavn, som i de andre Kjøbstæder i Danmark, hvor
 Borgerne selv havde vedtaget en Stadslov, og skiftede Ret
 og Skjel i deres By. Men slige Friheder vilde Biskoppen
 af Roskilde ikke vide Noget af. Han var selv den øverste
 Dommer i alle Sager, og havde beskikket en Foged,
 uden hvis Minde ingen Foranstaltning maatte skee; greb
 Borgerne en Tyv eller anden Misgjerningsmand, da
 havde de ikke, som i andre Stæder, deres eget Arresthuus;
 men de skulde give ham Bispens Foged i Forvaring og
 betale denne en egen Afgift for de Bekostninger, han
 derved udsatte sig for. Den Lov, man havde at rette sig
 efter, havde Borgerne ikke selv givet sig, men den var
 dem paanødt af deres Herre, Roskilde-Biskop. Den
 eneste Frihed, som Byfolket besad, var at deeltage i Valget
 af Stadens Øvrighed. Denne Øvrighed bestod nemlig af
 den af Bispens beskikkede Foged, rimeligviis den samme
 som Slotsfogden, og dernæst i 2 Raadmænd, der ud-
 valgtes af Borgerne selv. Disse bestyrede nu i Fælled-

skab alle Byens Anliggender; kunde de ikke blive enige, afgjorde Biskoppen Sagen; ligeledes havde de at undersøge alle Retsager; men Bissen var dog selv den øverste Dommer, og sad som saadan fra Tid til anden selv i Retten.

Paa Jacob Erlandsens Tid fik Staden sit første Raadhuus; det var en saare ringe og ubetydelig Bygning paa Hjornet af Nørregade og Klædeboderne, men det var dog altid stort nok til sit Brug; thi Kjøbenhavn behøvede ikke som andre Byer et eget Raadhuusfængsel; thi dertil blev et af Slottets Laarne benyttet, og Retsalen behøvede ikke at være stor, da de menige Borgere ingen Deel maatte tage i Forhandlingerne.

Bissen af Moeskilde var ikke blot Herre i Kjøbenhavn, de fleste Gaarde og Huse vare ogsaa hans Eiendom. Dermed gik det saaledes til, at han fra først af havde ladet mange Bygninger opføre i Staden, og nu mærkede de andre Beboere, at de Folk, der boede paa Bissens Grund, nød en langt større Sikkerhed paa Liv og Eiendom, end de andre Borgere, og derfor blev det almindelig Skik, at tilskjøde ham sit Huus, saaledes at den forrige Eier fik Lov til at blive boende der mod en aarlig Afgift; thi i de urolige og farlige Tider, som det dengang var i Danmark, lærte man at skjønne paa den Velsignelse, som personlig Sikkerhed fører med sig, og Bissen var en mægtig Mand, hans Eiendom vovede Ingen saa let at antaste.

For Resten var Sikkerheden i Kjøbenhavn vel nok saa stor som i de andre Stæder; Bissen og hans Foged vare ikke at spøge med, det vidste Folk. Alligevel var der langt fra saa haarde Straffe som i de andre Byer i Danmark,

hvor Lovene rigtignok undertiden synes at have været vel skræppe; saaledes hedder det blandt Andet i Niber Net: En Kvinde, som stjæler burde egenlig hænges, men for hendes kvindelige Gres. Skyld skal hun levende begravet. Saadanne Love kjendte man Intet til i Kjøbenhavn; tvertimod vare Straffebestemmelserne meget milde, ja maa-fee næsten for lempfældige; de allerfleste Forbrydelser bleve afføede med Bengebøder, og den høieste Straf var, at blive sin Formue berøvet, og dernæst at udjages af Staden.

Roeskilde Biskop frygtede stedse, for at Kongerne skulde bemægtige sig hans herlige Stad ved Dresund; han havde flere Gange maattet gye til Paven, for at erholde sin Eiendom tilbage, naar Landets Konge under de indvortes Uroligheder og Stridighederne mellem den verdslige og geistlige Magt havde taget Staden i Bestiddelse. Desuden vidste han, at Borgerne Intet ønskede hellere, end at komme bort fra hans Formynderskab, og at overgive deres By til Kongen. Men istedenfor at stræbe efter at vinde Hjerterne ved at skjenke dem nogle af de Rettigheder, de saa høiligen attraaede, søgte han at tæmme dem; idet han stedse berøvede dem Mere af den Smule personlig og borgerlig Frihed, som de endnu havde tilbage. Saaledes forbød han dem at bære Vaaben, og lod dem vide, at han og hans Folk skulde nok sørge for Byens Forsvar, hvis den blev angreben af nogen Fjende; rigtignok blev dette Forbud aldrig overholdt; thi hver Gang der var Fare paafærde, læse vi, om hvor kjæft Borgerne traadte op for at værne om deres Stad. I de andre Byer i Danmark havde Borgerne indgaaet Foreninger eller Sel-

skaber, som de kaldte Gilder. Man kom til bestemte Tider sammen og forlystede sig med Sang og Drickelag; men i Særdeleshed havde Gildebødrene forpligtet sig til gjensidigt Forsvar og Beskyttelse, hvad der var af den største Vigtighed i hine lovløse Tider. Saadanne Sammenkomster vilde Biskoppen ikke vide Noget af, han frygtede, at de skulde give Anledning til Sammensværgelse, og truede Enhver, som lod sig finde i slike Forsamlinger, med at bortjages af Staden.

Vi kan nok tænke os, at Kjøbenhavns Befolkning blev yderlig opbragt, over at skulle bære et saadant Trælleaag. Borgerstabet med Raadet i Spidsen erklærede Biskoppen, at de ikke vilde adlyde saadanne Love; de vilde nyde samme Frihed som de andre Stæder i Danmark. Dog indsaae de snart, at endnu var Tiden ikke kommet for dem, til at løsrive sig fra Bispens Herredømme; hans Folk havde Fæstningen inde, Kongen, Erik Menved, havde ikke aabenlyst at hjælpe dem, og der var allerede gaaet Bud til Rom. Der blev da intet Andet for dem at gjøre, end at slutte Forlig med Biskoppen og at underkaste sig hans Anordninger.

Men ikke længe efter udbrod der et alvorligt Oprør mod Bispens. Paven havde nemlig befalet, at alle Kirker i Danmark skulde være lukkede; thi Erik Menved havde ladet Erkebiskop Johan Grand fæste i Fængsel; men Paven paastod, at ingen verdslig Herre havde Noget at sige over en geistlig Mand; saalænge til Erkebispens blev givet fri og fik fuld Opreisning for den Tort og Skade, som han havde lidt, maatte der derfor ingen Gudstjeneste finde Sted. Men der var langt fra Danmark til Rom

og Paven kunde ikke paasee, at hans Forbud blev overholdt; Folket tvang Præsterne til at aabne Kirkerne, istedenfor at man i Rom tænkte, at det skulde have tvunget Kongen til at udjone sig med Erkebispren. Men Hoeskilde Biskop meente, at han dog vel sagtens i sin egen Stad kunde sørge for, at Pavens Billie blev fuldbgyrdet. Darottede Borgerne sig sammen, Stormkloffen lod, og en bevæbnet Skare stinlede sammen foran Slottet og indesluttede Bispren paa hans Borg. De begyndte at sætte Kastemaskinerne i Bevægelse, og styngede store Stene ind mod Slottet. Men da de mangede en Anfører og heller ikke tilstrækkelig vare forsynede med Beleiringsredskaber, formaaede de dog ikke at udføre deres Plan, nemlig at erobre Bispeborgen. Da det nu blev Aften, stormede Oprørerne hen til den nærliggende Nicolai Kirke, hvor de tiltvang sig Udgang og nødte Præsterne til at holde Gudstjeneste, og her tilbragte de Natten med at lægge Raad op mod deres Herre. Dog slige wordnede Dpløb ere kun farlige i første Dieblif; ved nærmere Eftertanke faldt det dem i Sinde, at det var en halsløs Gjerning, de havde for; de havde stouet paa Kongen, thi de vidste hvor gjerne Erik Menved vilde see sig i Besiddelse af Kjøbenhavn, og at han tilmed var forbitret paa Biskoppen, der havde vovet at lukke Kirkerne efter Pavens Befaling. Men da de nu saae, at Kongen ingen Hjælp stikkede dem; thi hvor gjerne han endogsaa vilde være Herre i Staden, vovede han dog ikke aldeles at bryde med sin Geistlighed; da sank deres Mod, i Nattens Løb adspredtes Hoben, og flere af de værste Uroflistere bleve satte fast og maatte finde sig i, som Oprørerne at udjages af Staden.

Kongestaden.

Biskop Johannes af Roskilde havde forlehnet sin Broder, Ridder Ingvar, med Kjøbenhavn. Denne Ingvar havde altid viist sig som en Fjende af den danske Konge, Christopher den Anden. Dengang saae det kun ilde ud i Danmark; enhver Mand vilde raade sig selv, der var Ingen der brød sig om Kongen, og han var knap Herre i sit eget Huus. Christopher vidste da intet bedre Raad, end at kaste sig i Armene paa de holfsteenske Grever; hans Halvbroder, Grev Johan af Kiel, lovede ham da ogsaa Hjælp mod Oprørerne i hans Rige; Greven og Kongen landede i Sjælland, og nu gif de løs paa Kjøbenhavn; thi der sad jo en af Kongens værste Avindsmænd. Men som de nu nærmede sig Staden, kom en Rytterfære dem i Møde; det var Ridder Ingvar, der i Spidsen for sine Mænd med sænkede Landsjer nærmede de sig det Sted, hvor Kongen holdt. Aldrig saasnart mærkede Christopher, hvem det var, som kom ham i Møde, før han forbitret spurgte Ingvar, hvor han turde vove at træde frem for hans Dine, da han altid havde viist sig som hans værste Fjende. Ridderen svarede, at han havde fortrudt sin Opsørsel, og nu kom han for at forsones sig med sin Herre, og til Pant paa sit Sindelag vilde han overgive ham Kjøbenhavn. Da skikkede Greven hemmelig nogle af sine Riddere i Forveien, og de tog Staden og Slottet i Besiddelse i Kongens Navn. Som nu Christopher ankom for Byens Porte, saae han, at et Banner med et Nældeblad blev stuktet ud fra et af Slotstaarnene; det var Holfstenernes Mærke, og Greven lod Kongen vide, at han havde

Sinde at beholde Staden som Pant paa de Penge, som hans Halvbroder skyldte ham for dette Tog. Og da nu Christopher døde, vare alle Slotte og Fæstninger i hele Riget i Tydskernes Hænder som Pantegods for de Penge, de havde laant Kongen.

I lang Tid var der nu ingen Konge i Danmark; thi der var intet Rige at regjere over; men de fremmede Panteherrer udpiinte Folket, indtil den værste af dem, Grev Geert af Rendsborg, faldt paa sine Gjerninger i Randers By, og da kom Christophers Søn Valdemar den Afdøde, ogsaa kaldet Utterdag, tilbage til sit Fædrenerige, og Alt hvad der var dansk, flokkedes om den nye Konge.

I Forstyrrelsens Tid havde Kjøbenhavns Borgere med Fortrydelse seet paa, hvorledes deres Stad ret som Kjøbmandsgods var gaaet over fra den ene Haand i den anden. Aldrig saasnart hørte de da, om at Riget atter havde faaet sig en Konge, førend de aabnede deres Byes Porte for ham og overgav ham Staden. Men Slottet Arelhuus var dengang i de Svenskes Hænder; da disse havde kjøbt det af Tydskerne, dette blev stormet og indtaget af Valdemar. Saaledes var den danske Konge blevet Herre i Kjøbenhavn; det heed sig jo rigtig nok endnu, at Staden tilhørte Roeskilde Bispestol, og Valdemar havde givet Bispen sit Ord paa, at han skulde erholde den tilbage. Men dette skete aldrig; derimod opfløg Kongen jevnlig sin Bolig paa Arelhuus Slot; det hjalp ikke længere, at Bispen tog sin Tilflugt til Rom; Geistligheden begyndte at svækkes og kunde ikke undvære Kongernes Beskyttelse, de maatte derfor lade sig nøie med hvad der blev dem paanødt i Bytte, og de vogtede sig vel for at være altfor høirøstede i at paastaae deres Ret.

Fra Baldemar Atterdags Tid var Kjøbenhavn altsaa en kongelig Residensstad; det vil sige, Kongen opholdt sig af og til i længere Tid paa Slottet; men først under Christoffer af Baiern blev Staden, som nu var den vigtigste i Riget, udseet til at være det faste Sæde for Danmarks Konger.

I gamle Dage vare alle Bygninger i Kjøbenhavn klinede op af Leer imellem Træstolperne, tækkede med Straa og omgivne af Kaalgaarde. Efterhaanden, som Folkemængden tiltog, blev de ubebyggede Pladser opfyldte med nye Huse; imellem de gamle Hovedgader dannedes der Stræder, og disse vare som oftest saa smalle, at to Vogne ikke kunde komme forbi hinanden. Overalt havde Borgerne opført smaae Udbygninger, ofte midt ud paa Gaden; der var ingen ordenlig Steenbro, og der laae store Møddinger paa den alfare Vei. Da Kongen nu havde opslaaet sit Sæde i Staden, begyndte denne Orden efterhaanden at affkaffes, det blev paalagt enhver Borger, at sørge for en ordenlig Brolægning udenfor sit Huus, ingen Skarndhyge maatte mere taales paa Gaden, og ingen Mand turde bygge sin Udbygning længere ud, end saa langt, som Tagdryppen paa hans Huus ragede frem; der blev forbudt at kline Bygninger op af Leer og at tække med Straa. Staden fik da efterhaanden et hyggeligere Udseende; men de smalle Gange vedblev, der var intet Fortoug, men midt igjennem Gaderne gik ildelugtende Kædestene. Næsten intet Huus var dengang endnu opført af Grundmuur; man lod sig nøie med Bindingsværk, og disse Bygninger vare efter Datidens Smag opreiste med spidse Gavle, saaledes som man den Dag i

Dag seer det paa de faae Huse, som endnu staae tilbage fra en ældre Tid, og dette gav den hele Stad et fra Nutidens Byer aldeles forskjelligt Udseende. Men ude paa Den kneisede Kongens Slot i Veiret, høit over Borgernes smaae lave Boliger; det var en snever skummel Bygning med mange Taarne, uordenlig opført uden nogen bestemt Plan, og omgivet af Grave og Fæstningsmure.

Kjøbenhavn tiltog nu daglig i Velstand, efterat Kongen havde opslaaet sin faste Bopæl i Staden; ikke just fordi Hoffet gav Borgerne Støt at fortjene; tværtimod havde Kongen sine egne Haandværksfolk, der levede i Staden, uden at svare borgerlig Lyngde; men Sagen var den, at med det Samme blev Kjøbenhavn Sædet for hele den danske Adel. Men for Ræsten gave disse Adelsmænd Borgermesteren og Raadet Meget at bestille. De vilde ikke bøie sig under Byens Lov, paastod, at de Anordninger, som Dyrigheden udstedte, gjaldt ikke dem, og heller ikke vilde de svare nogen Afgift til Staden af de Huse, som de behøvede; medens de paa mange Maader faldt Borgerne i Næringen, da de, uden at ville deeltage i borgerlige Lyngder, gav sig af med Handel og Kjøbmandskab.

Levemaaden i Kjøbenhavn var dengang indrettet paa en ganske anden Maade end nutildags, Folk stod om Sommeren op med Solen, og Middagsmaaltidet blev holdt Kl. 10 om Formiddagen; men Aftenen var da ogsaa langt kortere end i vore Tider, og saaledes var det befalet Vægteren, naar han traf Nogen paa Gaden efter Kl. 9, at følge ham hjem til hans Bolig, eller, hvis han ingen saadan havde, da at tage ham under Forvaring til næste

Dag, og han maatte da gjøre Regnskab for, hvad han havde at bestille paa Gaden ved Nattetider. Man kjendte dengang Intet til de forskjellige Udspredelser, over hvis Mængde mange Folk nutildags klage; der var hverken Skuespil eller andre saadanne Forlystelser; men desto mere lagde man sig efter Drik og Kortenspil. Derved forefaldt der tidt Haandgribeligheder, og derfor var der befalet, at den, der blev slaaet ihjel ved Spillebordet, skulle begraves under Galgen og Drabsmanden miste sin Hals. Hvad Drikkevarerne angik, kjendte man endnu ikke til Brændeviin, og Viin saaes kun i fornemme Huse; men Menigmand berusede sig i tydskt *Ol*, som indførtes til os af de tydske Kjøbmænd.

For Resten var Forfatningen den samme, som under Visperne; kun at det nu var Kongens Foged, der tilligemed Magistraten dømte i alle Sager, og Kongen, som udstedte de Love, man havde at rette sig efter. Men disse Love vare langt strengere end dem, man forhen havde havt; hidtil kjendte man næsten slet ikke til Livsstraffe; nu bleve mange Forbrydelser straffede med Døden; jaaledes, naar En trængte sig ind i et fremmed Huus og begegnede enten Husbonden selv eller hans Tyende med Hug og Slag, ligesaa, naar Noget slog Byens Vægtere, eller forsætlig lemlæstede en Anden; for mindre Forseelser straffedes man med haarde Bøder; thi Fængselstraf kjendte man endnu ikke, kun naar En ikke kunde betale Bøden, blev han pidsket og kagstrøgen. Under disse forandrede Forhold trængte man til et Rettersted; og Kjøbenhavns Borgere fik da ogsaa en stion Galge opmuret af Steen; den stod udenfor Vesterport nede ved Kallebodstrand; men

Borgerne stod meget ivrigt paa, at ingen udenbyes Mand maatte hænges i deres Galge; de Fremmede skulde lade sig nøie med en simplere af Træ, der var opreist et Stykke Bei derfra.

Kjøbenhavn fik sig nu ogsaa et nyt Raadhuus; det gamle paa Hjørnet af Nørregade og Klædeboderne var ikke længere anseligt nok for en kongelig Residensstad; det nye var nu vistnok langt større og anseligere; det laae paa Hjørnet af Studiestræde og Nørregade, hvor Bispegaarden nu er. Men Kjøbenhavns Borgere havde kun ringe Glæde af dette Raadhuus; thi ikke længe derefter fandt Christian den Første, at det kunde være en fortræffelig Leilighed til den Høiskole, som Kongen havde oprettet i Kjøbenhavn; saa laante han det da af Raadet paa 10 Aar; da den Tid var forløben, vilde Borgerne have deres Raadhuus tilbage; men Kongen vilde ikke give Slip derpaa, og de bleve da nødte til at bygge sig et tredje for Enden af Gammel Torv, som vi siden skal høre Mere om.

Tydskernes Angreb paa Kjøbenhavn.

Gammelholm, der, som vi jo veed, i gamle Dage var en Ø mellem Sjælland og Amager, kaldtes, førend Nyholm blev dannet ved Opfyldning paa Grundene langs Amager, altid Bremerholm; thi der siger man, det var, at de tydske Kjøbmænd fra Bremen i gamle Dage havde deres Pakhuse, og det skal ikke være saa overmaade længe

iden, at der paa Gammelholm endnu stod et gammelt Huus med det bremiske Stadsvaaben, 3 Tønder og 2 Møgler overførs.

Ogsaa Navnet paa en af Byens Gader er et talende Vidnesbyrd om Tydskernes Ophold her i Staden i gamle Dage. Hyskenstræde, som gaaer fra Vimmelskiftet ned mod Gammelstrand, har nemlig egenlig et tydsk Navn „Hauschenstraße; det betyder Gaden med Smaahusene, og her havde de tydske Kræmmerhvende fra Stæderne ved Østersøen opreist nogle Boder af Træ, hvor de boede, saalænge som de opholdt sig her i Landet. Disse Folk vare nemlig altid ugifte Personer, der sølgelig ingen stor Leilighed behøvede; de maatte ikke engang gifte sig, saalænge de boede hos os, at de ikke skulde flaae sig til No og glemme deres rette Hjem. Da det nu især var Peber og andre saadanne Kryderier, de havde at handle med, kaldte de Danstke dem Pebershvende, og deraf kommer det, at vore Landsmænd ere falden paa, at kalde alle ugifte Mandfolk, der begynde at blive gamle, med dette Navn.

Fremdeles laae paa Hjørnet af Hyskenstræde og Vimmelskiftet Tydskernes Compagnihuus eller Forsamlingssted; det blev siden gjort til et Tøihuus eller Vaabenmagasin, som tilhørte Borgerne; nutildags ligger Løve-Apotheket paa det Sted; men i gamle Dage holdt de tydske Kjøbmænd fra Rostok, Lybek, Stetin og andre Byer deres Forsamlinger i dette Huus, og havde deres egen Oldermann til at varetage deres Fordeel lgeoverfor Stadens Borgere.

Endelig høre vi ogsaa om en Gade, som kaldtes Tydskernes Gade, og som man mener er den samme, som vi

nu kalde Skindergade, og der skal de tydske Skomagere have opslaaet deres Residens.

Nutiltdags er der endogjaa to, for ikke at sige tre, tydske Kirker i Kjøbenhavn; dog derom kunde der dengang endnu ikke være Tale, da al Gudstjeneste før Reformationen eller Kirkens Renselse blev holdt paa Latin.

Man skal da have ondt ved at nægte, at det tydske Folk lige fra den ældste Tid indtil den Dag i Dag har nydt al mulig Forekommenhed her i Kjøbenhavn. De havde dengang deres egne Gader, deres egne Børs, ja paa en Maade deres egen Dyrighed; saa man bliver rigtignok noget underlig ved at see, hvordan de altid ret ligesom have kastet deres Had paa Kjøbenhavn og dets Borgere.

Allerede 80 Aar efterat Arelhuus var bygget, da Byen endnu stod ganske aaben, blev den ødelagt og plyndret af Lybekkerne og Slottet i Bund og Grund forstyrret. Hundrede Aar senere under Valdemar Atterdag, da Danmark var svagt, og Kongen maatte opbyde al sin Klogskab, forat holde Riget sammen, paaførte 85 tydske Stæder, som havde sluttet et Forbund under Navn af Hansestæderne, Danmark Krig, og ved den Leilighed blev Kjøbenhavn atter indtaget. De havde da fuldt og fast i Sinde, at forstyrre Byen saaledes, at den aldrig mere skulde kunne reise sig, og til den Ende vilde de have Havnen tilstoppet; Slottet vilde de beholde saalænge, til de kunde faae en anden Fæstning erobret her paa Sjælland, saa skulde ogsaa det aldeles nedrives. Der blev da skicket Bud omkring efter gamle Skibe, der skulde nedsænkes foran Indløbet til Havnen. Hvordan det nu gik til, at deres Forsæt blev

til Intet, er det mig ikke bekjendt; men saa Meget er let at indsee, at havde de virkelig faaet udført, hvad de tænkte paa, ja da skulde man i vore Dage have ondt ved at vise det Sted, som Kjøbenhavn havde staaet paa.

Vi skulle nu ret snart høre om et nyt Angreb af Hansfestæderne paa Kjøbenhavn; men først ville vi søge at besvare et Spørgsmaal, der vistnok paatrænger sig Enhver; nemlig hvordan et saadant Had dog vel lader sig forklare: at ville ødelægge en By, hvor de altid vare blevet modtagne som Venner, og havde nydt den ene Begunstigelse efter den anden.

Sagens Bessaffenhed var kortelig denne. De gamle danske Konger havde ingen rigtig Forestilling, om hvad Handel og Skibsfart vilde sige; de troede endog, at man skulde de Fremmede Tak, fordi de vilde gjøre sig den Uleilighed, at komme hid forat hente vore Varer; derfor gav de disse Lydfkere saa store Rettigheder, at det næsten blev umuligt for de danske Kjøbmænd, at bestaae ved Siden af dem; de vare frie for mange af de Afgifter, som Landets egne Børn maatte betale, de kunde endog saa forbyde disse at drive Tjesterie i deres egne Farvande; ja de kunde ikke engang dømmes efter Landets Love, men havde deres egne Fogder og Dyrighed paa ethvert Sted, hvorhen de kom. Men Kjøbenhavn havde altid været en begunstiget Stad, Kongen og Bispen kappedes om at tilstaae Byen Rettigheder, forat vinde dens Borgere for sig; dette tilligemed dens heldige Beliggenhed og udmærkede Havn gjorde, at medens alle de andre danske Kjøbstæder vare ringe og ubetydelige, hævede den sig hurtig i Veiret, saa derved opvasktes stedse mere levende den Frygt hos Hansfestæderne,

at den Tid maaffee kunde komme, da Kjøbenhavn vilde rive Handelen paa Østersøen til sig; see derfor skulde Staden saaledes ødelægges, at det vilde være en Umulighed, at den atter skulde kunne rejse sig.

Erif af Pommern var Konge i Danmark i Begyndelsen af det 15de Aarhundrede; han vilde indskrænke Hansestædernes Rettigheder; thi han fandt det ubilligt, at de reent skulde fortrænge Landets egne Børn fra al Handelsvirksomhed. Dette var i Tydskernes Dine en uhørt Fornærmelse, de erklærede Kongen Krig, og atter var det Kjøbenhavn, som deres Angreb gjaldt. Staden skulde erobres og ødelægges, og de sagde, at nu var Tiden kommet, at de vilde slagte den danske Ko. Danmark havde nemlig i mange Aar været Tydskernes Mælkko, nu vilde den ikke længere give Mælk, saa skulde den da slagtes. Deres egen Overherre, Keiseren af Tydskland, forbød dem at kriges med Danmark; og de gave deres Ord paa, at det ikke skulde skee. Keiserens Sendebud vilde have Sort paa Hvidt for den Ting, at de ikke senere skulde gaae fra deres Løfte; de svarede, at saadant unødvendigt Skriveri var dem forhadit; men de vare Tydskere, og den tydske Grølighed var Gud og hver Mand bekjendt. Gesandten reiste, og strax derefter stak hele deres Flaade i Søen; den bestod af 240 Skibe, bemandede med 12000 Mand, og med den Styrke styrede de lige løs paa Kjøbenhavn.

Paa den Tid var Havnen ikke saaledes som i vore Dage indesluttet imellem Byens Fæstningsværker, og det havde tidt nok viist sig, at Axelhuus Slot ikke var istand til at forsvare Indløbet mod en fjendtlig Flaade; derfor havde allerede Jacob Erlandsen bygget en Skanse paa

Refshalegrund (Rævehalegrund), der hvor Dybet var smallest. Rimeligviis laae denne Skandse imellem Nyhavn og den nuværende Toldbod, hvor Nyholm i de senere Tider er blevet opdæmmet; thi dengang gif Amager neppe saa langt mod Nord som nu, og Refshalen strakte sig derfor vistnok længere mod Syd end i vore Dage. Denne Fæstning var jo rigtignok dengang forlængst ødelagt, men Levningerne stode der dog altid endnu, og Kong Erik lod nu i en Hast adskillige Blokhuse opbygge paa den gamle Grundvold; bag ved disse lagde han nogle gamle Skibe vel forsynede med Blider eller Rastestyts, og i Indløbet selv fik en stærk Bram beklædt med Drehuder sin Plads; inde i Havnen laae Flaaden; men den var endnu ikke udrustet. Fjenden søgte forgjeves at trænge igjennem dette Søværn. Det var just paa den Tid, at man begyndte at anvende Krudtet i Krigen; hverken de Danske eller Sydferne vare Mestere i Anvendelsen af Kanoner; der blev da rigtignok dygtigt fyret paa begge Sider, men uden at man derved var istand til at gjøre hinanden synderlig Skade. Men de Danske havde hørt om Koen, som Sydferne vilde slagte, saa fik de da en virkelig Ro truket ud paa deres store Bram, gjorde saa Mar ad Fjenden og bad ham til Spot at see til, om han kunde rykke et eneste Haar af dens Hale. Men Hansjestæderne vilde dog ikke have gjort alle disse Bekostninger uden nogenstomhelst Nytte; de gave da hver et gammelt Skib til Brits, og disse Fartøier bleve fyldte med Stene, for dernæst paa Bredviden at nedsænkes i Havnen; saaledes meente de, at det skulde lykkes dem, aldeles at stoppe Indløbet. Men denne storartede Plan, som det hedder paa

Lydsk, skilte dem kun ved deres Skibe; de Danste gav dem ikke Tid, til at lægge Skibene til Rette, en Deel af dem kom til at ligge paa langs istedenfor paa Tverts; det hele Foretagende strandede, og de havde kun Skam og Skade af deres store Tog.

Endnu i vore Dage have vi i Kjøbenhavn et Mindesmærke om Hansestædernes Angreb paa vore Dine. Ved Indgangen fra Rheden til Havnen ligger Bommen, en smal Flydebro, der trækkes tilside, hver Gang et Skib skal ind eller ud. Dybet, hvorover denne Flydebro er lagt, er saare snevert; derpaa kommer Bommens Bagthuus og til den anden Side den Abning, ad hvilken vore Krigsskibe seile ud paa Rheden; men det omtalte Bagthuus ligger paa en Grund midt i Havnedybet, og det vilde være aldeles uforklarligt, hvorledes denne kunde være opstaaet, naar vi ikke kunde sætte det i Forbindelse med den nysomtalte Begivenhed.

„Den gamle Drn.“

Blandt vore gamle Folkeviser findes der en deilig Sang om Smaafuglene i Skoven, der led ilde af Høghæren, som plukkede Fjerene af dem og ikke undte dem Fred og Ro; saa kaarede de da den gamle Drn til deres Konge. Men Høgene vilde ikke vide af Drnekongen at sige, og de rottede sig sammen imod ham, saa han maatte flygte fra Skoven. Det er Kong Christian den 2den.

og hans Forhold til sit Folk, der fremstilles under dette Billede, og af hele Sagen fremlyser det, at denne Konge var ligesaa elsket af den simple Mand, Borger og Bonde, som han var hadet af de Fornemme, Adelen og Geistligheden. Disse havde endelig op sagt ham Guldfkab og Trofkab, havde forbundet sig med Rigets Fjender, Lybekkerne, mod Landets Konge, og Christian vidste nu intet andet Raad, end at flygte fra Land og Rige, og at søge Hjælp i fremmede Lande, istedenfor at han skulde have ladet Dyr raab udgaae til Menigmand rundt om i Landet at samle sig under hans Banner. Men vi, der leve paa en Tid, da den danske Bonde egenlig for første Gang i mange Hundrede Aar er traadt i Kampen for sit Fødeland, have vistnok langt lettere ved at kjende den Kraft, som boer i den danske Almue, end Christian den Anden; paa hans Tid vare Bønderne for længst afvante med at bruge Vaaben og syn tes taalmodig at trælle under Adelen's Vælde; medens de eneste Soldater vare hvervede Leietropper, der søgte deres Tjeneste til den Høisthydende. De eneste, hvem Kongen troede at kunne lide paa, var Kjøbenhavns Borgere; men de kunde ikke gjøre Mere, end at forsvare deres Stad, og de lovede Kongen med Haand og Mund, at de i tre Maaneder vilde holde sig imod hans Fjender; inden den Tid haabede Christian at kunne være tilbage med Undsætning; han lagde da en Besætning ind i Staden til Borgernes Hjælp, og lavede sig derpaa til at forlade Byen.

Det var ret en Sammersdag for Kjøbenhavn, den 13de April i Aaret 1523, da Kongen maatte flygte fra Land og Rige. Alle Stadens Indbyggere vare stimlede sammen

foran Slottet og langs ned ad Gammelstrand, forat tilraabe ham det sidste Levvel. Læt ind til Slotsholmen laae 20 Orlogsskibe, der vare bestemte til at føre Kongen bort tilligemed dem af hans Venner. der vilde følge ham i Landsflygtighed; men et af Skibene ragede frem over de andre og var prydet med en forgyldt Løve i Forstavnen. det var Kongens Skib, og paa det vilde han nu reise bort fra sit Fædrenerige.

Vi maae vel erindre, at paa den Tid var G a m m e l s t r a n d det eneste Sted, hvor Byen gik lige ud til Vandet, og der var sølgelig det almindelige Landingssted for alle ankommende Skibe. Men paa Slotsholmen laae Stadens Toldbod, omtrent ligeoverfor Voldhuusgade; her maatte Skibene først lægge til, og naar de da havde betalt Kongen den ham tilkommende Told, blev Bommen trukken tilside, og de fik da Afgang til den egentlige Havn, som dengang altsaa var beliggende imellem Slotsholmen og Gammelstrand. Denne Indretning forffrev sig fra Bispernes Tid, der vare bange for, at Borgerne ellers skulde narre dem for Tolden. Roeskilde Biskop havde egentlig stedse staaet som en Tvangsherre ligeoverfor Kjøbenhavns Befolkning. Dengang laae Slottet aldeles affondret fra Staden; det var ikke blot selv omgivet med Mure og Grave; men ogsaa Den, hvorpaa det stod, laae for sig selv, uden ved nogenjombhelst Bro at være forbunden ved Byen; den eneste Forbindelse var en Færge, hvorpaa man blev sat over til den Gade, der førend Ildbranden 1795 gik fra Stranden til Kjøbmagergade, og som kaldtes Færgestræde. Men da Kongerne vare kommet i Besiddelse af Staden, blev der staaet tre Broer over Stranden, den ene kaldtes

Høibrøen eller Hofbroen, det var den, ad hvilken man red til Hove, i vore Dage sigte vi Høibro; den anden hed Knagbroen; den var kun til at gaae over, og laae ligend for det nuværende Knabrostræde; den tredie kaldtes Løngangsbroen, en bedækket Bro, som gik til Løngangsstræde, og om den skal vi siden komme til at tale noiere. Saaledes var paa den Tid Veien til Slotsholmen fri, og Borgerne vare stimlede derover for at tage Afsted med Kongen inden hans Afreise.

Der stod de da nu og ventede med Taarer i Øinene, paa at Kongen skulde komme frem. Endelig blev Slotsporten lukket op, og Vindelbroen rullede ned; og da de nu saae deres Konge med sit mørke, sørgmodige Ansigt, stige ombord og som en Flygtning drage bort fra sit Rige og fra sin Hovedstads Borgere, der elskede ham som en Fader; da randt det dem i Hu, at nu forlod deres Ven og Beskytter dem; med tungt Hjerte tilraabte de ham da det sidste Levvel, og fulgte Skibene med Øinene, som de seilede ud af Havnen, trængte sig da op paa Bolden, og stirrede hen over Sundet efter deres flygtende Konge, indtil hans Flaade bagved Skovshoved skjulte sig for deres Blik. Det anede dem sagtens nok, at han kom ikke tilbage med den Hjælp, som han havde stølet paa; først 8 Aar derefter saae de ham atter; men dengang kom han som Tange forræderisk loffet herved fra Norge.

Men nu kom der Bud fra Hertug Frederik af Holsten, Kongens Farsbroder, som Oprørerne havde gjort til Konge, at Borgerne i Kjøbenhavn skulde aabne deres Porte for ham som deres Konge; hvis de ikke vilde, truede han dem med den haardeste Straf. Men de svarede, at de

vidste kun af een Konge at sige, ham som de alt forlængst havde svoret deres Trofskabs Ed; for Næsten havde Christian lagt en Besætning af sine Soldater i deres Stad; saa de kunde ikke engang oplade Byen for Hertugen. Dog dette Sidste var kun et Paaskud; de Soldater, der laae i Kjøbenhavn, vare langt fra saa mange, at de havde kunnet hindre Borgerne, saafremt disse virkelig havde villet forraade deres Konge.

Hertug Frederik eller, som man siden kaldte ham, Kong Frederik den Første foretog sig da at beleire Kjøbenhavn. Stadens Grændser vare dengang omtrent de samme som 300 Aar tidligere, da Borgerne først lod den omgive med et Plankeværk. Befæstningen var endnu saare ringe, ikke stort Andet end en Muur med en lav Jordvold bag ved, og det endda ikke overalt; thi paa flere Steder havde man ladet sig nøie med en Række af Bæle, saaledes imellem Vandkunsten og Farvergaden, hvor man ei meente at behøve at frygte for noget Angreb, da Stranden der strakte sig tæt op mod Byens Grændser. Men i de Dage var det heller ikke bragt vidt med Beleiringskunsten; saa det gif nu lige op.

Frederik lod slaae Leir Norden for Byen udad mod Stranden paa den nuværende Østerfælled, som dengang var en Mark, der hørte til Serretslevby; thi derved tænkte han at forhindre Tilførsel fra Søen. Men dette havde dog ingen Art, førend Hansestæderne kom med deres Skibe og lagde sig ude paa Rheden; derved fik den nye Konge tillige Folk nok til ogsaa at indeslutte Byen mod Vesten, og slog da en anden Leir paa Valbybakke. Der foretoges nu daglig Udfald fra Staden, og naar saa Borgerne fik

Hjenden loffet ind under Stadens Mure imellem Byen og Søerne, aabnedes pludselig en Kanonild, og saaledes mistede mange af Kong Frederiks Mænd Livet. Alligevel var det ikke hans Hensigt, at foretage nogen ordenlig Beleiring; han vilde udhungre Byen og paa den Maade tvinge den til Overgivelse.

Imidlertid spejdede Borgerne hver Dag ud over Sundet, om Kong Christian dog ikke vilde komme med den Hjælp, han havde lovet dem; det var allerede mod Vintertide, snart 8 Maanedes var forløbne, siden de ved Gammelstrand tog Afsked med Kongen, og endnu havde de Intet hørt fra ham. Endelig viser sig ude i Sundet 4 Orlogsmænd med Dannebrog i Toppen. Lübekkerne vege forskrækkede tilside; thi deres hele Flaade bestod ikke i Andet end Kjøbmandsskibe, og saadanne lod sig altid bruge i Krigen, saalænge man endnu ikke kjendte Krudtet; men de vare ikke indrettede til at tage mod Kanonkugler. Derfor voxede hele den tydske Flaade ikke at gjøre Kong Christians 4 Skibe Modstand, og de seilede da under Borgernes Jubelraab ind i Havnen. De havde Lejnetsmidler, Krudt og Kugler ombord, og hvad der var det Bedste, de bragte det Budskab fra Kong Christian, at nu skulde Hjælpen snart komme, Kongen stod med en stor Hær i Holsten, og hans Orlogsskibe vare beordrede til derfra at føre Soldater til Kjøbenhavn. Jubelen var ubeskrivelig, der blev tændt Glædesblus i hele Byen, og Kanonerne paa Voldene hiljede forud den kommende Frelse. Men kort Tid efter fik man Bud om, at Christians Hær var opløst; den bestod jo kun af tydske Reisesvende, der folgte sig til den Høistbydende, og de vare løbne fra hverandre,

da Kongen ikke længere saae sig istand til at betale dem deres Sold. Nu indsaae Kjøbenhavns Borgere, at de havde Intet at vente uden Hungersdøden, hvis de længere vilde forsvare Staden; men de havde ærligt holdt Kong Christian, hvad de lovede ham; thi den 13de April forlod han Staden, og først den 6te Febr. næste Aar overgav Byen sig, efter at have udholdt Beleiringen i 8 Maaneder.

Nu havde da Frederik den Første hele Danmark i sin Magt. Det var ret en Konge efter Adelens Hjerte; dog var det egentlig kun Bønderne, som det kom til at gaae ud over; thi deres Besværinger og deres Nød havde paa den Tid endnu ikke Mæle. Borgerne havde derimod aldeles ingen Grund til Klage, og navnlig blev Kjøbenhavn, der dog i saa lang Tid havde budt ham Brodden stedse behandlet med den største Forekommenhed og Mildhed. Staden fik ikke blot Lov til at beholde alle sine ældre Friheder og Rettigheder; men Kongen stienkede den endogsaa flere nye til, rigtignok undertiden paa Bøndernes Bekostning, som naar han forærede Byen Fællederne rundt om Staden; dog derom var der Ingen, der brød sig i de Dage. Kjøbenhavns Slot havde dengang, ligesom ethvert andet Herresæde i Landet, sin Vaadegård, hvor Kongen holdt sig Kvæg og Heste; det var den Bygning ved St. Jørgensø, som endnu bærer dette Navn og anvendes til Svangshuus for Løsgjængere. Af Villighed mod Borgerne lovede nu Kongen ingen Sviin at holde, da Borgerne vare kommet overeens om at lade det være, eftersom disse Dyr gjorde Skade paa Fæstningsværkerne. Han tjente dem fremdeles i at indfrænke de tydske Kjøbmænds Rettigheder; de maatte nu

ikke længere have et Handelsfamfund for sig selv, som i gamle Dage; men vi kan jo nok tænke os, at dette maatte opvække Bybefkernes Fortrydelse, da de havde hjulpet ham mod Kong Christian.

Der var især een Rettighed, som Kjøbenhavns Borgere satte stor Priis paa, og det var, at ikke blot Byens Huse, men ogsaa Fæstningsværkerne og Alt hvad der henhørte til Stadens Forsvar var deres eget; vi have allerede talt om deres Lovhuus paa Hjørnet af Vimmelskafstet. Kongen havde ingen Soldater liggende i Kjøbenhavn, og det var kun for et Syns Skyld, at Staden efter Beleiringen blev besat med hans Tropper; thi de marscherede kun igjennem Byen ind ad den ene Port og ud af den anden. Under Beleiringen havde man indseet, at Fæstningsværkerne vare i høist maadelig Stand; Borgerne besluttede da at afhjælpe denne Mangel, og det var saa langt fra, at Kongen havde Noget at indvende derimod, at han endogsaa beordrede Omegnens Bønder til at være dem behjælpelige med Høveriarbejde til de nye Fæstningsværker; naturligtvis var der paa den Tid Ingen, som spurgte, om Bonden ogsaa havde Leilighed til uden Godtgjørelse at anvende sin Tid, sine Heste og sin Vogn til at trække for Kjøbenhavns Borgerskab.

Ved samme Leilighed blev Byen udvidet mod Nord og Ost. I de foregaaende 300 Aar havde Staden altid beholdt den samme Udstrækning, medens at Folkemængden var blevet vistnok flere Gange fordoblet; derfor var ogsaa Byen efterhaanden blevet opfyldt med Stræder og Gange, saa smalle at ingen Vogn kunde kjøre derigjennem. Man havde længe indseet, at Staden trængte til en

Udvidelse; men Serretslev laae jo lige udenfor Norreport; hele denne Landsby maatte da nu indlemmes i Kjøbenhavn, og saavidt jeg kan see, var der Ingen der spurgte Bønderne, om det ogsaa var dem tilpas; deres Huse bleve da revne ned, deres Marker fik Kjøbenhavn til Græsgange for Byens Kvæg; hvor de selv blev af, skal jeg lade være usagt; til Kjøbenhavn kom de vel neppe; thi man kan jo dog aldrig uden videre gjøre Kjøbstadfolk af Ugerdyrkere.

Dengang fik Kjøbenhavn altsaa den samme Udstrækning mod Nord, som den nu har, og der kom mange nye Gader til. Saadanne vare Teglgaa r d s t r æ d e, hvor der hidtil havde ligget et Teglværk udenfor Byen; Roseng a a r d e n, hvor der maa have været en Blomsterhave eller Rosen-gaard, som det dengang hed; S t. G j e r t r u d s t r æ d e, hvor Klosteret af dette Navn laae; fremdeles B u s t e r v i g, der i gamle Dage havde været en Havvig, der nu efterhaanden var blevet udtørret, M a b e n r a a, hvor den aabne Braa eller Krog havde været med Udflugt til Landet. Men Byen blev ogsaa udvidet mod Øst, saaledes, at nu gif Stadsgraven langs ned ad Gothersgade over Kongens Nytorv til Holmens Canal og derfra henimod Slotsholmen. Gammelholm laae altsaa endnu udenfor Stadens Enemærker; derimod kom Pladsen, hvor Laregade og de andre Smaagader nu ligge, til at ligge indenfor Fæstningsværkerne; som vi erindre havde her ogsaa i gamle Dage været en D, men Sundet, som adskilte den fra Sjælland og hvor Nicolai Kirke fra først af var bygget ud i Vandet, var allerede forlængst udtørret. Denne Plads var endnu ikke bebygget; derimod var paa det Sted anlagt en Slots-have, der førte det stadsfellige Navn af en Viingaard, og

heraf fik senere *Viingaardstræde* sit Navn. *Kattesundet* var ligeledes efterhaanden udtørret, og *Bækken*, som før havde havt sit Udløb der, blev fra nu af igjennem *Farvergade* ledet ud i *Kallebostrand*.

Kjøbenhavn var da nu ved nye *Fæstningsværker* belavet paa en tilkommende *Beleiring*, og en saadan *lod* heller ikke længe vente paa sig.

Kong Frederik var død i *Maret 1533*, og de *Store i Riget* skulde efter *Datidens Skik* til at vælge sig en *Konge* i hans *Sted*. Men da de nu ikke kunde blive enige, om hvilken af den *Afdødes Sønner* det skulde være, og *Tiden* saaledes gik hen, *vaagnede* *Lysten* hos *Borger* og *Bonde* til at tale et *Ord* med i denne *Sag*, og deres gamle *Konge*, der sad som *Fange* paa *Sønderborg Slot*, randt dem nu atter i *Hu*. Men *Lykke*erne, som havde været med at *fordrive* *Christian den Anden*, fik ham nu med *Get* saa inderlig *kjer*, og sendte *Grev Christopher* af *Dendburg* her ind i *Danmark*, forat hjælpe ham paa *Thronen* igjen. *Sagen* var, at de ønskede at *fiske* i *rørte* *Bande*, og at faae *Kjøbenhavn* optaget i deres *Forbund*; thi selv manglede de en *Orlogshavn*, og uden en saadan vidste de nok, at det var umuligt at ville *herste* paa *Søen* og *byde* *Hollænderne* og *Englænderne* *Brodden*. I lang *Tid* saae det virkelig ud, som *Kong Christian* igjen skulde *bestige* sin *Throne*; næsten alle *Stæder* og *Slotte* i *Danmark* adlød *Grev Christopher* i den *fangne Konges* *Navn*. Men snart vendte *Lykken* sig atter; de *jydske Bønder*, der havde reist sig forat *kjæmpe* for deres gamle *Konge*, blev *overvældede*, og maatte fra nu af *trællebundne* *tigge* om *Naade*. *Grevens Hær* blev *slagen* ved *Ornebjerg* i *Fyen*,

og nu lagde den udvalgte Konge, Christian den Tredie sig med hele sin Magt udenfor Kjøbenhavn og slog Leir paa Østerfælled paa det samme Sted, hvor hans Fader 12 Aar i Forveien havde ligget med sin Hær.

Den 24de Juli 1535 ankom Christian for Kjøbenhavn og opfordrede forgjeves Staden til Overgivelse. Borgerne forsvarede sig med mageløs Tapperhed; de ventede steds paa, at der skulde komme Hjælp; Keiseren i Tydskland, som var en Svoger til den fangne Konge, havde lovet dem Understøttelse, og de ansaae det som en Selsølgelse, at han ogsaa holdt sit Løfte. Men der kom ingen Hjælp. Gengang troede de rigtignok at see den keiserlige Flaade komme op ad Sundet flere 100 Seilere stærk; de saae endog saa, hvorledes de kommende Skibe bleve angrebne af Hertug Christians Flaade; de lovede sig nu til at gjøre et stort Udfald forat sydselsætte Hertugens Strandskandser; Portene vare allerede aabnede, og Krigsskibene i Havnen vilde just seile ud paa Rheden forat understøtte Keiserens Flaade, da det pludselig faldt dem ind, at der maatte være Ugler i Mosen; thi de mærkede, at det havde slet ingen Art med den Skyden, der blev ligesaagodt fyret fra Bagbord, som fra Styrbord, og det Hele var heller ikke Andet, end et Krigspuds forat lokke dem ud; saaledes maatte de da, forstemte over det feilslagne Haab, atter lukke deres Porte.

Vinteren kom, og nu kunde der ikke være Tale om nogen Hjælp for det Første; men dog var der endnu ingen Nød forhaanden; thi der havde været Tid nok til at forsyne Staden med Levnetsmidler og Brændsel, før Beleiringen begyndte, og henad Efteraaret havde endog-

faa et Antal af Lybste Skibe fundet Leilighed til at snige sig ind i Havnen med Krigsfornödenheder og Fødemidler. Men da nu Lybkerne faae, hvorledes de efterhaanden mistede alle Fæstninger, som de endnu havde inde, og de mistvivlede om Hjælp fra Keiseren, sluttede de Fred med Hertug Christian og lovede ikke mere at ville understøtte hans Fjender.

Nu stod Kjøbenhavn da ene tilbage; Christian den Tredie havde tilbudt Borgerne, at blot de nu vilde aabne deres Porte for ham, skulde Alt være glemt, og Staden vedblive at beholde alle sine Rettigheder; men de haabede endnu stedsse paa Bistand, og havde besluttet at holde ud til det Yderste.

Foraaret kom, og Vandene bleve atter frie for Is; da lod Hertugen en Deel af sin Hær sætte i Land paa Amager. Dengang var Christianshavn endnu ikke anlagt, saa hele Den stod aaben lige ned til Havnen; men der laae Slottet som en Fæstning og beskyttede Staden mod Angreb fra den Side. Hertugens Mening var da ogsaa kun den, at han vilde berøve Kjøbenhavn Tilførsel fra Amager, og denne sin Hensigt opnaaede han ogsaa fuldkomment, saa fra nu af tog Hungersnöden daglig til; udenfor Havnen laae Rigets Flaade, og stoppede hver en Afgang fra Søen, tillands var Staden aldeles indesluttet af en fjendtlig Hær; Levnetsmidlerne vare gaaet med om Vinteren, den Tilførsel fra Tydskland, som man hver Dag ventede, udeblev; og nu maatte Borgerne tage deres Tilflugt til Alt, hvad der paa nogen Maade lod sig spise. Heste, Hunde og Ratter, Krager som man skjød i Luften, ja Rotter, Muus, Madfler og det hæsligste Utoei maatte

nu tjene til at opholde Livet, og enhver af disse Ting, som et Menneſke ellers med Foragt og Bæmmelſe ſtoder tilſide, blev nu betragtet ſom en herlig Skat og betalt i dyre Domme.

Saa nu var Nøden ſtegen til det Høieſte. En Dag ſamlede en ſtor Deel af Borgerne ſig paa Gammeltorv forat tale ſammen, om hvad der nu var at gjøre; man begyndte at nære Miſtro mod Dyrigheden, og meente, at denne ſad inde med Levnetsmidler; diſſe, ſagde man, burde uddeles iblandt Borgerne. Alligevel kunde der ſlet ikke være Tale om Oprør; de Fleſte kom endogsaa lige fra Kirken og vare ſølgelig ubevæbnede. Men paa Raadhuſet for Enden af Torvet ſtod Borgermeſteren, Ambroſius Bogbinder, en trædſk og haardhjertet Mand, men med en faſt og beſteemt Villie; det var ham, ſom fornemmelig var Skyld i, at Kjøbenhavnerne havde forenet ſig med Lybekkerne og modtaget Greven og hans Folk i Kjøbenhavn. Som han nu ſaae Folk løbe ſammen paa Torvet og hørte den høirøſtede Tale, meente han, at man var ikærd med at gjøre Oprør, væbnede ſig fra Taa til Top, og angreb nu i Spidsen for de tydſke Leiesvende de værgeløſe Borgere; mange bleve nedſablede, og Soldaterne benyttede ſig dernæſt af den almindelige Forvirring til at trænge ind i Huſene forat røve, plyndre og ſlaae ihjel, og man regner, at over 200 Borgere omkom ved den Leilighed. I flere Dage var det nu Borgerne formeent at forlade deres Huſe, og det hjalp ſlet ikke, at de ſøgte at forſvare ſig mod Borgermeſterens Beſtyldninger, eller krævede dem til Anſvar, ſom havde miſhandlet og udplyndret dem.

Sammeren og Glendigheden ſteg hver Dag høiere.

Nogle styrtede livløse om paa Gaderne, Andre fandtes hjemme i deres Huse døde af Sult, og ved Helliggeistes Klostermuur saae man en Dag et skrækkeligt Syn: en fattig udtøret Kvinde sad død af Hunger op mod Muren, medens hendes Arm krampagtig omsluttede to spæde Børn, der sugede Blod af Moderens Bryster. Men naar man saa fortalte Dyrigheden om disse og andre lignende Tilfælde, fik man til Svar, at endnu havde det ingen Nød; man skulde først vente, til det kom saavidt som fordem i Jerusalem, hvor Mødrene slagtede og spiste deres egne Børn. Sandelig, der lader sig neppe let tænke nogen skjønnere Fortale over den danske Kvinde end disse kolde Ord.

Smidlertid bleve Portene aabnede for gamle og svage Folk, for Koner og Børn; disse strømmede da ud af Byen mod Fjendens Leir; men der bleve de modtagne med Spyd og dragne Sabler og saaledes tvungne til atter at vende tilbage til den udhungrede By. Men nu kunde Kjøbenhavn heller ikke længere holde sig; Staden maatte overgive sig paa Naade og Unaade; men den udvalgte Konge var saa rørt over sin Hovedstads Lidelser, at han skjenkede Borgerne Tilgivelse, og forundte dem alle de Friheder, de hidtil havde havt, rigtignok med Undtagelse af to Rettigheder, der vare dem besynderlig kjere. Den ene var den Ret, selv at turde vælge deres Dyrighed, den anden var den frie Bestielse af deres Stad; saa fra nu af blev Magistraten bestikket af Kongen, og han udnævnte ogsaa Commandanten og sørgede for Fæstningsværkernes Vedligeholdelse, saa at Stadens Forsvar ved dens egne Borgere, der hidtil havde været en Rettighed, fra nu af ikke blev Andet end en Byrde for disse.

Reformationen.

Hvor vi nu tildags see Staden's Bagttaarn i Spidsen for en Kreds af Slagterboder, stod i gamle Dage St. Nicolai Kirke. Kun Taarnet staaer endnu, berøvet sit prægtige Spiir; det øvrige af Kirken blev nemlig ødelagt ved den store Ildbrand 1795; dog selv denne lille Rest kan give os en Forestilling, om hvilket prægtigt Guds Hus Luerne have berøvet os. Vi have ovenfor talt, om hvad der fra først afgav Anledning, til at Kirken blev opbygget og fik dette Navn; men det gamle Skippercapel, som tidligere havde staaet paa den Plads, syntes for ringe en Kirke for Danmark's Hovedstad, det blev da revet ned, og i dets Sted reiste der sig et herligt Tempel, der just var blevet færdigt paa den Tid, da Luther i Tydskland traadte op mod Pave og Bisper, og herfra led Guds Ord for første Gang reent og uforsølsket for de kjøbenhavnske Menigheder. Her var det nemlig, at Hans Tausen, en Bondesøn fra Thyen, i Aaret 1529 indrettede en evangelisk Gudstjeneste, ved hvilken Menigheden sang Davids Psalmer oversatte paa Dansk, og hvorved den hellige Nadver blev uddeelt efter Herrens Indstiftelse til Trods for de Misbrug, som havde indsnegget sig i den romerske Moderkirke. Bispens i Roeskilde, Soachim Rønnoy, syntes naturligtviis aldeles ikke om den nye Bræst i Kjøbenhavn; men han kunde ikke gjøre ham Noget; thi Kong Frederik den Første ønskede Reformationens Fremgang, og han havde udnævnt Tausen til sin Hofpræst og dernæst overladt ham til Kjøbenhavns Indbyggere, og disse sagde, at Nicolai Kirke var deres egen,

de havde selv ladet den bygge, og havde Lov til at lade Enhver, hvem de ønskede dertil, prædikede der. Men Bispen, som fordm var saa mægtig, at han kunde lukke Stadens Porte for Landets Konge, havde ikke engang mere saa megen Magt, at han kunde forhindre En, der i hans Dine var en Kjetter, fra at prædike i en af Stadens Kirker. Tausen var endogsaa saa drifstig, at han ligesom i Skrift og Tale udffjældte Rønnoy, kaldte ham og de andre Bisper Boldsmand og Bedragere, dumme og forhærdede Kjød-hoveder, der ikke gjorde den ringeste Nytte.

Alle Folk strømmede nu til Nicolai Kirke, forat høre den nye Lære, som der blev forkyndt; især var den simple Mand strax indtagen for den; thi var der end maaskee Mange, der aldeles ikke fatte, hvad der dog egentlig her var Tale om, een Ting var der dog, som de ret vel forstod, at Tausen nemlig vilde Bisperne tillivs, og det fandt de Alle, der var Mening i; thi det stolte, fornemme Præsteskab var hadet af Folket; og Bondesønnen, der vovede at trodse det, kunde altid være sikker paa mange Menneffers begejstrede Bisald; men det var da ogsaa en Begeistring derefter.

Saa var det da en høihellig Suledag i Maret 1530, Psalmejangen og Ordets Forkyndelse var alt forbi i Nicolai kirke; men fra Vor Frue kirke, der kncisede Veiret med sit prægtige Taarn med de 5 høie Spiir, hørtes endnu den latinske Munkesang, og derinde, hvor en Masse af Lys fra de mangfoldige Helgenaltre omstraaledede brogetklædte Helgenbilleder, idet Skyer af Røgelsesdampe steg i Veiret, laae de Andægtige paa deres Knæ, medens de hellige Ord lød for deres Dren i et fremmed, usor-

staaeligt Tungemaal. Da høres der pludselig Støi og Allarm udenfor Kirken, Dørene rives op, og en Skare, bevæbnet med Kniver og Stokke, styrter ind. Det var Folk, som kom fra Gudstjenesten i Nicolai Kirke, og disse gav sig strax isærd med Helgenbillederne, der bleve omstyrtede, og sondertraadte under en Strøm af Skjeldsord og Forhaanelser. Præsterne ved Kirken vilde forsvare deres Helligdomme; men de bleve mishandlede og jagede bort, Altrene bleve kastede omkuld, og man vilde just have givet sig isærd med det prægtige Hoyalter, da Byfogden endnu i rette Tid indfandt sig med sine Soldater, og gjennede Pøbelen bort. Men da de forstandige Folk, og de, som virkelig meente Noget med deres Christendom, fik at vide, hvorledes Guds Hus og den hellige Julefest vare blevet vanhellige, bleve de bange for sig selv, og Mange blandt dem vidste i den første Tid ikke ret, hvad de skulde troe om Tausen og den Lære, som han forkyndte.

Nu døde Kongen til stor Glæde for alle dem, som holdt med Paven, og Bissen af Roeskilde begyndte atter at kneise med Hovedet. Hans Tausen blev stevnet til at møde paa Raadhuset, hvor just den Dag de fornemme Herrer vare tilstede, som styrede Land og Rige, indtil man kunde faae en ny Konge udvalgt. Rønnow beskylde Tausen for store Forbrydelser, og vilde have ham straffet paa det Allerhaardeste, men maatte lade sig nøie, med at han blev forviist fra Sjælland og Thyen, og at man forhød ham for Fremtiden at prædike. Imidlertid vare Borgerne forsamlede paa Torvet; de havde hørt, at man havde ondt i Sinde mod deres kjære Præst, og nu stode de udenfor Raadhuset og raabte, at man skulde give dem Mester Hans

fri; jo mere høirostet man blev indenfor, des vilbere freg Almuen, og det hjalp ikke, at nogle Herrer af Raadet traadte frem, forat stille dem tilfreds; de lavede sig til at storme Raadhuset, og tilsidst maatte man bede Tausen at gaae ud, forat tale Folket til Rette. Dette hjalp. Men da Bispen senere vilde gaae hjem, omringede Almuen ham under Trudsel og Forhaanelser. Den fornemme Mand var dengang saare let at kjende; kjøndt man næsten aldrig saae ham anderledes, end tilføds, fremtraadte han dog altid med en Pomp og Pragt, som vi i vore Dage ingen Forestilling kunne gjøre os om. Hvor Noeskilde Biskop saaledes viste sig, var han stedse omgiben af sin Livragt; dog denne var ikke istand til at beskytte Rønnoy mod det opbragte Folk; allerede var man ifærd med at lægge Haand paa Bispen, da Tausen traadte til. Alle gjorde nu ærbødig Plads, og strax hørte Angrebet op. Smidlertid varede det ikke længe, førend Borgerne tvang Rønnoy til at lade Tausen komme tilbage; kort Tid efter begyndte de borgerlige Krige, og disse opfyldte nu snart ganske Lanterne.

Men da Kjøbenhavn havde overgivet sig, og Christian den Tredie var kommet i fuldstændig Besiddelse af sit Rige, var det hans første Tanke, at indføre Reformationen i Danmark. Forat undgaae den Modstand, som Bisperne rimeligviis vilde gjøre mod den nye Kirkeorden, lod han dem Alle paa een og samme Dag overrumple og sætte i Fængsel. Rønnoy opholdt sig just i Kjøbenhavn paa sin Gaard ligeoverfor Fruekirke, hvor nu Universitetshygningen er. I gamle Dage havde Bispen boet paa Slottet; men der var nu ikke længere Plads

for ham, siden Kongen var blevet Herre i Kjøbenhavn. Da Konnov nu om Natten hørte Støien af Kongens Krigsfolk, der sprængte Porten og overvældede hans Livvagt, sprang han hurtig ud af Sengen og op paa Loftet, hvor han lagde sig langs ad en Tværbjælke; der fandt Kongens Folk ham den næste Dag, og førte Hoeskilde Biskop som Fange til hans fordums Slot.

Kongen kaldte nu en Rigsdag sammen til Kjøbenhavn. Foran Raadhuset, der, som vi før have fortalt, laae for Enden af Torvet, der hvor Nytorv nu begynder, blev der opslaaet en Forhøining; og derfra talte Kongen til Folket, og spurgte dem, om de vilde have Bisper som dem, de hidtil havde havt. Men Alle svarede: Nei, vi ville have og beholde Guds rene og usorfalste Ord. Med dette Vidnesbyrd fra Folkets Læber udsagdes Dommen over dem, der i saa mange Hundrede Aar havde forsømt deres Kald som Menighedernes Lærere, og Reformationen eller den forbedrede Kirkeorden blev indført her i Danmark.

Ved enhver stor og gennemgribende Forandring ere der altid Nogle, der komme til at lide; ved denne Leilighed kom det især til at gaae ud over Munkene. I gamle Dage havde disse Folk været ærede og ansete; indenfor Klostermurene var der Fred og Ro, medens Landet blev ødelagt af Strid og Tvedragt: derinde var et Tilflugtsted for hver den, som blev forfulgt, her bleve de Syge pleiede, Smaa børn oplærte; Bonden lærte af Klostermanden, hvordan han skulde dyrke sin Jord og frede om sin Urtegaard; i Klostercellen syklede Munken med de gamle

Skrifter og bevarede os Mindet om Forfædrenes Bedrifter. Men paa Reformationens Tid vare Munkene for største Delen laze og uvidende Mennesker, især de saakaldte Tiggermunke, nogle Dagdrivere, der rendte om fra Dør til Dør, for at betle, og rev Fattigmand det suurt fortjente Brød ud af Munden. Saadanne Folk var der fuldt op af i Kjøbenhavn. Men da Tausen begyndte at prædike, blev det dem forbudet af Raadet at løbe om med Tiggerposen. De klagede da ynkeligt over den Uretfærdighed, der blev begaaet mod dem; at forbyde dem at betle, var det Samme, som at jage dem bort fra deres Klostre, sagde de, og forlode forbittede Staden; men Tausen svarede dem, at hele Uretten bestod i, at der vare nogle laze Buge, som man tvang til at besjulle Noget.

Der var som sagt mange Klostre i Kjøbenhavn i den papistiske Tid, og flere af Byens Gader have faaet Navn efter dem. Saaledes laae Graabrødrekloster paa Hjørnet af Klosterstræde og Skindergade; og hele den Plads, som nu kaldes Graabrødretory, var dengang Haven bagved Klostret; det var disse Munke, som man paa andre Steder kaldte Franciscanere; det var Tiggermunke, der gik i en graa Kappe med en Kryse til at slaae over Hovedet. I Klareboderne laae St. Clara Kloster, en lignende Stiftelse for Nonner. Udenfor Byen laae St. Gjertrud Kloster i det nuværende St. Gjertrudstræde, i Antoniestræde var St. Antonie Kloster opført; og alle disse Bygninger blev efterhaanden solgte til Fordeel for de Fattige. Ogsaa i St. Peerstræde laae der et Kloster for Carmelitermunke, der siden blev indrettet til

en Bolig for fattige Studenter, og kaldet *Balkendorfs Collegium*.

Men det mærkeligste Kloster i Kjøbenhavn var det, som laae i *Vimmelskæftet*, og som kaldtes *Helliggeistes* eller *Helliglands Kloster*, og der boede de Munkene som man i gamle Dage kaldte *Duebrødre*. Med Klofret var der forbunden en *Pleie-Anstalt* for fattige gamle *Stakler*; da nu *Reformationen* blev indført, og Klofret følgelig ophævet, vedblev *Hospitalet* at bestaae, og alt det *Jordegods* og de øvrige *Herligheder*, man tog fra *Munkene*, skjenkedes til de *Fattige*. De bleve da ved at boe i deres gamle *Veilighed* bag ved *Klosterbygningen* paa *Hjørnet* af *Store* og *Lille Helliggeistesstræde*, indtil *Kong Christian den Fjerde* byttede med dem, og gav dem en *Gaard* i *Bytte*, der laae ved *Strandkanten* udi *mod Slusefester*, og som hed *Wartov*. Efter denne *Gaard*, som nu kaldes *gammel Wartov*, har *Hospitalet* siden faaet *Navn*. Men de *Gamle* kunde ikke holde det ud saa langt borte fra *Staden*; der blev da en *Gaard* opbygget for dem udenfor *Østervort* ligesom *Sorte Dam*, og da den blev ødelagt i den *svenske Beleiring*, flyttede de ind i *Byen*, og kom til at boe i den *Gaard*, som den berømte *Astronom Tycho Brahe* i sin *Tid* havde eiet imellem *Farvergade* og *Løngangsstræde*.

Helliglands Hospitalet var en *Stiftelse* for gamle *Folk*; men der var ogsaa fra *Bispernes Tid* et *Sygehuus* lige udenfor *Vesterport*, der hed *St. Jørgens Hospital*, og deraf har den ferske *Sø* nærmest *Kallebodstrand* faaet sit *Navn*; det blev især benyttet for *Spedalske* og *Pesthyge*, og derfor kaldtes det ogsaa *Pesthuset*. Efter

Reformationen blev denne Stiftelse udvidet; men da de Danske i den svenske Krig bleve nødte til at ødelægge den tilligemed de andre Huse, som laae lige udenfor Porten, blev den senere bygget op igjen noget længere borte fra Staden, hvor „gamle Pesthuus“ nu ligger, og blev i Særdeleshed anvendt til en Daareliste for Bannvittige.

Med Reformationen ffete der en Forandring med de kjøbenhavnske Sognekirker. Hidtil havde der, som oftere er omtalt, været fire saadanne. Blandt disse var Frukirke den meest ansete; den blev betragtet som en Domkirke, og en saadan havde i den papistiske Tid et heelt Samfund af Præster; disse kaldtes Caniker, og efter dem har store og lille Kanikestræde faaet Navn; de andre Kirker vare kun smaae og uanselige, indtil mod Slutningen af Bayedømmets Tidsalder Nicolai Kirke blev bygget op fra ny; de andre to bleve nu derimod nedlagte; men i deres Sted blev Helliggeistes Klosterkirke omdannet til en Sognekirke, saa at efter Reformationen var der i den første Tid 3 Kirkesogne i Kjøbenhavn, Vor Frue, Nicolai og Helliggeistes. St. Clemenskirke blev aldeles reven ned, Petrikirke derimod stod længe ubenyttet, blev dernæst anvendt til et Metalsløberie, og endelig overladt de mange Tydskere til Afbenyttelse, som efterhaanden havde nedsat sig i Kjøbenhavn. Det er altsaa dog urigtigt, naar man vil paastaae, at en kjøbenhavnsk Sognekirke blev fratagen de Danske og givet til Tydskerne.

Kong Christian den Fjerde.

Efter Reformationens Indførelse hengik der 120 Aar, i hvilke ingen Begivenhed af stor Betydning for Fædrelandets Historie knytter sig til dets Hovedstad. Men det var just den Tid, da Christian den Fjerde i Aarene fra 1588 til 1648 var Konge i Danmark, og endnu den Dag idag er Mindet om denne Fyrste levende bevaret i det danske Folk, saa at hvad der knytter sig til hans Navn, faaer strax Betydning for os Danske. Under sit hele Liv nærede denne Konge kun eet Ønske, nemlig at forbedre Landets Tilstand; men ved hvert Skridt, som han foretog til Danmarks Opkomst, mødte han Hindringer og Modstand fra dem, som troede sig fødte og baorne til at værne om Fædrelandet; og det var dengang Adelen. Han kunde derfor langtfra udrette, hvad han ønskede, og maatte i sine sidste Dage see sit Rige afmægtigt og svagt uden Værn mod fjendligt Overgreb. Alligevel gjorde han, hvad han formaaede, og Kjøbenhavn bærer hos sig mange Beviser paa Christian den Fjerdes Kraft og Dygtighed.

Det første Værk af Christian var nu vistnok ikke Andet end Opførelsen af et kongeligt Slot; men selv dette Foretagende var ikke som mange lignende et forsængeligt Børneværk, men derimod et Vidne om Kongens Flid og Arbeidsjomhed. Da han nemlig den største Deel af Aaret var bunden til Staden ved sine Forretninger, ønskede han at have et Sted, hvor han, uden egenlig at forlade Kjøbenhavn, kunde boe om Sommeren midt den frie Natur. Han byggede derfor i Aaret 1604

Rosenborg Slot. Dengang gif, som før er omtalt, Stadsgraven langs Gøt her s g a d e til Kongens Nytorv; dette Slot laae altsaa fra først af udenfor Byen og var omgivet med Fæstningsmuer og Grave, saa at det tillige kunde tjene som en Art Forværk for Staden. Slots haven gif paa den ene Side lige ned til Stadsgraven; thi dengang var hele den store Exerceerplads en Deel af Haven; paa den anden Side strakte den sig ud ad mod Stranden, og der var fra Slottet en fri Udsgt over Drefund. Det var Kongens største Glæde, at frede om sin Have; man saae ham ofte i Aftenstunden selv at syse med sine Blomster, at bestjære Træerne o. s. v.; ja for en Deel Aar siden viste man midt i Haven et lille muret Lysthuus, som man sagde var Kongens eget Værk. Paa Rosenborg tilbragte Christian de glædeste Dieblikke i sit Liv; og da han endelig blev gammel, og mærkede, at Døden nærmede sig, lod han sig føre derhen fra Frederiksborg, og endnu viser man paa Slottet et lille Værelse med Udsgt over Sundet, hvor Christian den Fjerde tog Afsted med dette Liv.

Ogsaa Børsen er et Værk af denne Konge. Hvor denne Bygning nu ligger, strakte sig tidligere Sundet ved Amager; indtil Kongen med stor Bekostning lod Bæle nedramme i Dybet, og saaledes opførte en Dæmning fra Slotsholmen midt ud i Havnen. Her blev da fra nu af den egenlige Landingsbro for ankommende Skibe; hvor Havnecontoret nu er, opførtes en Soldbod, og Børsen eller Kjøbmændenes Forsamlingshuus laae altsaa dengang meget passende, hvor Varerne bleve udlossede og Solden betalt; tilmed var der dengang endnu derfra fri Udsgt

over Drefundet, baade mod Nord og Syd, faa de Hand-
lende Kunde, naar de ftode paa Børsen, forfølge deres
Skibe med Vinene, medens de seilede op til Kjøbenhavn,
eller forlode Staden. Bygningen selv var ontrent som
i vore Dage, og jeg vil kun bemærke, at Børstaaer net
i sin Tid skal have hørt til Calmar By, og da denne
Stad i den første svenske Krig blev erobret af de Danske
være ført ned til Kjøbenhavn.

Et tredje Værk af Christian den Fjerde er Trini-
tatis eller Hellig Trefoldighedskirke; den var
oprindelig bestemt til en Kirke for Studenterne, og
derfor er det ogsaa, at vi ved denne Kirke see det under-
lige Syn, at der ligesom er opreist en heel Bygning
over dens Hvælvinger; det er nemlig paa dette Sted at
Universitetsbibliotheket findes, eller, forat tale Dansk, her
er det, at Høifkolens store Bogsamling staaer opstillet.
Men da Staden blev udvidet mod Ost, og man opgav at
fuldende den skønne Rundkirke, som var begyndt at op-
føres i Nærheden af den nuværende Østerport, blev Trini-
tatiskirke udseet til Sognekirke for den Deel af Staden.
Lige op imod Kirken staaer en høist mærkelig Bygning,
der ligeledes skylder denne Konge sin Tilværelse; det er
Kunde Taaer. Det har aldrig været Andet end et
Stjernetaaer, til at iagttage Himmellegemernes Løb; det
er opført efter Kongens egen Plan, saa det var ham selv,
som opfandt Sneglegangen, der fører op igjennem Taaer-
net; og om den fortælles der, at den i den Grad morede
den russiske Keiser Peter den Store, da han opholdt
sig her i Kjøbenhavn, at han fandt paa at kjøre derop i en
Vogn med 6 Heste for.

Christian den Ade var i det Hele taget meget god mod Studenterne. Ham var det, som byggede den store Gaard ligeoverfor Rinde Laarn, som kaldes Regent- sen, og der har siden hans Tid vistnok over 7,000 fattige Studenter havt fri Bolig igjennem flere Aar, og tillige modtaget en maanedlig Penge-Understøttelse.

Det var dog langt fra, at alle Kongens Foretagender ret vilde lykkes. Fabrikvæsenet har aldrig ordenlig villet trives her i Danmark, og hvor Folket mangler den rette Sands for saadanne Foretagender, ere de Omkostninger spildte, som Regjeringen anvender paa deres Fremme. Saaledes gik det ogsaa med Silkevæverierne, som Kongen oprettede i den Gade, som deraf har faaet Navnet Silkegade. Hidtil havde det i Danmark været de Borgerlige formeent at bære Silketoi, og flige Forbud vare ganske i Datidens Aand; nu fik de Lilladelse til at betjene sig af de indenlandske Arbeider. Men alligevel vilde Foretagendet ikke trives, hverken i Silkegade, eller da Bæveriet senere blev flyttet til Rigen'sgade; det blev da endelig nedlagt, og i dets Sted oprettedes Guldhuset, til at sørge for Armeens Fornødenheder.

Et andet af Kong Christians Foretagender havde en besynderlig Omkostelse. Kongen havde med Misfor- nøielse seet, hvorledes fattige Børn løb omkring paa Gaden og betlede. Disse Børn ønskede han at danne til brave, nyttige Borgere, og derved tillige at give Folket Smag for Tilvirkningen af Klæde. Til den Ende opret- tede han da et Tugt- eller Børnehuus paa Hjørnet af Store og Lille Helliggeistesstræde; det var et Opfostrings- huus for fattige Børn, som Kongen havde paatænkt;

disse skulde fra Barndommen af oplæres i Haandgjerning, navnlig i at tilberede Klæde; han sørgede for, at der var gode Mestere til at forestaae Arbeidet, ligesom der ogsaa blev ansat en Præst, til at sørge for Børnenes christelige Opdragelse. Men heller ikke dette Foretagende vilde ret lykkes, og Kongen flagede over, at Arbeiderne bleve flødt drevne, og at alle hans Opoffrelser vare til ingen Nytte. Senere blev Anstalten flyttet ud paa Christianshavn, Forældre fik Ret til at sende deres gjensfridige Børn derhen, endelig gik det over til at blive en reen Straffeanstalt, og saaledes kunne vi da forstaae, hvorledes det er gaaet til, at man har kaldet et Fængsel for vorne Forbrydere med et saa besynderligt Navn som Børnehuset. En Deel af lille Helliggeistesstræde nærmest Graabrodrerory kaldes endnu ofte i daglig Tale Tugthuussporten; thi paa det Sted var paa de Sider en lukket Gang, der førte ud til Helliggeistesstræde igjennem en Port, der laae lige overfor Tugthuset.

Men især havde Kong Christian sin Opmærksomhed henvendt paa Landets Forsvarsvæsen; og i denne Henseende forekom det ham at være af yderste Vigtighed, at Kjøbenhavn, der syntes saa udsat for et fjendligt Angreb, ogsaa erholdt en Befæstning, der kunde afgive et tilstrækkeligt Værn for Staden. Da først fik Byen sin nuværende Begrændsning mod Nordost. De nye Volde, der saaledes bleve anlagte, vare et godt Stykke fortere end de gamle, og indesluttede alligevel et næsten dobbelt saa stort Rum. Rosenborg og Kongens Have kom nu til at ligge indenfor Stadens Grændser; men for Resten laae den største Deel af den Plads, der

saaledes kom til, i lang Tid ubebygget; det var altsaa ikke forat udvide Staden, at han flyttede Fæstningsværkerne; men han vilde, at disse skulde danne en Ring indenom Søerne overalt i lige Afstand fra disse. Dernæst var det hans Plan, at anlægge Forskandsninger for Enden af de Dæmninger, der adskilte Søerne, og imellem disse og Stranden. Dengang gik Sundet paa begge Sider langt høiere op end nu, og derved blev Arbeidet betydelig lettet. Alligevel trak det i Langdrag; thi det var et kostbart Foretagende, og Adelsmændene, som dengang vare de Eneste, som havde et Ord at tale med, i hvad der angik Rigets Ve og Vel, kunde aldrig ret forstaae, hvor Kongen vilde hen, naar han havde Noget for, der skulde tjene til Danmarks Opkomst eller Forsvar. Nu kom Krigen paa med Tydskland; de jydskke Lande bleve paa det Skrækkeligste ødelagte; dernæst fik vi Krig med Sverrig: altid den samme Historie, Bonden og Borgeren vare fattige, og kunde ikke betale, Adelen var rig; men den vilde Intet give, og Følgen blev, at Riget tilsidst, svagt og usfelt, truede med at gaae sin Opløsning i Møde. Under disse Omstændigheder gik det langtsomt med Fæstningsarbeidet, og da Christian den Fjerde endelig døde, kom det ganske til at ligge hen.

Ogsaa Christianshavn er anlagt af denne Konge og opkaldt efter ham. I den første Tid var det en By for sig selv med en egen Stadsøvrighed og et eget Raadhus, nemlig den store Gaard Nr. 51 paa Hjørnet af Strandgaden og Lille Torvegade. Men Kongens Hensigt var dog ikke saameget at bygge en ny Stad, som at skaffe Kjøbenhavn et tilstrækkeligt Værn fra denne

Side. Hidtil havde Havnen ligget aldeles aaben imod Amager, og selve Staden var ad denne Kant kun meget ufuldkomment forsvaret; derpaa var ved den nye Stads Anlæggelse for en stor Deel raadet Bod. Nu blev der ogsaa anlagt en Bro over Sundet. Kongen lod først Børsdæmningen forlænge ved det Stykke, hvor Nybørs er anlagt; dernæst bleve Steenkister, fastbundne ved Jernflammer, sænkede ned i Dybet, og paa denne faste Grundvold blev den Bro bygget, som i gamle Dage kaldtes Langebro; nu kalder man den aldrig Andet end Knippelsbro, og dette besynderlige Navn skal den have faaet efter en Mand, som hed Knip, og som satte Folk over paa Vaade, medens Broen stod under Arbeide.

Endnu i denne Konges Tid laae Slottet aabent mod Kallebodstrand med fri Udsigt over Kjøgebugt; fra Slotsholmen gik der en bedækket Bro, som blev kaldet Løngangsbroen, hen mod det Sted, hvor Løngangsstræde nu er; i gamle Dage skal der paa dette Sted nærmest ved Vandet have været et kongeligt Haveanlæg. Her havde der hidtil ikke været tænkt paa nogen anden Befæstning, end nogle Væle, der hist og her vare rammede ned; men nu lod Christian Voldene fortsættes lige til Løngangsbroen, lod dernæst Broen afbryde og i dens Sted opkaste en Dæmning, der forbandt Slotsholmen med Staden; her blev der nu anlagt Forstandsninger og Muurværk, saa at Fæstningsværkerne nu gik ligesaa Castellet til den sydvestlige Ende af Slotsholmen ligeoverfor det Sted, hvor Christianshavns Vold begyndte paa den anden Side af Havnen.

Christian den Fjerde tænkte ogsaa paa at anlægge et

nogenlunde tilstrækkeligt Søværn til Havnens Beskyttelse. I denne Hensigt havde han begyndt paa at anlægge Castelllet. Men hverken Trekroner eller Lange-linie var dengang til, og Christianshavns Boldomfluttede ikke som nu Havnen mod Nordost. Derfor lod Kongen Indløbet mod Nord gjøre saa smalt som muligt; idet han lod gamle Skibe, fyldte med Stene og Sandsække, sænke ned, omtrent hvor Broen fra Nyholm til Boldboden nu gaaer; bagved dette Sted blev der lagt store Bramme, dækkede med Skifer og besatte med Kanoner, og hvor Nyholmsvagten nu er, blev en Skandse anlagt paa den foromtalte Grund i Havnen.

Det var ogsaa Christian den Fjerde, som inddæmmede den Plads nedenfor Slottet, hvor Proviantgarden og Løihuset ligger, og disse Bygninger, der bleve bevarede under Slottets Brand 1794, fyldte ham deres Tilværelse. Værkerne paa Gammelholm ere ogsaa anlagte af ham, for at han kunde have et Sted til Flaadens Udrustning.

Hidtil havde der ikke været nogen fast Stof af Matroser; Søfolkene bleve i Krigstider opbudne, naar man trængte til dem, og sendte hjem igjen om Vinteren. Christian den Fjerde fandt, at det var ønskeligt, at der altid kunde være Folk paa rede Haand til Skibenes Udrustning og Bemanding, og lod derfor Skipperboderne anlægge ligeoverfor Gammelholm, hvor Slots-haven i gamle Dage havde ligget. Nutildags er hele denne Deel af Byen bebygget med private Huse; men for ikke lang Tid siden hed dog Strækningen imellem Nicolai Kirke og Holmen Skipperboderne, og Gaderne minde ved deres

Navne endnu om den Tid, da Holmens Folk havde deres Smaahuse eller Boder paa dette Sted; da de for en stor Deel ere opkaldte efter Ting, som findes i Havet; saaledes La regade og Hummergade, Dybensgade og Ulkegade, hvilket sidste Navn for nogle Aar siden endnu var dette almindelige Benævnelser for den saakaldte Holmensgade. Ved samme Leilighed lod Kongen ogsaa en Kirke anlægge til Matrosernes Brug, nemlig Holmenskirke, der senere blev en kjøbenhavnsk Sognekirke. Endelig udvidede han Anlægget af disse Boliger for Søfolk, ved at opføre de nye Skipperboder eller Nyboder paa den store ubebyggede Plads, der var fremkommen ved Fæstningens Udvidelse.

Den svenske Beleiring.

For 200 Aar siden laae Kjøbenhavn som Danmarks Hovedstad midt i det danske Rige. Naar man derimod i vore Dage seer ud over Sundet, saa møder Diet strax et fremmed Land, som hører Sverrig til, og kaldes Skaanen; i forrige Tider var det en Deel af vort Rige, og det er en sørgelig Fortælling, om hvorledes dette herlige Land, der fra ældgammel Tid hørte med til Danmark, blev os berøvet.

De Danske havde igjennem Aarhundreder havt Strid med Sverrig; men paa den Tid vare de Svenske be-

rømte over hele Europa som det tappreste af alle Jordens Folk, og man fortalte vidunderlige Bedrifter om dem og deres store Konger Gustav Adolf og Carl den 10de, ogjaa kaldet Carl Gustav; hvor usfelt det derimod saae ud i Danmark, have vi allerede hørt om i det Foregaaende.

Frederik den Tredie var fulgt efter sin Fader, Christian den Fjerde, paa Danmarks Throne. Carl den Tiende var dengang Konge i Sverrig; han frigedes just i Polen, og man vidste, at han, naar denne Krig var til Ende, havde Dndt i Sinde mod vort Fædreland.

Christian den Fjerde havde havt til Henstgt, at give Kjøbenhavn en Befæstning, der skulde søge sin Mage i hele Verden; men da var det, at Landet blev indviklet i den tydske Borgerkrig, dets Velstand og dets Kraft svandt hen Dag for Dag; og Kongen fattedes Midler til at fuldende det Værk, han havde begyndt. Saaledes laae da Arbeidet hen, og Kjøbenhavns Fæstningsværker befandt sig paa den Tid i en saa ussel, forfalden Tilstand, at Byen ikke længere fortjente Navnet af en befæstet Stad.

Bludselig udbredte det Rygte sig i Staden, at de Svenske havde lidt et stort Nederlag i Polen, og alle Folk, baade Høie og Lave, vare da enige i, at nu var Liden kommet, til at hevne sig over alle de Fornærmelser og alle de Tab, som Svensken i de sidste 100 Aar havde tilføiet os Danske; Kjøbenhavns Borgere tænkte ikke mere paa, at de hverken havde Vand i Gravene eller Kanoner paa Boldene; thi hvorledes skulde Svensken vel kunne komme til Kjøbenhavn. Der var jo rigtignok En og Anden, som meente, at det var Daarskab for Danmark at føre Krig, saalænge Landet hverken havde Penge eller

Soldater; men saadanne Ord vovede man ikke at sige høit; thi hele Folket ligesaa Adelsmanden, der ellers knap vilde have en Gud i Himmelen tilfælles med de andre Borger, indtil den usle Bønde, der blev agtet som en Træl, de havde dog nu Alle den Tanke tilfælles, at nu var Louren kommet til os med at tugte Sverrig.

Men det var anderledes bestemt af Skjæbnen, og aldrig hidtil havde Danmark ført en saa ussel Krig. Først hørte man, at Kong Carl var kommet til Hamborg, hvor han og hans Tropper bleve pleiede paa det bedste; saa fik man at vide, at Hertugen af Slesvig, der dog var Kongen af Danmarks Undergivne, paa gammel Forræderviis havde forenet sig med Fjenden, og endelig kom det Tordenbudskab, at Fredericia var erobret. Nu begyndte en Vinter saa streng, at man næsten aldrig har seet Mægen dertil i Danmark, og en smuk Vintermorgen rygtedes det, at Svensken var gaaet over Isen til Fy'en. Nu begyndte man at frygte, at Louren maaskee ogsaa skulde komme til Kjøbenhavn, og det varede heller ikke ret længe, førend Kong Carl af Finsveien havde naaet Sjælland og gik løs mod Danmarks Hovedstad.

Tilstanden i Kjøbenhavn var jo kun daarlig; tilmed vedblev Frostene, og Staden var kun slet forsynet med Levnetsmidler; saa derved blev det endnu vanskeliggere at forsvare den; men umuligt var det dog ingenlunde, det gjaldt blot at holde ud et Par Maaneder, til Foraaret kom og vore Bundsforvante i Polen og Tydsfland kunde bringe os Hjælp; de Danske havde Magten paa Søen; saa det kunde endnu have kommet til at see galt ud for Kong Carl; hans Hær var ikke stort mere end 12,000

Mand stærk, Slaane var endnu fri for Fjender, og derfra vare flere Tusinde Mand kommet over til Kjøbenhavn; Soldaterne vare ved godt Mod, og forlangte at kjæmpe. Men det var tydeligt, at det ikke kunde hjælpe at ville søge at forsvare Hovedstaden, uden at man kunde gjøre Regning paa Borgereskabet; og i Kongens Raad sade Adelsmændene, de sagde: Kjøbenhavns Borgere ere ikke til at lide paa; de hade Adelen.

Ja de sidste Ord af denne Tale vare vistnok sande, Borgerstanden hadede virkelig Adelen; den begyndte klarlig at indsee, hvorledes Adelsmagten tyngede paa Fædrenelandet og udsugede dets Kraft; saaledes opflammedes Borgernes Forbittrelse mod Adelsmændene; dette deres Sindelag kunde ikke forblive skjult for disse, og derfor hed det i Kongens Raad: Borgereskabet er ikke til at lide paa.

Men at kalde Bønderne under Vaaben, kunde Ingen tænke paa i de Dage; de vare nu igjennem Aarhundreder blevet behandlede som Adelsens Livegne, og ligesaa lidt som man i gamle Dage turde stole paa Trællene, hvor det gjaldt for Alvor at kjæmpe, ligesaa lidt troede man dengang, at den danske Bonde, kunde bruges til at værne om Danmark; og han selv syntes bag Ploven at have forglemt sit gamle nordiske Heltemod, og mindedes ei længere den Tid, da det var ham, som udbredte Danmarks Ære i fjerne Lande. Saa havde man da næsten ingen andre Soldater, end dem man hvervede i Tydskland; og da disse Tropper nu vare blevet slagne af den nordiske Heltekonge, gif man ud til den svenske Leir, for at tigge om Fred, og man bortgav Rigets gamle Lande

Often for Drefjund, fordi Adelen meente, at Borgerstanden ikke var til at stole paa.

Men Carl Gustav havde seet, hvor let det var, at bringe Danmark til det Yderste. Han rustede sig da hemmeligt paa Ny, og havde fuldt og fast benyttet, at nu vilde han være Herre i hele Norden. De Danske troede, at de havde kjøbt Freden saa dyrt, at de vel turde være sikke paa at beholde den, og Carl bestyrkede dem i denne Tro. Saa bleve da Krigsskibene lagte op og Soldaterne fordeelte rundtom i Landet; men Kjøbenhavn laae som forhen med forfaldne Fæstningsværker og næsten uden nogensomhelst Befæstning. Da rygtedes det en Søndag Morgen, den 8de August 1658, at Kong Carl var landet ved Korsør, og paa samme Tid viste den svenske Flaade sig udenfor Amager; da anede det Enhver, at nu var Afgjørelsens Stund kommet; blev Kjøbenhavn nu indtaget af Svensken, saa var det forbi med Danmark.

Man undersøgte nu Stadens Befæstning. Det var et sørgeligt Skue; Stadsgraven manglede Vand, Voldene bestod paa mange Steder kun af løst opkastet Jord, som for en stor Deel var fhyllt bort af Regnvandet; der var paa de fleste Steder intet Brystværn, ingen Pallisader eller spanske Ryttere, ja der var næsten ingen Kanoner paa Voldene.

Der blev holdt Mønstring over de Tropper, man havde. Der fandtes kun nogle Hundrede Mand hvervede Soldater i Staden, tilligemed nogle jydskke Ryttere og sjællandskke og skaanskke Bønderkarle; men dem regnede man saa godt som slet ikke, og da man havde faaet alle de

Tropper samlede, som laae i Byerne rundt omkring, var det Hele ikke stort over 1,000 Mand.

Endelig saae man efter, hvorledes Staden var forsynet med Levnetsmidler. Paa den Tid pleiede hver Mand, naar Efteraaaret kom, at forsyne sig med Korn, Flæsk og saltede Fisk for hele Vinteren; men det var dengang midt om Sommeren, Kornet stod endnu paa Marken og hele den rige Høst kom Fjenden tilgode; men Skibene, der skulde føre Brænde og Fødemidler til Byen for den tilstundende Vinter, laae endnu paa Søen, og bleve næsten alle et Bytte for Fjenden. Saa var der da kun Proviant i Byen for ganske kort Tid. Det Gneeste, man ikke troede at ville komme til at lide Mangel paa, var Drikkevand; thi selv om Vandrenderne bleve overfkaarne af Fjenden, vare der endnu mange Brønde tilbage fra den Tid, da Vandet fra Søerne endnu ikke var ledet ind i Staden.

Alt dette blev nu forebragt Kongen, man raadede ham til at forlade Landet for nogen Tid; maaskee vilde lysere Dage uformodenlig atter oprinde for Danmark, indtil da skulde han opholde sig i Frankrig eller Holland. Men Frederik den Tredie svarede: „Det var aldrig Skik her i Danmark, at Kongen reiste bort, naar det gjaldt at forsvare hans Røde, og jeg vil blive i min, om det saa er Guds Villie, at jeg skal falde i Kampen for den.“

Endnu samme Dag, Søndag Eftermiddag, gav man sig ifærd med at nedramme Pæle og at anlægge Forskandsninger. Imidlertid bleve der sendte Gesandter ud til den svenske Konge, forat bede om Fred. Men Stads-

øvrigheden og Borgerfket blev tilfagte at møde paa Slottet næste Morgen Kl. 8.

Mandag Morgen frembrød; Borgerne vare forsamlede i Kongens Forsal, og ventede der, indtil Stadsraadet var sluttet. De taltes ved, om hvad de skulde svare Kongen, saafremt han spurgte dem om deres Mening; og det viste sig nu, at Alle vare enige i, at det var tidsnok, at bede om Naade, naar man saae, at der Intet mere var at udrette.

Kongen og hans Raad traadte ud til Forsamlingen, og opfordrede han dem da til at erklære, om de vare til Sinds, at staae Last og Braft med ham til deres Fædrelands og Fædrebyes Forsvar. Da traadte Hans Nansen, den første Borgermester frem og sagde: „Gid Kongen sidste Vinter, da Byen var fuld af herlige Krigsfolk, der saa gjerne vilde prøve Styrke med Fjenden, havde opfordret Borgerfket ligesom idag, da skulde han have seet, at de Folk løi, som sagde, at Kjøbenhavns Borgere ikke var til at lide paa, og man havde ikke behovet at give Lande bort for at faae Fred; men selv idag, vedblev Nansen, tør jeg svare i alle Borgeres Navn, at hver Mand er beredt til at offere Liv og Blod for Konge og Fædreland.“ „Er det ikke saa?“ spurgte han, idet han henvendte sig til Borgerne. „Jo, jo,“ svarede de Alle, og hermed forlode de Slottet.

Nu blev da alt det Mandfket, som opholdt sig i Kjøbenhavn, opbudt til Stadens Forsvar. Man samlede sig i 4 Afdelinger, nemlig de egenlige Soldater, Adelen og dens Tjenere, Studenterne og Borgerfket. Alle blev de stillede under den samme strenge Krigstugt og

enhver Afdeling fik sin Deel af Fæstningsværkerne at gjøre istand og at forsvare. Men den Deel af Befæstningen, som laae længere udenfor Byen, og som ved Hjælp af Søerne saa fortrinligt kunde have bidraget til Stadens Forsvar, blev man nødt til at opgive, da det var umuligt at tilveiebringe et tilstrækkeligt Mandskab, til at forsvare disse vidtløftige Værker.

Men derfor blev man ogsaa nødt til at ødelægge Forstæderne; disse laae nemlig dengang imellem Staden og Søerne lige op mod Fæstningsværkerne, da man saaledes troede dem beskyttede ved Udenværkerne. Man var just dengang ifærd med at bygge en Kirke imellem Øster- og Nørreport; der var altsaa Ingen, der tænkte paa, at man nogensinde skulde komme i den Nødvendighed, at maatte lægge dem øde; men alligevel hørtes hverken Knurren eller Klage, da der udgik Befaling, til at lade dem gaae op i Flamme.

Først vilde man dog oppebie det Svar, Gesandterne bragte hjem med sig fra den svenske Konge; de vare endnu ikke kommet tilbage om Mandagen, og det var kun et daarligt Tegn; først Tirsdag Eftermiddag saae man dem atter. Kong Carl havde haanligt afviist dem, han havde sagt, at nu vilde han først have Kjøbenhavn, saa kunde man altid siden tale om Forlig. Men under Haanden havde han søgt at forsøre dem til Forræderie; det var dog Synd, lod han dem sige, at saadan en herlig Stad som Kjøbenhavn skulde ødelægges, og det kunde jo dog i Grunden være de Danske ligegyldigt, hvad enten deres Konge hed Carl eller Frederik; dette skulde Gesandterne forestille Borgerne; de havde da skyndet sig bort

idet de sagde: „Ja gjælder her ingen Retfærdighed, Gud Himmelen han lever dog endnu.“

I Kjøbenhavn havde man hidtil endnu ikke ganske opgivet Haabet, om at Svensken skulde lade sig bevæge til Fred. Man havde derfor gaaet i en uhyggelig Spænding, og følte sig nu ret ligesom lettet, da man vidste, hvordan Sagerne stod, at det gjaldt Liv eller Død. I største Hast flyttede Forstædernes Beboere om Natten ind i Staden tilligemed deres Gods og Bohave. Man skyndte sig med at faae saa mange Træer og Planker som muligt flæbt ind i Staden; da nu Onsdag Morgen frembrød, stode alle Huse imellem Volden og Søerne i lys Lue; og medens de Danske endnu vare beffjestede dermed, saae de allerede Svenskenes Fortrop at nærme sig Byen. Længere hen ad Formiddagen ankom Kong Carl selv, og da han nu holdt med sin Stab paa Valbybakke og saae de brændende Bygninger, da studsede han og blev med Gæt ganske taus. „Det havde jeg dog ikke trovet,“ sagde han derpaa til de Mænd, som omgave ham, „nu skal vi see, at Kjøbenhavn alligevel sætter sig til Modværge,“ og Kongen opgav sin første Plan, at angribe Staden med det Samme. Om Morgenen, da han forlod Moeskilde havde han trovet, at han næste Nat skulde sove indenfor Kjøbenhavns Volde.

Kong Carl havde i sin Hær en gammel erfaren Officer, og ham sendte han, da det blev Aften, ud for at speide. Den Gamle tog nogle Bovehalse med sig, og med dem sneg han sig i Nattens Mørke lige ned til Stadsgraven; her undersøgte de Vandets Dybde, og fandt til deres store Forundring, at det, hvor det var

dybest, neppe naaede dem til Knæerne. De vadede da over Gravene, og flatrede op ad Volden; intetsteds var der Ballisader eller spanske Ryttere, som kunde hindre deres Bei, og pludseligt befandt de sig midt inde imellem de danske Bagter, og listede sig endelig tilbage til Svenskernes Leir. Officieren aflagde Kongen sin Beretning, og raadede ham, til at storme endnu samme Nat; den tappre General Brangel var af samme Mening, og lovede at føre en Tropp over ved Østerport; den omtalte Officeer skulde gjøre det Samme ved Vesterport; saa maatte Kjøbenhavn endelig falde.

Imidlertid havde Kongen nogle overveiet Sagen; han tvivlede ingenlunde paa, at hans Soldater vilde kunne tage Staden ved Storm; men det vilde dog vistnok koste meget Blod; han havde faaet at vide, at Borgerstabet i Kjøbenhavn havde erholdt nogle mageløse Friheder af deres Konge; dette havde opflammet deres Mod, og for Diebliffet syntes de at være beredte, til at offere Alt for Konge og Fædreland. Men man skulde blot vente nogle faa Dage, til den første Begeistring havde sat sig; naar Hungersnøden da stod for Døren, og Mistænktsomheden imellem de forskjellige Stænder, som for Diebliffet slumrede, atter vaagnede, see da skulde Splid og Uenighed snart aabne Portene for de Svenske, uden at man behøvede at løsne et eneste Skud.

Kong Carl havde i een Henseende Ret; Frederik den Tredie havde virkelig tilfagt Borgerstabet saadanne store Friheder; han havde lovet, at for Fremtiden skulde Kjøbenhavn være Stapelstad for hele Danmarks Rige, og dets Borgere skulde agtes lige

med den gamle danske Adel. Men alligevel bedrog han sig selv i sin Slutning. Feilen var, at han miskjendte den Danske; han foragtede ham i sit Hjerte, ansaae ham for uskicket til at udføre noget Stort. Han burde have vidst, at ethvert Folk igjennem Aarhundredernes Løb har haft Lider, paa hvilke Folkeanden ligesom slumrede, og at de Danske altid have været haarde at vække; men at de, naar de først vare vaagne, med Koldblodighed og Saalmod pleiede at gaae Faren imøde, uden at lade sig rokke eller skræmme tilbage. Men her synes det, som om det var den svenske Konges Ringeagt, der reddede Danmark.

Smidlertid arbejdede man i Kjøbenhavn ufortrødent paa Fæstningsværkerne ligesom Fjendens Dine, og uden at han med saa Meget som et eneste Skud søgte at hindre Arbeidets Fremme. „Men hvad skal det dog betyde?“ sagde en svensk Officeer til en anden, „skulde vi dog ikke kunne forbyde de Danske, at optaste deres Skandser ligesom Næsen af os.“ „Na, hvad siger det,“ svarede hans Kammerat haanligt, „desto større er Skammen for dem naar de først faaer Lov til at gjøre, hvad de kan, og det saa dog lige Meget hjælper dem.“ Den svenske Soldat vidste nemlig saare vel, at der saa godt som ingen ordnelige Krigsfolk var i Kjøbenhavn; han meente slet ikke, at han behøvede at frygte for Borgerstabet, og sagde aabenhjert, at saadanne Soldater agtede han ikke høiere end sine opslidte Skoe.

Hovedstadens Forsvarere vare, som allerede er fortalt, deelte i 4 Afdelinger. Studenterne havde besat den Deel af Borden, som laae imellem Østerport og Kongens

Høve; derfra og til Vesterport stod Borgerne; fra Vesterport til Løngangsdæmningen vare de egenlige Soldater opstillede; herfra og langs Forstændsningerne paa Slots-
holmen stod Hoffets og Adelens Folk. Enhver gav sig nu i Færd med den Deel af Fæstningsværkerne, der laae ham nærmest; der blev anlagt Maveliner, spidse Væle blev rammede ned, Brystværn og Skandser anbragte overalt. Gravene bleve fordybede, og Vand fra Stranden ved Bomper ledet derind. Ingen Stand og ingen Alder var forskaanet for Arbeide, og selv Kvinderne saae man bære Jord og Stene til Forstændsningerne. Generalerne Schack og Ahlefeldt ledede Arbeidet; men hvad der især opmuntrede Folket, var, at Kongen stedse personlig var tilstede paa Volden; i den første Tid af Beleiringen kunde man altid være sikker paa at træffe ham, hvor Faren var størst; han havde ladet sig opslaae et Telt lige nedensfor Ditervold, og der sov han endogsaa om Natten, for ikke at behøve at forlade Fæstningsværkerne. Kongens Nærværelse virkede høist gavnligt, og snart saae man med Forundring, at i nogle Dage var et Værk fuldendt, som man alt havde arbeidet paa i 50 Aar, uden at der var nogen Udfigt til, at det i de næste halvhundrede Aar skulde kunne bringes til Ende; det var fuldendt midt under Vaabenlarm og Forstyrrelse, idet Arbejderne stedse maatte have Opmærksomheden henvendt paa, hvad Svensken foretog sig, og arbeide fuldtbevæbnede, medens de overalt mejsommelig maatte sammenslæbe, hvad de behøvede af Træ og Jord, fra Byens Haver og Plankværker.

Fra den Stund, at Svensken var ankommet for Kjøbenhavn, lød Stadens Kirkeklokker ikke længere, for

at kalde Folket sammen til Gudstjeneste; thi man frygtede for, at Fjenden, naar han saaledes fik Nys om, at man var samlet i Kirkerne, skulde gjøre alt muligt, forat ødelægge dem ved sine Bomber og gloende Rugler, og saaledes udbrede Død og Ødelæggelse. Det var for Resten fra nu af kun Kvinder og Børn, som besøgte Guds Huus; Mændene turde ikke et Dieblik forlade Voldene. De havde bygget sig Hytter saa Skridt fra Brystværnene eller gravet sig Huler paa Siden af Volden, og i disse maatte de tilbringe Tiden, medens de sov, spiste eller hvilede fra Arbeidet; nogen egenlig Afløsning var der ikke at tænke paa; Kjøbenhavn havde aldeles Udseende af en stor vidtudstrakt Leir; men til bestemt Klokkeslet samlede Mandskabet i smaae Afdelinger paa et noget afsteds Sted, og Guds Ord lød der til dem under aaben Himmel, og blev modtaget med langt større Andagt, end forhen, da de i Ro og Mag kunde samles under Kirkenes Gvalringer. Man fortæller ogsaa, at en Overløber kom fra Staden til Svenskens Leir, og da man spurgte, hvad de Danske tog sig for, svarede han: „De bestiller ikke Andet, end at holde Bon.“ Da lo Svensken, og sagde: „Ja nu kan jeg tænke, at den beder, som aldrig før har bedet i sit Liv.“

Imidlertid havde Fjenden dog heller ikke været ledig. Allerede Dagen efter sin Ankomst havde han taget vore forladte Udenværker i Besiddelse; der forstaaede han sig og anlagte derfra sine Løbegrave i stedse kortere Afstand fra Stadens Fæstningsværker; idet han tildeels blev beskyttet af Forstædernes Ruiner. De Danske saae ikke roligt paa disse Fjendens Bestræbelser for at nærme sig Byen; midt

under Fæstningsarbejderne blev der stedse fyret fra Vol-
den, og ved den sydlige og den nordlige Indgang
til Havnen vare der lagte to Bramme, der kunde be-
skyde Svensken fra Siden og derved meget hindrede ham
i hans Arbeide. Disse Bramme gjaldt for en Opfindelse
af Christian den Fjerde, skjøndt de Danske allerede tid-
ligere havde benyttet sig af et lignende Forsvarsmiddel,
forat tilbagedrive Hansfestædernes Angreb; de vare tæk-
kede med Skifer og lignede ganske svømmende Huse.
De vare Fjenden til stor Ginder; han opfandt derfor
strax Dgenavne til dem; den, der laae ved Kallebod-
strand, kaldte han Svinetruget, den anden udenfor
Bommen den stumpede Hund. Denne sidste var ham
især til stor Uleilighed; der blev da anlagt en heel Skandse
imod den, overalt besat med Kanoner; dette maatte da
endelig kunne forslaae, og den svenske Konge var saa sik-
ker paa, at Brammen inden ganske kort Tid vilde være
skudt i Sænk, at han sendte sine Folk Bud, at de endelig
maatte vente med Skydningen, til han kom. Dog ogsaa
her havde han forregnet sig. Brammen flyttede sig blot
af og til et Par Favne, naar Mandskabet mærkede, at man
begyndte at finde det rette Sigte, og Kong Carl maatte
lade den ligge, hvor den laae, uden at hans Kanoner
ramte den med et eneste Skud.

Den 22de August vare de Danske endelig blevet fær-
dige med deres Forskandsninger, og Dagen efter foretog
man sig at gjøre et Udfald, forat forstyre Fjendens Be-
leiringsværker. Først bleve nogle Matroser og Soldater
forlods udtagne til at være med ved dette Foretagende;
dernæst opfordrede man dem blandt Borgerne, som havde

Lyst til at vove sig ud mod Tjenden, til at træde frem; der var nu saare Mange, der meldte sig; men de blandt disse Frivillige, som vare gifte, og havde Kone og Børn, bleve viste tilbage. Ved Vesterport var der en skjult Bøngang, som kaldtes *Rakkerhullet*, da den blev benyttet af Matvognene, til at bortføre Ureenlighed fra Staden; og herigjennem kom nu pludselig hele det danske Rytteri, fulgt af 600 Mand Fodfolk. De fleste af disse vare bevæbnede med Morgenstjerner, Drex og Baadshager; thi Haandværksmanden og Matrosen forstod bedst at bruge saadanne Vaaben; og hermed kastede de sig uformodenlig over de Svenske, hvor de stod i Mudder til op over Livet og arbeidede i Løbegravene. Disse havde nu aldrig troet at de Danske skulde have vovet noget Udfald, og allermindst meente de at behøve at frygte for saadanne Krigsfolk, der ikke engang havde ordenlige Vaaben; men denne Tryghed blev deres Fordærvelse, flere Hundrede bleve huggede ned, en Skandje blev stormet, og de Danske vendte i god Orden tilbage til Byen med 150 Fanger og 5 Kanoner, som de havde erobret; men et saadant Held var dem selv saa uventet, at Ingen havde tænkt paa at have Heste og Vogne paa rede Haand, forat føre de Feltstykker, som man kunde erobre, ind i Staden; man kunde derfor heller ikke faae alt det erobrede Skjts med sig, men maatte lade sig nøie med at fornagle de Kanoner som de Svenske havde opstillet langs Stranden. Man kom ogsaa i en stor Forlegenhed, for hvad man skulde gjøre med Fangerne. Thi da man beredte sig, til at gaae en Beleiring imøde, var et stort og rummeligt Kvæsthuus blevet indrettet paa Gammelholm, da man jo nok kunde

vide, at det ikke vilde komme til at mangle paa Saarede og Kvæstede ; men at man skulde komme til at behøve en Leilighed for Krigsfanger, faldt ingen Danstter ind.

Endnu samme Nat, som Udfaldet var skeet om Dagen, skete et lignende Foretagende til Spes, og ogsaa her havde de Danstte Lykken med sig. Dengang de Svenske ankom for Kjøbenhavn, laae hele Flaaden aftaklet i Havnen, og endnu havde man ikke havt Stunder, til at gjøre Noget for dens Udrustning ; af hele den danstte Søstyrke var for Djeblikket kun nogle Kanonbaade i brugbar Stand, og hermed kunde man naturligviis ikke vove sig ud mod den svenske Flaade. Men i Kallebodstrand havde Kong Carl samlet en Mængde Baade og Pranime, og hermed havde han i Sind, at sætte over til Amager, for ogsaa at angribe Kjøbenhavn fra den Side, eller dog i alt Fald for at hærje Den og saaledes berøve de Danstte den Fordeel, som de havde af det aabne Land lige udenfor Stadens Porte. Men som sagt, om Natten, som det store Udfald ved Vesterport var skeet om Dagen, bleve alle disse Fartøier ødelagte ved et pludseligt Overfald af de danstte Kanonbaade, og den svenske Konge maatte da for det Første opgive sin Plan mod Amager.

Tjenden forsøgte nu, at bombardere Staden, og derved meente han at kunne tvinge Borgerne til at overgive Byen. Dog dette Tilfælde havde de Danstte allerede forud betænkt. Dengang de Svenske nærmede sig Kjøbenhavn, var der blevet oprettet et særegent Brandcorps, som kom til at bestaae af Stadens Murere og Lømrere ; disse gjorde ingen Tjeneste paa Volden, men vare fordeelte rundt om i Byen i egne Vagthuse ; der var anvist Enhver

især et vist Antal Huse, hvor han skulde være tilstede ved det første Anstrøg, samt et større Kvarteer, i hvilket han skulde yde Hjælp, hvis Ilden greb videre om sig. I enhver Gade var der stillet en Stige hen paa et bestemt Sted, et stort Kar med Vand stod tilrede foran ethvert Huus, Sprøiternes Antal var blevet forøget, især ved smaa Haandsprøiter, som to Mand kunde bære hen til Brandstedet; kort sagt, alle Slutningsanstalter vare i den punctligste Orden. I Byens Kirketaarne vare der opstillede Skildvagter, og man hørte idelig disses Raab: Hou Vægter, hou — gloende Kugler — Vestergade — Nørrgade — den gjorde ingen Skade — den gjorde Skade, løb Vægter! Et Dieblisk derefter var gjerne Ilden slukket; og hvor freidigt Modet var blandt Kjøbenhavns Borgere, det er blandt Andet tydeligt deraf, at, som et Dienvidne fortæller, endogsaa Kvinderne gjorde sig lystige over de svenske Kugler, som idelig fusesede dem forbi Dreene, ødelagte mangt et Huus og dræbte flere iblandt dem, og det uagtet, at dette Bombardement varede ved i flere Maaneder.

Alligevel voxede Faren hver Dag, der undtes Ingen af Besætningen et Dieblisks No, Kræfterne astog, Mange bleve syge, og Hungerensnøden stod for Døren. Men Hollanderne havde med Haand og Mund lovet, at de vilde komme Danmark til Hjælp; det kom nu især an paa, at kunne holde ud, indtil den forventede Undsætning ankom, og da haabede man tillige, at de hollandske Skibe skulde bringe Fødemidler til Kjøbenhavn. Dog den ene Dag forløb efter den anden, og Hjælpen udeblev endnu stedse; hvert Dieblisk gik Rygtet, at den hollandske Flaade nærmede sig; men altid viste denne Efterretning sig at være

overilet; og det var et Guds Under, at Modet kunde holdes vedlige under idelige Skuffelser og nagende Bekymring for den nærmeste Fremtid. Det var en skjøn Broderaand, som paa den Tid bejelede Alle; Ingen tænkte paa sig selv alene, den Rige deelte med den Fattige, den samme tarvelige Føde nærede Høie og Lave, og Kongen foregik Alle med et herligt Exempel; han boede endnu i sit Telt ved Østervold, levede af den samme Kost, som den ringeste Soldat, og uddeelte Alt, hvad han paa nogen Maade kunde undvære, til Folket. Vi see altsaa i hvor høi Grad Kong Carl bedrog sig, da han stolede paa, at de Danstes Samdrægtighed snart skulde afløses af Mistillid og Uenighed.

Der var især en Sag, som i høi Grad laae Kongen og Folket paa Hjertet, og det var Fæstningen Kronborgs Forsvar. Denne Fæstning ligger ved Indgangen til Sundet, hvor Vandet er smallest, og man tillagde den paa hiin Tid langt større Vigtighed, end den i Virkeligheden har. Man antog nemlig, at den, understøttet af Helsingborg i Skaane, aldeles behersker Farvandet; den sidste Stad var Carl i Besiddelse af ifølge den foregaaende Fredsflutning; fik han nu tillige Kronborg, da frygtede man, at det ikke længere vilde være Hollænderne muligt, at komme Kjøbenhavn til Undsætning. Men Kronborg var ikke forsvaret af et Borgerstab, der var tilfunds, at holde ud til det Yderste; Besætningen bestod kun af hvervede Reietropper; en Tid lang havde de forsvaret sig med Tapperhed, men troede nu ogsaa at have gjort nok, Svensken have udspreidt det Rygte iblandt dem, at Kjøbenhavn var indtaget, og de havde i lang Tid ikke faaet Sold, følgelig meente de, at de heller ikke længere vare

forpligtede til at lade sig flaae ihjel. Kort sagt: en Morgen udbreder det Nygte sig i Kjøbenhavn, at Kronborg er falden; man vil endnu ikke troe det, thi det var ikke første Gang, at noget Saadant var blevet fortalt; dog snart overtydede Tjendens Glædesfalver de Danske om, at denne Gang havde Nygtet ikke løiet, og snart modtog man et føleligere Berviis for Sandheden; thi fra nu helmede Beflydningen hverken Dag eller Nat; fra Kronborg havde Tjenden nemlig ført Kanoner og Beleiringsstyks mod Kjøbenhavn.

I nogle Dage var Stemningen saare nedtrykt i Kjøbenhavn. Man frygtede, at Hollænderne ved Efterretningen om Kronborgs Fald skulde opgive Danmark's Sag som uigjenkaldelig tabt, og uden deres Hjælp, navnlig uden Tilførsel af Levnetsmidler, var det umuligt for Staden at holde sig meget længere. Det var ogsaa den almindelige Mening i hele Europa, at Kjøbenhavn maatte falde, og hver Dag ventede man at høre Efterretningen om Stadens Overgivelse.

Imidlertid reiste de Danskes Mod sig snart igjen; det er ingen Flyvegrille, naar et Folk begejstret for en retfærdig Sag har besluttet at seire eller døe; og faae Dage efter Kronborgs Overgivelse fik man endelig paa lidelig Underretning om, at Hollænderne snarest muligt vilde være i Kjøbenhavn; de havde besluttet at flaae sig igjennem Sundet, i hvad det saa skulde koste.

Endnu havde Svensken ikke gjæstet Amager. Det havde været den danske Konges Plan, at hele denne Des Befolkning med alle sine rørlige Eiendom skulde flytte til Kjøbenhavn; men Bønderne bade saa bønligt, om at

de maatte beholde deres Hjemstavn, saa længe som muligt, de vilde da selv paatage sig den omhyggeligste Strandvagt, og øieblikkelig forlade Huus og Hjem, naar Fjenden gjorde Mine til Landgang. Kongen gif ind paa dette Tilbud; thi derved kunde de jo unægtelig langt bedre bidrage til Stadens Forpleining, end naar man traf dem fra Huus og Gaard ind i Byen. Forat Kjøbenhavn nu ikke længere skulde forsynes fra Amager, besluttede den svenske Konge, at ødelægge Den. Forsøget paa at sætte derover ad Kallebodstrand var mislykket; nu lander han pludselig ved Dragør, understøttet af en tyk Efteraars- taage. Der var ingen Tid for ham at spille; thi han havde allerede Underretning om, at Hollænderne nærmede sig, og han maatte da anvende hele sin Sømagt til at forbyde dem Gjennemfarten. Medens nu Bønderne i store Skarer flygtede til Christianshavn, maatte de Danske see paa, hvorledes alle Bygninger paa Den gif op i lys Lue. De Svenske vare allerede ifærd med atter at indskibe sig, da de Danske gjorde et Udfald med Kong Frederik selv i Spidsen; man fortæller, at den svenske Konge ved denne Leilighed kom i den største Fare, og kun blev reddet, ved at en Officeer henledte hele Opmærksomheden paa sig; men i ethvert Tilfælde opnaaede de Svenske deres Hensigt, at ødelægge Den, og kunde da med største Rolighed overlade de Danske de rygende Brandtomter og den intetsigende Glæde over det heldige Udfald.

Næste Dag kunde man fra Kjøbenhavn see den svenske Flaade trække ned ad Sundet. Hollænderne maatte da være nær; men Vinden blæste i sydlig Retning, og de behøvede strygende Medbør, forat trænge igjennem ved

Kronborg. Saaledes holdt det ved i mere end to Uger, og Tiden begyndte at blive de Danske lang; saa meget mere, som Fjenden fra nu af ikke lod dem have et roligt Dieblif, hverken Dag eller Nat; og dernæst var snart det sidste Spiselige fortæret, nu da Amager var ødelagt. Endelig dreier Vinden sig, og nogle af vore Drlogsskibe, som i en Hast vare blevet tiltaklede, krydse ned ad Sundet, for om mulig at forene sig med Hollænderne. Næste Dag, den 29de October, hørtes fra Morgenstunden af en heftig Kanontorden, og store Skyer af Kruttdamp væltede sig hele Dagen hen over Drefund. Ved Middag kom en utallig Mængde af Kjøbmandsskibe til Syne, efterhaanden som de dukkede frem igjennem Laagen; de nærmede sig Havnen, uden at de svenske Vagtskibe var istand til at forhindre det, og satte under de Danskes Jubelraab ind igjennem Bommen. Nu var den største Nød med Gæt afhjulpen; thi alle disse Skibe bragte Levnetsmidler og Hjælpetopper til os fra Holland; de vare fulgte med Flaaden herved til Danmark, og medens Drlogsskibene sloges, havde de sat Raafen over Grundene langs Kysten ad Kjøbenhavn til. Senad Eftermiddagen hørtes efterhaanden fædse færre Skud; men Lyden kom nærmere, og tabte sig efterhaanden henad den svenske Kyst. Det var da tydeligt, at den svenske Flaade var drevet paa Flugt. Ildet tilredt var den thyet ind i Landskrona Havn, Hollænderne vare da Herrer i Drefundet, og fra nu af stod Tilførselen aaben til Kjøbenhavn.

Allerede næste Dag traf Svenskerne bort fra Byens nærmeste Omegn, og opfloge deres Leir ved Brøndbyøster. De Danske vare tilmode, som om Beleiringen

allerede var ophævet, deres Hjerter slog atter frit, og Folk strømmede ud, for nærved at betragte de Skandsjer, der saalænge havde truet dem med Død og Udelæggelse. Med freidigt Mod saae man nu Vinteren i Møde, Alt gjenløb af Sang og Munterhed; og da nu Allehelgens Aften kom, og Taarnuhret atter slog, mens Kirkeklokkernes Lyd toned igjennem Luften, efter at de havde tiet i hele 12 Uger, da hævede Sindet sig med Bøn og Tak til ham, som havde hjulpet saa længe, og vistnok vilde hjælpe fremdeles.

Fra nu af nøiedes Tjenden en Tidlang med at udsende Streifcorps, der af og til indlod sig i Kamp med de danske Forposter. Men da Vinteren saa begyndte, gjorde han Anstalter, til at forsøge paa at tage Staden med Storm. Siden forrige Vinter var Isveien de Svenske saare vel bekendt, og det Held, som de dengang havde havt, gav dem Lyst, til at forsøge ad samme Wei at naae Kjøbenhavn. Her frygtede man ogsaa meget for et saadant Foretagende fra Tjendens Side, og Borgerne fik derfor Befaling, hver Dag at vække Isen i Stadsgraven og ved Strandkanten. Især var man bange for, at Tjenden over Kallebodstrand skulde trænge ind i den nye Stad Christianshavn. De Skandsjer, som i vore Dage vilde have gjort et saadant Foretagende høist vanskeligt, var dengang endnu ikke anlagte; kun den foromtalte Bram med sine 6 Kanoner beskyttede Byen mod et Angreb fra den Side, og nu laae den indfrossen i Vandet og maatte omgives med spidse Pæle, forat hindre Svenskerne fra at storme den. De Danske forsøgte med Kanonskraa at sønderstøde Isen; men de Svenske havde i den

Grad gjort den fast ved Halmknipper, som de lod fryse fast til Isen, at dette Intet frugtede.

Især led vore Folk utroligt af Kulde; thi Brænde var næsten ikke at faae. Der var rigtignok dengang endnu noget Skov ved Dragør paa Amager; men skjøndt det altsammen gik med i Løbet af Vinteren, vilde det dog aldeles ikke forslaae; man brød da Blankeværkerne ned om Haverne, ja paa mange Steder brækkede Folkene Gulvet op i deres Boliger, forat have Noget at varme sig ved.

I Begyndelsen af Vinteren var det Svenskens Plan, om muligt at overrumple Staden. Juleaften var kommet, og Folk lavede sig til at helligholde denne Høitidsfest efter gammel nordisk Skik, Enhver i sin Families Kredss med glade Julelange og uskyldige Forlystelser. Kortsagt man havde forberedt sig, til nu engang efter saa mange Trængsler, at skulle have en glad Aften, da Allarmtrommen gik, Stormklokken lod, og alle Mand bleve kaldte op paa Voldene. Svenskerne havde nemlig anseet den høihellige Juleaften, da de vidste, at Borgerne saa gjerne vilde sidde i Ro hjemme, som en passende Leilighed, til at gjøre sig til Herrer over Staden. Da Fjenden fornammede Danskes Narvaagenhed, lod han Angrebet beroe; men Borgerne maatte dog hele Natten staae paa Volden i Kulde og Sneefog, og der nyde deres Juleadvere, medens Kone og Børn derhjemme svævede i Uro, for hvordan det gik deres Forsørgere; dette var da kun en sorgelig Helligaften.

Da Vinteren skred frem, lavede de Svenske sig til at forsøge en ordenlig Storm. I Kjøbenhavn vidste man vel, at noget Saadant var i Gjere; thi Speidere og

Overløbere talte vidt og brødt, om at de Svenske havde Noget for i Brønshøj Kirke, som Ingen maatte see, og man lavede sig da ogsaa til, med Mod og Landsnærværelse at gaae den truende Fare i Møde. Næsten hver Nat gjordes der et forstilt Angreb, for saaledes at udmatte de Danske, som hver Gang Stormkloffen løb, i Kulde og Uveir maatte forlade deres Hjem og begive sig til Boldene.

Den 9de Februar skete der et alvorligere Forsøg. Den svenske Konge var med hele sit Rytterie gaaet over Isen til Amager; en Deel af hans Hær skulde om Natten trænge ind paa Christianshavn, og lukke Amagerport op for Kongen. Virkelig lykkedes det de Svenske, at overrumple Brammen i Kallebodstrand, og at kaste dens Kanoner i Vandet; men saa begik de den Uforsigtighed, at stikke Ild paa den, Flammen oplyste hele Egnen, og viste de Danske, hvor Fjenden var at finde; en heel Afdeling af Hæren faldt igjennem Isen og druknede, og det hele Forsøg mislykkedes.

Endelig vovede Carl Gustav Natten imellem den 10de og 11te Februar en almindelig Storm. De Danske vare ved deres Speidere kommet til Kundskab om, hvad der var i Gjere, og da de om Aftenen begav sig hen til Bolden, vidste de saare vel, at nu gjaldt det, om Danmark skulde falde eller bestaae. Men alle vare ved godt Mod, og de havde besluttet at offere Liv og Blod for Fædrelandet. Den første Deel af Natten var Alt stille som en Grav; kun hist og her skimtede man langt borte en fjendelig Bagtild. Tiden sneg sig langsomt hen under ængstelig Forventning; og man tænkte allerede, at Beretningen var

feilagtig, eller at Svenskerne havde opgivet deres Plan. Da slog Klokkeren 1 om Natten, og i samme Dieblig saae man, hvorledes nogle brændende Tjæretønder bleve stukne i Veiret ude i den svenske Leir. Dette vidste man var Tegnet til Angreb. Enhver stod nu i den yderste Spænding, og jøgte forgjeves at stirre igjennem den bølgeomrørte Nat; lidt efter fornam man en knirkende Lyd henover den frozne Sne, og skimtede nogle Skikkelser, der hurtigt bevægede sig henimod Staden. Man ventede endnu en kort Tid, indtil de Stormende befandt sig tæt indenfor Fæstningens Skudvidde; da bleve i samme Dieblig alle Kanonerne, der stode paa rede Haand ladede med Skraa, paa engang afsyrede, og Strømme af rødt Blod randt henover den hvide Sne.

Det var i Nærheden af Vesterport, over Isen paa Kallebodstrand, at dette Angreb skete. Fra Hjørnet af Løngangsstræde hviiede dengang, som før er omtalt, Voldene ind mod Slotsholmen; denne var ved en Dæmning fra Vandkunsten forbunden med Staden, og mod Syd og Ost omgivet med Skanser og Muurværk. Det samme var Tilfældet med den omtalte Dæmning, som endnu kaldtes Løngangen efter den Bro, som i gamle Dage havde været paa dette Sted. Alligevel var dog her, især om Vinteren, naar Vandet ikke længere frembød nogen Hjælp med Hensyn til Stadens Forsvar, det svageste Sted ved Befæstningen. Borgereskabet stod opstillet paa den Runddeel (Bastion), der gik fra Vandkunsten til henimod Vesterport; langs Løngangen til Kongens Bryghuus, der laae ved Indgangen til Slotsholmen, stode Studenterne, medens at Værkerne langs Slottet til Løihuset vare for-

svarede af de kongelige Hoffkarle. Her var det altsaa, at det første og stærkeste Angreb skete paa Staden.

De Svenske vare nu trængte lige ind under Voldene, og stode paa Isen, der hvor nu Stormgade ligger; hele denne Gade laae nemlig dengang udenfor Staden, og var som en Deel af Kallebodstrand Vinter og Sommer bedækket med Vand. De forreste Geledder havde trukket hyide Skjorter over deres Klæder, for saaledes at blive ukjendelige i den hyide Snee, og det lykkedes virkelig en Afdeling at bestige den Række af Ballisader, der var opstillet foran Bastionen, hvor Borgerstabet stod. De satte nu Stiger til Volden og forsøgte at klattre op ad disse; dog her blev deres Kraft brudt; kun 4 Mand lykkedes det at komme op, og de bleve øieblikkelig stødte ned; Steen, Bjelker og store Kjedler med sydende Beg bleve kastede ned over de Stormende, og endelig bleve de tvungne til at trække sig tilbage. To Gange endnu gjentog de Angrebet, men med ligesaa liden Held. Den tappre General Steenbock faldt, da han vilde føre sine Folk mod Fæstningen, mange andre udmærkede svenske Officerer havde samme Skjebne, og endelig maatte de udmattede trække sig tilbage med et frygteligt Tab.

Samtidig hermed var der gjort et Angreb paa Christianshavn, der løb ligesaa uheldig af; og en Fregat, som laae indfroszen i Isen og var blevet stormet af de Svenske, blev tagen tilbage af de Danske.

Smedens Alt dette gif for sig, havde den tappre svenske Konge været tilstede ved Ruinerne af Forstaden, forat sætte Mod i sine Folk, og vor Kong Frederik havde paa samme Tid idelig færdedes paa Volden, hvor Faren var

sterkt. Kongens Nærværelse havde oplivet Borgernes Mod; Munterhed og Lune havde ikke forladt de Danske selv i Kampens Hede; og underligt var det, at skjøndt de næsten skjød som i Blinde, havde deres Kugler dog en saa forbausende Virkning.

Fra nu af var Alt stille til Klokkeren 4 om Morgenen. Da skete der et nyt Angreb i Nærheden af Østerport; her stode Hollænderne, beredte til at tage imod de Svenske. Disse havde anskaffet sig Broer med Hjul under, til at skyde henad Isen og lægge over Baagerne; men det viste sig, at de vare for korte; de Danske havde nemlig i Forveien faaet Underretning om disse Broers Længde, og havde herefter indrettet Baagernes Brede. Mangfoldige druknede i Gravene, en stor Deel af de Andre, der vare kommet ind under de danske Skandser, bleve nedskudte af vore Kanoner; og da Morgenen frembød den 11te Februar, saae Kjøbenhavn med Forundring den Masse af Liig der havde dnyget sig rundt om dets Volde, og med glædeblandet Rædsel kom man nu først til Kundskab om, hvor mange Tusinder der om Natten vare faldne for vore Kugler. Flere Dage igjennem bleve en Mængde af Liig sikket op i Stranden; og disse blev da sendte ud til de Svenskes Leir paa de samme Stormstiger, ad hvilke Tjenden vilde have banet sig Vej til Kjøbenhavn.

Fra nu af sneg Tiden sig langsomt hen i hele 5 Sjerdingaar; Kjøbenhavn var ikke mere Vidne til nogen Stordaad; og Hollænderne, ved hvis Hjælp det skulde have været Danmark en let Sag aldeles at overvinde Kongen af Sverrig, havde kun til Hensigt, at frelse Riiget fra fuldstændig Undergang. De vilde ikke have, at den

samme Magt skulde beherske begge Sider af Sundet; derfor traf de sig nu tilbage, og bragte det endelig dertil, at der blev sluttet Fred med Sverrig, saaledes at det næsten beholdt alle de Erobring, det havde gjort inden Angrebet paa Kjøbenhavn. Skaane var og blev tabt for den danske Krone; men Riget var dog frelst fra Undergang, og Kjøbenhavn havde vundet et Navn i Verdenshistorien, der kunde maale sig med hvilkensomhelst Hovedstads Berømmelse; thi det havde udholdt en Beleiring, længere end nogen anden i hele den nyere Tid; næsten i 2 Aar havde saagodt som hele Danmarks Tilværelse været indesluttet indenfor Hovedstadens Volde. Og da nu Byens Porte endelig bleve aabnede, og man atter saae Bønderne komme fjørende ind fra Landet, og holde paa Torvet med deres Vogne; ja da vilde Folk neppe troe deres egne Dine; de vare blevet saa vante, til at leve indesluttede af en fjendlig Hær, at Fredens Lykke reent var gaaet dem af Minde.

Vi kunne dog ikke forlade denne Fortælling om Kjøbenhavns Beleiring, uden at tale et Par Ord om Adelsmanden Corfits Ufældt. Den gamle Konge Christian den Fjerde havde gjort Meget af ham, og endogsaa giftet ham med sin Datter Eleonore. Men alligevel skammede han sig ikke ved at spille Forræderen mod sit Fædreland, fulgte med den svenske Konge ind i Danmark, og gjorde alt Sit, for at styrte Riget i Forbærvelse. Men hans Ende var ogsaa sørgelig; han maatte tilsidst vanke om som en Flygtning fra Sted til Sted; medens hans troe Hustru vansmægtede i Fangetaarnet paa sin Faders Slot. Det var det saakaldte Blaataarn, som det nuværende Varetægts Fængsel ved Langebro sidem

fik Navn efter. Paa Graabrødretorv i Kjøbenhavn havde Ulfeldt en Gaard; den blev revet ned og jevnet med Jorden; men midt paa Pladsen, der forhen gjerne benævnedes efter ham, stod indtil for faa Aar siden en Støtte af utilhuggede Kampestenene, og derpaa stod der indgravet: „Til evig Skam og Skjændsel for Landsforræderen Corfits Ulfeldt.“ Nu staaer den der ikke længere; thi vor Tid har indseet, at ingen Slægt har Ret til at opreise en saadan Skampæl „til evig Skam og Skjændsel“; i Himmelen dømmes Gud, paa Jorden er Folkenes Historie hver Mands Dommer; men ingen Nutid har Ret, til at ville foregribe Efterflægtens Dom.

Kjøbenhavns Borgere vare ved deres Tapperhed under Beleiringen blevet ansete og hæderlige Mænd; de vilde derfor ikke længere taale Adelsens Herredømme i Danmark; og da nu Adelsmændene under Krigene med Sverrig ved deres Vankelmød havde tabt Meget af deres gamle Anseelse, medens en stor Deel af dem vare blevet forarmede; da indsaae ogsaa de klogeste og forstandigste iblandt dem, at den gamle Regjeringsform kunde ikke længere bestaae, og saaledes var Kjøbenhavns Beleiring den egenlige Grund, til at Encyklusmagten i Aaret 1660 blev indført i Danmark. Kongen gav derpaa Staden de Rettigheder, han havde lovet ved Beleiringens Begyndelse. De fleste af disse have ikke længere nogen Betydning, og ere forlængst gaaet i Glemme. Men dengang for to Aar siden Byens Dyrighed og Borgernes Udvalgte i Spidsen for en umædelig Menneske-Masse begav sig op paa Slottet, forat bede Kong Frederik den 7de, om at han vilde omgive sin

Throne med Mænd, der nøde Folkets Tillid, da var det i Kraft af dette gamle Frihedsbrev, der tilfagde Borgerne Ret, til igjennem deres Udvalgte og deres Dyrighed til enhver Tid at turde træde frem for Kongen, ikke blot i Byens, men i hele Landets Anliggender.

Carl den Tolvtes Angreb paa Kjøbenhavn.

Da Lydsk en for 3 Aar siden stormede løs paa vort Fædreland, gjorde det os Danske saa godt, midt i al vor Trængsel og Nød at fornemme, hvilken hjertelig Deeltagelse de Svenske stjendte vor Sag. Hvor ganske anderledes var det dog ikke for halvandet Hundrede Aar siden; da var det ogsaa Slesvig, som man vilde berøve os, og der var ogsaa dengang ligesom nu en Mand af det danske Kongehuus, som spillede Forræderen mod sin Konge, og forbandt sig med Landets Fjender til dets Udelæggelse. Men dengang var det altid de Svenske, som vare Preussere imod os, og hjalp denne Hertug af Holsteen-Gottorp mod Kongen af Danmark. Saaledes havde fordem Carl Gustav og hans Svigerfader, Hertugen, smedet Planer imod Danmark; og da nu i Aaret 1700 vor Konge, Frederik den Fjerde, var trængt ned i Holsteen forat tvinge Hertugen til Lydighed, meente den unge Konge af Sverrig, Carl den Tolvte, at nu var Tiden kommet til at udføre, hvad hans Bedstefader havde for-

søgt paa, nemlig at erobre Kjøbenhavn. Han forbandt sig nu med England og Holland; disse Magter vilde rigtignok ikke som han Danmarks Udelæggelse; men de vilde have Fred i Norden, forat de selv uforstyrrede kunde flaaes i Syden, nemlig mod Kongen af Frankrig; de tog derfor den Stærkastes Partie, og sendte hver en Flaade til Øresund, der skulde hjælpe Carl med at bombardere Kjøbenhavn fra Søiden.

Det var nu 40 Aar, siden Fjenden sidst laae udenfor Kjøbenhavn, og i den Tid havde man søgt at raade Bod paa de væsentligste Mangler ved Befæstningen baade til Lands og Søes. Carl Gustav havde ganske rigtig vidst at finde det svageste Sted, dengang han lod sine Folk storme ved Strandkanten, henad Slottet til; og derfor lod Kong Frederik den 3die ogsaa strax efter Freden en bred Dæmning opføre bagved Slottet, de saakaldte Kalleboder eller Frederiksholm; rundt om blev der da opført en stærk Befæstning efter Datidens Krigskunst; i vore Dage er det vel ligesaa daarligt bevendt med den, som det efter Sagkyndiges Dom skal være med hele det Kjøbenhavnste Fæstningsvæsen. Det var en hollandsk Officer ved Navn Ryssesteen, der stod for hele Anlægget, og efter ham er Bastionen nærmest Kallebodstrand opkaldt. Det var ogsaa ham, som indrettede Befæstningen rundt om Castelllet, hvis hele Fortræffelighed fra Land- siden, i Forbigaaende sagt, ellers skal bestaae deri, at man herfra med største Lethed skal kunne flyde langs ned ad Gaderne i Byen. „Man kan aldrig vide, hvad det kan være godt til,“ havde Kong Frederik tænkt. Men ogsaa Stadens Søværn havde man i denne Tid stræbt at for-

bedre; Christian den 5te havde ladet Grunden ved Nyholm opfylde, Christianshavns Vold blev da truffet ligeud til den Skandse, som er kaldet Quintus efter Kongens latinske Navn, Christianus Quintus; men hverken Trekoner eller Skandsen Sertus, paa samme Maade opkaldt efter Christian den Sjette (Christianus Sextus), vare endnu anlagte, og den forenede fjendlige Flaade kunde da uden stor Vanskelighed lægge sig i Kongedybet og derfra bombardere Havnen og Staden.

Danmark havde ogsaa en Flaade, og det en langt større, end vi i vore Dage kunne lade stikke i Søen, den bestod nemlig af 29 Linieskibe og 15 Fregatter, og med dem laae Admiral Gyldenløve i Sundet; paa den ene Side havde han den engelsk-hollandske Flaade, paa den anden Side den svenske, og han havde nu Befaling af Kongen, til at forbinde Flaaderne fra at forene sig. Men det var en reen Umulighed; thi han havde ogsaa Befaling, til at lade være at angribe Hollænderne og Englænderne; det hed sig nemlig, at de kom som Venner. Men aldrig saasnart havde de forenet sig med Svenskerne, og mærket, at nu vare de langt stærkere, end den danske Flaade, førend det var forbi med Venkabet; og vore Skibe maatte nu søge Beskyttelse i Havnen ved Kjøbenhavn, medens de Andre med forenet Styrke lagde sig i Kongedybet og derfra bombarderede Flaaden og Staden.

Der var Ingen af dem, som havde erklæret Danmark Krig, ikke engang de Svenske; men alligevel forsøgte de at ødelægge den danske Kongestad, og i flere Dage fra den 10de Juli regnede det ned med Bomber og gløende

Kugler over Staden og Flaaden. Men alle Fjendens Anstrengelser vare til ingen Nytte; Borgerfka bet tog Vare paa sin Stad, Matroserne paa deres Skibe, og hvad der vel var Hovedsagen, vor Herre tog Vare paa det Hele. I alle Byens Gader stode Borgerne opstillede, beredte til at flukke; kom der Ild i et Huus, strax vare mangfoldige Hænder beredte til at afvende Faren, og det varede da aldrig længe, inden Ilden var standset; faldt der en Bombe paa et Skib, strax vare Søfolkene rede til at vælte den i Vandet, inden den sprang, eller at rive Fængrøret af. Der kunde ikke stydes fra Castellet, thi Flaaden laae saa forkeert, at man maatte være bange for at ramme den istedenfor Fjenden; men vore Bramme og Kanonbaade lagde ud paa Grundene imod de fjendlige Bombardeerfibe, og med Glæde saae de Danske en Mængde Brag og Skibsstumper drive ind mod Land.

Fjenden lod nu sine Skibe trække hen mod Hveen, og der laae de i flere Dage. Imidlertid gjorde Kong Carl den 12te, der selv var tilstede paa sin Flaade, et Forsøg paa, at gaae i Land. Han vidste, at Borgerne vare ene hjemme, og sølgelig meente han, det maatte være en let Sag at indtage Kjøbenhavn. Soldaterne vare hos Kongen i Holsteen, og lige siden den 10de Mai havde Borgerfka bet maatte besørge Bagttjenesten i Staden. Den 22de Juli kunde man da see fra Toldboden, hvorledes en Mængde større og mindre Fartøier bleve satte ud fra den svenske Flaade, og nærmede sig Kysten imellem Charlottenlund og Skovshoved. Strax gif Stormkloffen, Borgerfka bet samlede sig paa Volden, og stod der, beredt til at tage mod Fjenden, medens det

sjællandske Landeværn, understøttet af de danske Fregatter, tilbagedrev Angrebet.

Et Par Dage efter lagde den forenede Flaade sig atter udenfor Amager, og begyndte med al Kraft at bombardere Nyholm og Christianshavn. Men nu havde den danske Flaade faaet Leilighed til at forandre Plads, saa nu kunde der frit skydes fra Castellet; Kanonbaadene bleve igjen lagte ud paa Grundene, og med fortræffelig Virkning blev der fra Christianshavns Bolde og Skandjerne paa Amager skudt paa de fjendlige Bombardeerfibe. Disse søgte først at stikke Nyholm i Brand, og da det ikke vilde lykkes, sigtede de efter Frelserens Kirke. Denne var fornylig bygget op af Christian den Femte, og var endnu ikke ganske færdig; thi først under Frederik den Femte blev det herlige Taarn opreist. Dog alle deres Anstregelser vare til ingen Nytte; de kunde ikke ramme Kirken; de fleste Bomber faldt i Vandet, kun et Par Stykker naaede Staden og faldt ned i Gaderne paa Christianshavn; men de gjorde ingen Skade, og ikke et eneste Huus blev ødelagt. Men da man havde seet, hvor god Virkning Kanonbaadenes Skud havde, anlagde Kong Frederik den Fjerde senere to Søskandjer paa de Steder, hvor de havde ligget; den ene af disse er det fortræffelige Trekroner, den anden hed Prøvesteen, og laae ned ad mod Amager; men den kom aldrig til at udholde nogen Prøve med Hensyn til Stadens Forsvar, thi den havde allerede længe været revet ned, da Fjenden næste Gang, nemlig 100 Aar senere, angreb Kjøbenhavn fra Søfiden.

Smidlertid havde Carl den 12te været heldigere ved

et nyt Forsøg, som han gjorde paa at sætte sine Tropper i Land. Der var nemlig, som sagt, kun meget faae Soldater paa Sjælland, Landeværnet var ikke istand til at forhindre Kongen fra at gjøre Landgang ved Humlebeck i Nærheden af Helsingør, og snart fik man at høre, hvorledes han gif los paa Kjøbenhavn. „Kung Carl den unga Hjelte“ havde nok Lyst til at forsøge, om han ikke skulde være heldigere end sin berømmelige Bedstefader, den store Carl Gustav, med at beleire Kjøbenhavn; og da Borgerne skikkede ham Bud og bad ham betænke, at Danmark havde jo slet ikke Krig med Sverrig, han maatte derfor ikke udsætte Staden for Ddelæggelse, lod han svare, at han skulde behandle dem, som de opførte sig til; det vil sige med andre Ord, de maatte tage, hvad der fulgte paa, saafremt de ikke vilde overgive ham deres Stad. Rimelighviis var det dog kun et Eventyr, Kong Carl havde for; han vidste meget vel, at hans Bundstovvante vilde blive hans Fjender, naar han forsøgte paa at erobre Danmark; men den Tanke at tvinge Staden til Overgivelse syntes ham altfor fristende; hvad der forresten skulde komme ud deraf, var det ikke hans Sag at overveie.

Borgerne i Kjøbenhavn tænkte paa deres Forsædres Berømmelse, og havde besluttet, at forsvare Staden til det Yderste. Men Commandanten var en svag og vankelmødig Mand; hans Navn var Schak; men han lignede slet ikke den Schak, der 40 Aar tidligere saa tappert havde hjulpet til Stadens Forsvar. Man paastod endog, at det vilde have været ham en let Sag, at tage Carl den 12te til Fange, da han kun med nogle 100 Mand var

fommet i Land, og hans øvrige Hær formedelst Storm ikke kunde udfribes, medens den svenske Flaade maatte søge rum Sø, for ikke at strande. Han søgte nu paa alle mulige Maader, at hindre Borgerne i deres tappre Forsæt, at forsvare Hovedstaden; han lod haant af saadanne Soldater som de kjøbenhavnske Skomagere og Skræddere, og da Stadshauptmanden sendte Bud og lod ham bede om Kanoner, til at besætte de Skandser, som Borgerne paa egen Haand havde opkøbt, svarede han Nei, han udleverede intet Skjts uden Kongens udtryffelige Befaling. Men paa Charlottenborg Slot boede dengang Enkedronningen, Charlotte Amalie, efter hvem dette Slot har faaet Navn; hun lod Schak vide, at hun paatog sig Ansvar, paa hendes Befaling blev Kanonerne udleverede, og hun bad Borgerfabet at flaae deres Lid til Gud og kun vedblive at gjøre deres Pligt. Ogsaa lovede hun at ville blive i Staden, forat døie Ondt og Godt med dem, og Tanken om, at deres Konges Moder var iblandt dem, hjalp ikke lidet til at oplive Borgernes Mod.

Imedens nu dette stod paa, og man hver Dag ventede, at see Carl udenfor Byens Volde, kom det Budskab, at der var sluttet Fred med Hertugen af Holsteen, og vi kan tænke os, hvor lidet man dengang havde Die for, at det dog egenlig gjaldt at værne om Danmark mod tydske Overgreb, naar vi høre, at denne Fred opvakte en stormende Glæde i Kjøbenhavn, skjøndt Danmark derved gav Slip paa Herredømmet i Slesvig. Nu havde den svenske Konge ikke længere noget Paaskud til at fortsætte Krigen, han maatte derfor, saa nødigt han end vilde,

lade sine Tropper trække bort og indfibe dem atter i Bed bef; saa nær var han dengang Staden. Men siden efter vendte Lykken sig saaledes, at Danmark 20 Aar derefter i Freden til Frederiksborg tilbagevandt det gamle Grændseland, men hvilket vi i vore Dage have seet, at vort Fædreland maa staae og falde.

Pesten i Kjøbenhavn 1711.

I Aarene 1709 og 10 begyndte man i Kjøbenhavn at hente om, at nu stod Pesten nok atter for Døre; den kom hver Dag nærmere Danmarks Grændser, og rasede allerede i Byerne Syd for Østersøen. Man kjendte godt denne slemme Gjest fra gamle Dage; thi i de knap halvandet Hundrede Aar fra 1511 til 1624 havde Kjøbenhavn 19 Gange været hjem søgt af den. Nu havde man været forskaanet for den i nogle og halvtredstindstyve Aar; men gamle Folk vidste dog endnu at fortælle om den skrækelige Sygdom, som i kort Tid havde bortrevet 10000 Mennesker; „det var kort Tid før Svenskerne vare her i Landet, sagde de, og I kan troe, Børn, at hvor haarbt det endog saa var, at have Landets Fjender liggende udenfor Stadens Porte, det var dog ingen Ting mod den Død og Elendighed, som Pesten bragte over os.“

Nu kunde man da hvert Dieblif vente, at see Pesten indenfor Stadens Volde, den var allerede kommet til

Sverrig, og man fortalte skrækkelige Historier om de Ddelæggelser, som den der havde anrettet. Kongen lod da rundt om i Riget Havnene spærre for de Skibe, der kom fra de smittede Steder; men der var Ingen, som ret havde Tro, til at Sligt skulde hjælpe; thi saaledes havde man ogsaa baaret sig ad i andre Lande, og dog var Pesten kommen der alligevel. Endelig hørte man mod Slutningen af Maret 1710, at den var udbrudt i Helsingør, saa nu havde man Sygdommen indenfor Rigets Grændser og faae Mile fra Hovedstadens Porte. En Tidlang trostede man sig endnu med, at maaskee havde man taget Feil af den Sygdoms Natur, som var udbrudt i Helsingør, og glædede sig over en Kjøbenhavnss Læges Erklæring, at der ingen saadan Sygdom fandtes der i Staden; men det varede ikke længe, inden den daglig vorende Glendighed gjorde enhver Erklæring for eller imod overflødig, og man mærkede da i Kjøbenhavn, at man havde glædet sig for tidlig.

Helsingør blev nu asspærret og omringet af Soldater, der havde Befaling til at skyde Enhver ned, som prøvede paa at snige sig bort fra Staden; dog dette beroligede slet ikke Folk, og Alle vare enige i, at det var umuligt at holde Smitten borte fra Kjøbenhavn. Da derfor adskillige Folk i Helsingør vare sluppet bort, bleve de godt modtagne af deres Venner og Bekjendtere her i Staden, og da nu Politiet havde faaet disse Mennesker opspurgte, og befalede dem uførtøvet at forsoie sig til Kvarantainen eller Sikkerhedsanstalten paa Saltholm, stimlede Gjenboer og Naboer allevegne fra sammen og

toge Flygtningernes Partie, saa den bevæbnede Magt maatte komme Betjenterne til Hjælp.

Nu kom Maret 1711; hvert Dieblif hed det sig, at nu var Pesten udbrudt i Kjøbenhavn. Den almindelige Forløber, en overordenlig Dødelighed, havde allerede indfundet sig, og fra Marets Begyndelse var Listen paa de Døde hver Uge dobbelt saa stort, som den paa de Fødte; endnu var det dog stedse andre Sygdomme. I April og Mai hørte man om enkelte mistænkelige Dødsfald, og endelig mod Slutningen af Juni Maaned hed det sig, at der var mange Folk, som pludselig vare døde, og deres Legemer havde været besatte med store Bylder. Dette var et Kjendetegn paa Pesten; men endnu sagde Folk, som skulde forstaae sig paa de Ting, at det ikke var den, og medens Lægerne stredes derom, havde den faaet Tid til at udbrede sig i Byen.

Juli Maaned kom, og snart var det ikke mere tvivlsomt, at Ulykken virkelig havde rammet vor Stad. Først nu var man betænkt paa, at gjøre Noget, forat lindre Glendigheden; hidtil var der slet ingen Forberedelser gjort; der var ei engang saa meget som et Sygehuus, hvor man kunde bringe de Angrebne hen; heller ikke havde man sørget for, at Staden var forsynet med Levnetsmidler for det Tilfælde, at Pesten skulde udbryde og Samkvemmet med Landet blive spærret.

Nu havde Ingen mere Lyst, til at forblive i Kjøbenhavn; de Rige, og hvo der ellers paa nogen Maade kunde komme bort, skyndte sig med at forlade Byen; ja blandt de Flygtende vare der endog saa Præster og Læger, hvis Pligt dog burde have holdt dem tilbage. Men

Fattigfolk maatte blive, hvor de var; og saa fortæller man, at der var Mange iblandt dem, der løb bag efter de Riges Vogne, og bad om at komme med; men Rudeffene smurte kun stærkere løs paa deres Heste, og huggede imellem Folk med Pidskene; thi der var ingen Ting, man dengang var saa bange for, som at komme i Berøring med andre Menneſker. Soldaterne bleve sendte over til Holſteen; kun 2 Regimenter bleve tilbage, forat hjælpe med til Stadens Forsvar; ſkjøndt man kunde ſynes, at en peſtsmittet By, ſom Kjøbenhavn dengang var, forſvarer ſig ſelv, udenat man behøver at tage ſin Tilflugt til Krigſfolk; og ſelv af dem, ſom bleve tilbage, trak den ſtorſte Deel ud af Staden ad Charlottenlund til, hvor de tilbragte Reſten af Aaret i Telte og Jordhytter. Flaaden ſtaf i Søen med alle Matroſerne; den havde allerede længe været udruſtet; thi Danmark havde juſt dengang atter Krig, med Sverrig. Endelig reiſte ogſaa Kongen bort; men det maa man lade ham, Kong Frederik den Tjerde ſkyndte ſig aldeles ikke med at forlade ſin Hovedſtaad, og førſt da han havde ſaaet Alting ordnet paa det Bedſte og da Peſten allerede borttrykkede over 50 Menneſker om Dagen, førſt da forlod han Kjøbenhavn og tog til Armeen, hvor han hele Sommeren beleirede Fæſtningen Stralsund i Pommern, der dengang tilhørte de Svenske.

Vi ſkulle nu høre, hvordan det imidlertid ſaae ud i Kjøbenhavn. Hele Staden havde et øde og menneſketomt Udſeende; og mødte To hinanden paa Gaden, ſkyndte de ſig hver til ſin Side, for ikke at komme i Berøring. Overalt ſaae man Huſe, hvis Døre vare mærkede med et hvidt Kors; ſaadanne Huſe vidſte man vare befængte med

Pesten, og der var Ingen, som vovede at komme dem nær; Vinduesflodderne vare tilsluttede og Dørene lukkede i Laas; det saae ud, som de allerede vare uddøde; men af og til hørte man et hæst Skrig, det var de Syge, som vaandede sig i Dødsypinen. Saadanne Huse maatte ingen af Beboerne forlade; de Sunde skulde opholde sig i affondrede Værelser og gjøre Ed paa, at de vilde undgaae alt Samkvem med de Smittede, eller ogsaa kunde de lade sig bringe ud paa Christianshavn, hvor der var oprettet en Sikkerheds-Anstalt i Soldaternes Exercerehuus, og der maatte de da forblive i to Uger. Ved denne Leilighed vare der ogsaa mange Kvinder, som forlod deres Børn, eller Mænd, som lode deres Hustruer i Stikken; thi de fleste tænkte nu kun paa sig selv. Men de, som vilde blive hjemme, fik ikke mere Lov, til at sætte Foden paa Gaden; Naboerne havde Befaling til at passe paa hverandre, og om Matten maatte Vægterne have et Die med de tilspærrede Huse. Man saae da Folk, som gik omkring fra Dør til Dør, overalt hvor det skræffelige hvide Kors lod sig til Syne, slog tre stærke Slag paa Døren, satte saa noget Mad ned paa Trappen, og skyndte sig saa atter bort igjen; derpaa blev Døren aabnet paa Klem og Maden bragt ind i Huset; men det var strengt forbudt, at ville modtage den af Hænderne paa de Folk, som bragte den. Der var naturligviis heller Ingen, som havde Lov til at gaae ind i de smittede Huse; kun af og til saae man en Mand i en sort Vordugs-kappe, som skjulte hans Ansigt, at nærme sig Huset; paa et givet Tegn blev han lukket ind; det var Vægen eller Præsten, der kom forat see til den Syge; før Pesten var denne indsluttet med

af August blev færdig med Indretningen af et Bøsthus eller Hospital for de Bøsthyge. Dertil betjente man sig af den saakaldte Bodrusgaard udenfor Bøstervort, der nogle Aar senere brændte, og da vel neppe igjen blev opført paa den samme Plads som hidtil; thi Hospitalet beskrives som omgivet paa den ene Side af St. Jørgens Sø, paa den anden af Ladegaardsaaen, rimeligviis det Aflob af samme, der løber ud i Kallebodstrand. Derved blev det lettere at paasee, at ingen Uvedkommende sneg sig derind, og at ikke Folkene, som vare ansatte ved Sygehuset, løb deres Veie. Til større Betryggelse blev det Hele omgivet med spidse, nedrammede Bøle, og udenom stod der altid Soldater paa Vagt med skarpladte Geværer. Men snart var der ikke mere Plads til alle de Syge, der hver Dag i stedse større Mængde bleve bragte derud; man maatte da hjælpe sig med Trækkure og Telte; ja der var endogjaa en Tid, da mange Syge laae under aaben Himmel. Tæt ved Bøsthuset laae Ladegaarden; allerede for mange Aar siden havde den ophørt at betragtes som Ladehygningen til Kjøbenhavns Slot, da Kongen ikke længere, som i gamle Dage, drev Nølsbrug ved sit Slot; paa denne Tid brugtes den som Sygehuus for Soldaterne; men da Pesten tog saa forfærdelig Overhaand i Kjøbenhavn, bleve de saae syge Soldater flyttede et andet Sted hen, og Ladegaarden blev da ogsaa indrettet til Bøsthospital. Veiligheden var iøvrigt kun meget simpel paa begge Steder; der fandtes ikke ordenlige Sengeflæder; men de Syge laae paa Galm, ved Hovedgjerdet blev det redet noget høiere, derover blev der lagt et Lagen, og til Dække havde man et uldent Teppe. 3 m3 iii ni

en dertil beskikket Sygevogterfke; og der laae han da paa sit Dødsleie adskilt fra sine Nærmeste; thi kun meget faae af dem, der vare angrebne af denne skrækkelige Sygdom, reiste sig igjen. Men om Natten listede Folk i sorte Klæder sig fra Huus til Huus; det var Ligbærerne, der kom forat bringe de Døde ud, og saaledes bleve de da førte til Graven uden Klokkelang og uden Ligfølge. Men det allerskrækkeligste var dog, naar man hist og her saae syge eller døde Folk ligge rundt om paa Gader og Torve; der var Ingen, som kom og hjalp dem, det var endogsaa strengelig forbudt, og de maatte blive liggende der, til de beskikkede Folk kom, hvis Arbeide det var, at bringe saadanne Menneſter bort; ja man fortæller endogsaa, at der vare mange Herſkaber, der lode deres Tjenestefolk kaste ud paa Gaden, forat de ikke ſkulde blive nødte til at lade deres Huſe affpærre. For Næſten var det befalet, at naar Folk mærkede, at et Menneſte blev sygt hjemme hos dem, maatte ſtrar En løbe hen til en af de beskikkede Tilſynsmænd og melde det til ham; men det var ham ikke tilladt at gaae ind i dennes Bolig; han ſkulde blive ſtaaende paa Gaden, og der udrette ſit Griude, ikke heller maatte han ſtandſe paa Veien, forat tale med noget Menneſte. Eller ogsaa kunde han fra ſit eget Huus tilraabe en Forbigaaende, at Peſten var udbrudt der i Huſet, og denne var da forpligtet, til at give Vedkommende Underretning derom. See ſaaledes ſaae det ud i den første Tid, da Peſten herſkede her i Kjøbenhavn; men endnu ere vi kun ved Begyndelſen af de Grueligheder, hvorom vi ſkulle fortælle.

Det var paa høie Tid, at man endelig i Begyndelſen

Man havde troet, ved saaledes at indrette et affondret Sygehuus, og at affpærre de smittede Huse, at kunne standse Pesten i dens videre Udbredelse. Men selv i det Tilfælde, at Sligt overhovedet var muligt; nu var det for sildigt, da Sygdommen allerede havde grebet saavidt om sig. Snart var det heller ikke længere muligt, at holde over Spærringen; man kunde hverken skaffe de Syge Opvarterster, eller forsyne de Sunde med Mad og Drikke; de maatte forlade Husene for ikke at sulde ihjel, og imidlertid laae de Syge i det sidste Aandedræt, udenat der kom noget Menneſte til dem, og ſkrege forgjeves efter en Draabe Vand.

Der vare mange Folk, der havde kjøbt Mad ind for lang Tid, og derpaa lukkede sig inde, for ikke at komme i Berøring med Andre; men det hjalp dem kun lidt, Pesten kom ind til dem igjennem lukkede Døre. Det ene Menneſte ſøgte overhovedet at undgaae det andet; de Handlende toge sig vel iagt for at komme Kjøberne nær; deres Boutikker vare lukkede, og [naar der da blev ringet paa, lukkede de op, sprang ſaa i Haſt tilſide og bade Folk, ikke at komme nærmere, men blot hurtig at ſige, hvad de vilde have. Heller ikke Apothekerne ſtode aabne; man raſte Recepten ind ad den lille Laage paa Døren; Apothekersvendene toge da fat paa den med en Jerntang, og gjennemrøgede den, inden de læste, hvad der ſtod. Boveede en Ligger at nærme sig en Dør, blev han drevet bort med Bidſteſlag. Det var i det Hele befalet, at man ſaavidt ſom muligt ſkulde undgaae de Steder, hvor mange Menneſter pleiede at komme ſammen; ſaaledes var Børsen lukket og al Skolegæng ophørt; kun Kirkerne vilde Folk ikke blive

fra; men saa blev der sørget for, at de hver Gang bleve dygtig gjennemrøgede med Enebær, og at Gudstjenesten blev saa meget som muligt forkortet.

For at hindre Pestens altfor store Udbredelse blev der nu ogsaa sørget for den offenkjendte Reenlighed. Københavns Gader vare just i den Tid bekjendte for deres Smudsfighed, da Enhver pleiede at kaste, hvad han vilde, udenfor sit Huus, uden at Noget sagde Noget derimod; nu blev det befalet, at Gaderne skulde holdes rene, Rende- stenene hver Dag skyles, og især blev det Folk som Slagtere og Garvere paabudt, at de maatte see, saavidt det lod sig gjøre, at forhindre den Stank, som fulgte med deres Haandværker. Saaledes var der gjort Alt, for saa vidt som muligt at standse Sygdommen; dog disse Bestræbelser vare frugtesløse; den udbredte sig stedse videre, og fra Slutningen af August indtil Midten af September døde der hver Uge henved 2,000 Mennesker.

Men nu havde man efterhaanden vænnet sig til Ulykken, og den ængstelige Modløshed afløstes nu mere og mere af en fløv Ligegyldighed. Folk besøgte deres gode Venner, medens de laae for Døden og bragte Pesten hjem med sig. Istedensfor at brænde de Afdødes Klæder, som der var befalet, trak de Esterlevende dem selv paa, eller solgte dem til Andre, uden at ændse Smitten, som hang ved dem. Det var befalet, at de Folk, som passede de Syge, eller som sørge for de Dødes Begravelse, skulde holde sig afsondrede fra Andre, og boe i særskilte Huse, som bleve dem anviste; men heller ikke det var muligt at holde over. Man saae Værtshusene hele Dagen opfyldte med Gjester, selv paa Steder, hvor der fandtes Bestlig inden Dørre,

opdrive Folk til denne Forretning. I Begyndelsen gik det dog endnu, som det kunde; men tilsidst kunde Snedkerne ikke mere skaffe Ligkister til Alle dem, som døde; de bleve da slængte paa Rustvogne, kjørte ud og kastede i lange dybe Gruber, som Soldaterne maatte grave udenfor Østerport. De Første, man vovede at begrave paa den Maade, var dem, som døde i Pesthusene, og der laae nu disse arme Mennesker, og jamrede sig paa deres Yderste, ikke fordi de skulde døe, men fordi man ikke vilde give dem en ordenlig Begravelse. Mange af de Pestsmittede vare i de første Dage, de kom derud, tilsyneladende sunde; der blev da sendt Masser af uhøylede Brædder derud; og der stod disse Stakler og hamrede paa deres egen Ligkiste ofte faae Timer før deres Død.

Glendigheden overgik nu al Beskrivelse. Næsten alle Huse i Staden vare smittede, og det hvide Kors var ikke længere istand, til at skræmme noget Menneske. Men paa mange Steder var der malet et stort sort Kors over Døren; saadanne Boliger vare aldeles uddøde. Hift og her laae de sidste Levende i et Huus og vaandede sig i Døds-kampen; Naboernes Dren vare forlængst døde for Sukket og Klageskriget; men Stanken af de forraadnede Lig trængte ud paa Gaderne og hjalp til at forpæste Luften. Forbrydere snege sig ind i de mennesketomme Boliger, forat plyndre; ja de kastede sig undertiden over Folk, medens de laae paa deres Yderste, forat rive Klæderne af Kroppen paa dem. Men ofte laae spæde Smaae uskadede op til Moderens kolde Bryst; og hift og her løb Smaabørn grædende om paa Gaden, naar Forældrene vare døde fra dem. Og naar nu Rustvognene kom rumlende igjennem

og naar de Døde førtes til Graven, bleve de ofte fulgte af en Skare af Mhyggjerrige.

Der var især een Ting, som paa de Liden laae Folk ret inderlig paa Hjerte; det var deres egen og deres Venners Begravelse. Man syntes ikke, man kunde ligge i No i sin Grav, naar man ikke fik Lov til at hvile i Christensjord; og Christensjord var kun at finde i Kirken selv eller i alt Fald paa Pladsen rundt om den. Kirkegaarde udenfor Staden fandtes derfor i Regelen slet ikke; kun i Pesttider, naar der ikke var Plads nok ved Kirkerne, tvang den haarde Nødvendighed, til at jorde Folk udenfor Byens Porte. Als i s i t e n t s k i r k e g a a r d e n e ere derfor heller ikke ældre end fra Slutningen af forrige Aarhundrede, og i den første Tid var det kun Fattigfolk, som der bleve be- begravede. Under Pesten 1711 blev man da ogsaa, som ved tidligere Leiligheder af samme Art, nødt til at føre mange sig ud af Byen; men de Folk, som kunde betale for deres Slægtningers Begravelse, lode dem endnu stedse nedlægge i Stadens Kirkegaarde; disse bleve efterhaanden aldeles overfyldte, den ene Ligkiste blev sat ovenpaa den anden, saa at den øverste ofte neppe engang var bedækket med Jord, og den ulideligste Stank hjalp end mere til at forpeste Luften. Dysaa i Kirkerne bleve Mange endnu bisatte, og et Dienvidne fortæller, at han engang nær var falden i Afmagt, da han vovede sig ind i en Kirke og pludselig fornåm den skrækelige Gravlugt, der kom ham i Møde. Heller ikke vare Folk at formaae til at lade være, med at følge deres Venner til Graven, og af Frygt for Pøbelen turde man i Begyndelsen ikke engang kjøre Ligene bort; de skulde bæres af Menneskehænder, skjøndt det næsten var umuligt at

Gaderne, saa overfyldte med Lig, at endogsaa af og til Hovederne af de Døde hang bagud af Vognene; skulde man da ikke troe, at der ikke lod sig tænke noget mere grueligt. Men saa gjenlød Luften med Get af vilde Skrig, liderlige Viser og gudsbespottende Tale, især fra de Huse, hvor Ligbærerne boede; thi da de af disse Folk, som først vare ansatte, forlængst vare døde, og ligesaa deres Efterfølgere, og man tilsidst hverken med det Gode eller Onde kunde faae Mennesker til at paatage sig denne Forretning, lukkede man endelig Forbrydernes Fængsler op, og disse skyndte sig nu ret at nyde Lastens fulde Fryd, for derpaa at styrte sig i deres Grav.

Til al denne Glendighed kom endnu Frygten for Hungersnød. Staden havde nu allerede i flere Maaneder været spærret, og skjøndt der var anvist Bønderne en Torveplads bagved Acciseboden udenfor Nørreport, vilde de dog ikke ret vove sig til, at komme den forpestede Stad saa nær. Heller ikke Skipperne havde Lyst til at bringe deres Varer til den dem anviste Kasseplads, da de saa maatte holde Kvarantaine, naar de kom hjem. Men til Lykke var den kongelige Proviantgaard vel forsynet; dette reddede Kjøbenhavn fra Hungersnøden.

Da Vinteren nærmede sig, astog Pesten efterhaanden; hver Dag bleve de nye Tilfældes Antal mindre, Pesthusene bleve stedse tommere; Sygdommen var ikke længere nær saa farlig, kun nu og da hentede den endnu ligesom en Efternøler, den vilde have med, inden den forlod os; henad Foraaret forsvandt endelig ethvert Spor af den. De Bortreiste kom nu tilbage, Matroserne bleve udskibede, og Soldaterne trak atter ind i Staden; efterhaanden glemte man

den Glendighed, hvortil man havde været Vidne, den Skræk og Dødsangst, man havde udstaaet, og kort Tid efter Pestens Døphør var Alt vendt tilbage i sine gamle Folder. Det var den sidste Gang Staden Kjøbenhavn var hjem søgt af denne Ulykke; men ingenstunde før havde Pesten raset saa skrækkeligt; imellem 20 og 30,000 Mennesker vare faldne som Døffe for den, det vil sige over den tredie Deel af det Antal, som dengang opholdt sig i Kjøbenhavn. I lang Tid var man især beskæftiget med at udrense Staden; der blev vadsket, røget og hvidtet over hele Byen; dog alt dette forslog Intet mod det Middel til Udrensning, der nogle Aar derefter tilskikkedes os fra oven, og derom vil der blive Tale i den følgende Fortælling.

Den store Ildbrand 1728.

Det var en stormfuld Efteraars Aften, Blæsten tudede fra Sydvest; det knagede i de spidse Trægavle, som de fleste Bygninger i Staden dengang vare forsynede med, Lydene i Gadeløgterne truede hvert Dieblit med at gaae ud, og af og til hørte man Skraldet af de nedfaldende Tagstene. Dog Luftens Uro bekymrede Ingen, slige Storme har man altid været vant til her i Danmark, naar det lakker ad Vintertide, og man skrev just da Onsdagen den 20de October. Men ligeoverfor Vesterport paa Hjørnet til Høire

af Frederiksberggade laae der et lille Huus, hvor der boede en Spekhøfer, der tillige var Lysestøber. Vesterport havde i gamle Dage ligget for Enden af Vestergade, og da den under Beleiringen 1658 og 59 næsten aldeles blev ødelagt, lod Kong Frederik den 3die den anlægge paa ny paa sit nuværende Sted; derimod var Frederiksberggaden dengang kun en smal Gang med Huse af daarligt, forfaldent Bindingsværk, og kaldtes St. Clemensstræde; i det Huus, vi talte om, var man just ifærd med at støbe Lys; en lille Dreng havde faaet en Praas at løbe med, og var gaaet op paa Loftet for at lede efter sin Bold der var fløiet derop, da han om Dagen legede paa Gaden, og rimeligviis havde han da tabt Lysen i noget Hø, som laae deroppe. Men lidt efter kunde Vagten ved Vesterport see igjennem Loftslugerne, hvorledes Ilden blussede i Beiret; man løb hen og bankede paa Døren; men Manden vilde i Forsningen ikke lukke op. Rimeligviis tænkte han, at det var Soldaterne fra Vagtstuen, der efter gammel Vane kom forat holde Commers i hans Huus. De fleste Soldater vare dengang endnu tydske Leiesvende, og Officieren raabte da paa sit Lydsk: „Skyd ham ned den Hund, naar han ikke vil lukke op“; i det Samme brød Luen igjennem Taget, og Huset stod nu ikke mere til at redde.

Nu gif Marmtrommen igjennem alle Byens Gader, forat kalde Brandfolkene sammen til Brandstedet. Men just samme Dag havde der været stor Sprøitemønstring, Mandskabet var da allerede træt og udaset, og de fleste sad efter gammel Skik og gjorde sig tilgode efter det strenge Arbeide, de havde havt. Saa maatte man da trække dem

op af Byens Kroer og Ølhuse; men der var kun Faa af dem, der vare i den Tilstand, at de kunde gjøre nogen Gavn, nu det gjaldt for Alvor. Men faa kom det Værste, der var næsten slet intet Vand at faae i den Deel af Staden, Vandrenderne vare tagne op, for at gjøres istand, og den Smule Vand, man havde forsynet sig med for Mellemtiden var næsten brugt op. Der stod da nu Folk og laae paa Ilden, hvorledes den bestandig førtes videre for den flyvende Storm fra Huus til Huus op ad St. Clemensstræde, og det var da ogsaa grumme let for Ilden at gjøre det af med nogle faldefærdige Høtter i en snever Gyde. Brandmajoren vidste hverken ud eller ind, han forstod slet ikke sin Gjerning, og havde aldrig før commanderet ved nogen Ildebrand. Saa fandt han da paa at rive Tagstenene af de nærmeste Huse; mendedved blev det naturligvis kun saameget desto lettere for Ilden at gribe fat i Tagværket. Da der ikke var Vand at faae i Gaardene, vilde man hente fra Stadsgraven, men aldrig saasnart var Ilden brudt løs, før Vesterport blev lukket i Laas, da man var bange for, at Soldaterne ellers skulde løbe deres Dei. Der blev skicket Bud til Commandanten, forat faae Porten aabnet; men han lod svare, at Ilden kom ikke ham ved, hans Pligt var det at passe paa Soldaterne.

Men Branden var nu slet ikke mere til at standse. Vinden bar lige hen mod Vestergade; her var Gaden rigtignok bredere, men det var dog de samme smaae, forfaldne Huse, der stode tæt pakkede ind paa hverandre uden Brandmuur, og for det Meste bestode af Bindingsværk. Paa Vestergade hoede dengang ligesom nu mange Hørfræmmere og Gjestgivere; her var store Oplag af Hør,

Hamp, Fleesk, Talg og Tjære; alle Koster vare fulde af Hø og Halm, og inde i Gaardene vare Masker af Fyrre- og Birkebrænde stablede op til om Vinteren; Alt det fik nu Ilden fat i; det regnede ned med Gnister og Brande, og inden Midnat var det nu ogsaa forbi med Studie-
stræde og den ene Side af St. Pedersstræde.

Den gamle Konge, Frederik den Fjerde, var under Alt dette tilstede, hvor Ilden var stærkest; Zaarerne strømmede ham ned ad Kinden, da han saae al den Sammer rundt om sig, thi Ilden banede sig bestandig Wei videre frem, uden at det var muligt at standse den; Børnenes Graad og Kvindernes Skrig blandede sig med Luernes Bragen, allerede lode Brandfolkene Hænderne modløst synke, og mange af dem forlode endog deres Post og skyndte sig hjem, forat redde deres Lvi. Kongen søgte forgjeves at opmuntre Folket; han befalede, at man skulde rive nogle af de nærmeste Huse ned, forat berøve Ilden dens Næring; da opstod der et saa lydeligt Klageskrig blandt de paagjældende Huuseiere, at Kongen ikke kunde bringe det over sit Hjerte at staae paa sin Befaling.

Imidlertid stode alle Soldaterne paa Bolden hele Natten igjennem og begge de to paafølgende Dage; man var nemlig hange for, at de skulde løbe bort, hvis man tabte dem af Syne. De vare i det Hele taget aldeles ligegyldige ved Nøden og Glendigheden rundt om sig, og saaledes saae man en fuld Soldat løbe igjennem de brændende Gader, idet han skreg af fuld Hals: „Gid Fanden havde al den Ild, kan man ikke engang saae sin Pibe tændt.“ Bønderne fra Omegnen var derimod strømmede ind til Byen, forat hjælpe med at slukke og redde; men

Bortene vare luffede, og der maatte de da staae hele Onsdag Nat og Torsdag Morgen, uden at de fik Lov til at komme ind i Byen, endtil de tilsidst bleve kjede deraf, og gik hjem igjen.

Det var nu over Midnat, men alligevel lysere end den klareste Dag, Ilden havde naaet St. Pederstræde og Gammeltorv, og Alle, som endnu havde en Smule Mod og Kraft tilbage, vare samlede paa disse Steder, for om muligt at standse Udelæggelsen. Da hørte man med Gæt et skrækkeligt Hyl: Mordbrand, Mordbrand, Ilden er paa fat; og see, bagved det store Brandsted blussede en ny Ild i Beiret. Det var fra en Bryggergaard paa Nørregade, og kort Tid efter stod ogsaa hele dette Strøg i lys Lue. Men den, som var Skyld i Ulykken, var en Bryggerkarl, som havde været hjemme at hente en Brandsluffe og der havde han nu glemmt et Lys i sin Herres Hømagazin, hvor Sluffen stod, og saaledes var den nye Brand kommet op. Ilden paa Nørregade fik næsten Lov til at stjætte sig selv, og snart havde den udbredt sig lige til Gøttersgade.

Morgenens frembrød, det vil sige, det var mod den Tid, det ellers pleiede at blive lyst. Hele den nordvestlige Deel af Staden var et eneste Ildhav; man stød paa de brændende Huse med Kanoner; men derved udbredtes Ilden kun videre; dog midt i Flammerne ragede endnu vor Frue Kirkes pîir op mod Himmelen. Man gjorde sig al mulig Umage, forat frelse dette herlige Gudshuus, der dengang endnu var i Besiddelse af sin gamle Pragt; det var Landets Hovedkirke og især var Taarnet saa mægtigt, at St. Petri Kirkes pîir næsten forsvandt for Dinene

ved Siden af det. Begge disse Kirker stode endnu, men paa begge Sider rasede Ildsluen. Paa Hjørnet af Gammeltove og Nørregade laae et stort grundmuret Huus, hvis tykke Brandmure maaskee kunde have hjulpet til at standse Ilden. Men nu fandt man paa at ville sprænge det i Luften, og begyndte paa at fylde dets Kjeldere med Krudt. Her boede en Viintapper; hans Pige og Karl vare just isfærd med at redde, hvad de kunde, af deres Herres Gods, og Brandfolkene havde sagt til dem, at de skulde kun være rolige, man skulde nok være dem ad i Tide; 3 Matroser gik ind i Huset, forat gjøre sig tilgode med Værtens Viin; men pludselig stod Bygningen i lys Lue, og uden at man veed, hvorledes det gik til, sprang den i Luften med alle de Menneker, som befandt sig derinde, og de brændende Bjelker og Splinter fløi i Veiret med et skrækkeligt Brag; men i samme Dieblig havde Ilden fat i begge Kirkerne, og nu var det ikke længere muligt at frelse den Deel af Staden.

Sprøiterne vare nu næsten alle ødelagte, Slangerne brændte op i Hænderne paa Brandfolkene, og selv vare de næppe istand til at holde sig opreiste for Træthed og Udmattelse. Paa Taget af et brændende Huus stod saaledes 2 Straalemestere; 3 Gange efter hverandre hørte man dem anraabe den Herre Jesu Navn, og i det Samme saae man, hvorledes deres Hænder sank, og de begge styrtede ned i Ildsvælg.

Imidlertid var Petri Kirke brændt; den var pakket fuld af Flyttegods, det brændte nu med det Samme. Dog saa Truekirke stod i lys Lue; Taarnet stod længe og vaklede frem og tilbage, indtil det endelig styrtede med et

skrækkeligt Brag ned over Kanikestræde, og nu stod ogsaa hele denne Gade i Flamme. Ulfeldts Plads brændte, og det var heller ikke længere muligt, at frelse Trinitatis Kirke; men midt imellem de brændende Ruiner ragede Rundetaarn i Veiret, det kunde ikke brænde, da det ikke bestaaer af Andet end Steen.

Ogsaa Raadhuset var brændt. Det var dengang en stor Bygning med et høit Taarn for Enden af Gamme N y t o r v imellem Nygade og Frederiksberggade; bagved laae N y t o r v, der var opstaaet ved en heftig Ildbrand i det 17 Aarhundrede; forhen havde Pladsen været opfyldt med Boliger for Politibetjentene. Under den store Ildbrand laae Waisenhuset paa det Sted, hvor Raadhuset nu ligger, lige Næret i Forveien havde Kongen med stor Befkostning oprettet denne herlige Stiftelse; nu laae da ogsaa den i Gruus.

Imidlertid rasede Ilden endnu bestandig fremad, ned ad G o t h e r s g a d e, igjennem Bimmelskafstet henimod Nicolai Kirke, og langs Raadhussstræde og M a g i s t r æ d e ad Slottet til; og da Middagsstunden kom, lod det længe, som hele Staden skulde forgaae i Flammerne. Stormen tiltog bestandig, og det hjalp ikke, at man forsøgte paa at standse Ilden, ved at rive Huse ned, som laae mod Vinden, thi et Dieblik efter blæste det fra et andet Hjørne, og saa havde man ingen Nytte af hele det anstrængende Arbeide. Enhver Tanke om Redning var allerede opgivet, da sendte vor Herre hen ad Aftenen en kraftig Hjælp. Vinden dreiede sig pludselig mod Nord, og Røg og Flamme bar nu bort fra den Deel

af Staden, som endnu stod, hen over de brændende Ruiner.

Allerede Torsdag Aften blev den Ild slukket, som fra Raadhuusstræde trængte sig hen mod Frederiksholm. Det var paa Hjørnet af Vandkunsten, at man blev Herre over den, da Kronprindsen havde ladet nogle Hundrede Soldater hente, som maatte rive nogle Smaahuse ned der i Nærheden.

Fredag Morgen blev man Herre over Ilden paa Amager torv. Der stod just nogle Matroser og betragtede Helliggeistes Kirke, der brændte i lys Lue: der var ikke En af dem, som rørte Haand eller Fod; thi der var Ingen som kunde sætte dem i Arbeide, og de havde aldrig været vant, til at foretage sig Noget paa egen Haand. Men ligeoverfor Kirken, hvor Petersens Jomfrukloster nu er, boede en Kræmmer=Enke, det var just hendes Søn, som siden stiftede Klostret; og hun havde en gammel tro Svend, han sagde, at vilde hun give nogle af sine gamle Kroner til Priis, haabede han næst Guds Hjælp at kunne frelse hendes Huus. Saa fik han en Bøse med 200 Rbd. og med den gik han ud paa Gaden og raabte, at hvis Nogen havde Lyst til at tjene Penge, skulde han komme hen til ham. Da kom det med Gæt Liv i Folkene; de fik fat paa en Mængde Lærred, krøb op paa Taget, kastede Løiet over Huset, og blev ved at øse Vand ned derover. Sprøiten fra Nicolai Kirke kom til, Huset blev reddet, og med det Samme var det forbi med Ilden i hele den Deel af Staden.

Men nu gjaldt det især at frelse Slottet. Det stod just dengang opbygget fra nyt af; Kongen havde koftet

mange Benge paa det, og det var hans Diefteen. Men alle Huse paa den anden Side af Canalen, ligesom Vandkunjten til Naboløs stode i lys Rue; det var især Sæbesydere, som boede i den Deel af Byen, der var da store Dplag af alle Slags fede Sager, og de udbredte, da de kom i Brand, en skrækkelig Hede. Men nu havde Kongen selv overtaget Bestyrelsen af Slukningsanstalterne, og hans Plan var den, at i ethvert Tilfælde skulde man see at redde Slottet, Nicolai Kirke og dens Omegn, Gammelholm og den nye Deel af Staden paa den anden Side af Gøthersgaden. Saafermt derfor Ilden skulde tage fat i Beierhuset ved Canalen mod Slottet eller udbrede sig paa Amagertorv, befalede han, at alle Bygninger ved Gammelstrand og i Færgestræde og Høibrostræde, der hvor vi i vore Dage have Høibroplads, øieblikkelig skulde sprænges i Luften. Alting var lavet til Hette, forat man i yderste Nød kunde gribe til dette sidste Redningsmiddel; der var lagt Træender fyldte med Krudt under de Huse, som vare bestemte til at sprænges, og der stod Folk i spændt Forventning og saae henimod de Steder, hvorfra man ventede Signalet til den skrækkelige Ødelæggelse. Saa nu brænder det, hed det, hver Gang en flammende Brand naaede derhen; hvert Dieblif, naar et Huus bragende styrtede ned, troede man at fornemme Knaldet af Bygningerne, der sprang i Luften. Men det var, som sagt, kun i den yderste Nød, at man skulde gribe dertil, først vilde man forsøge alle mulige Midler til at standse Ilden paa en mere lempselig Maade. Sprøiterne havde Kongen i største Hast ladet gjøre istand, Soldater og Matroser vare fordeelte omkring i

Gaderne, og vi saae ovenfor, hvorledes Ilden paa Amagertory ved deres Hjælp blev slukket. De Bygninger paa Slots-
holmen, som laae nærmest ved Canalen, vare overspændte
med Seil, der stedse bleve holdte vaade, og endelig stand-
fede Ildelaggelsen ved et stort Huus i Naboløs, hvor
Kongen havde ladet 50 Grenaderer og 200 Matroser
være behjælpelige ved Ildens Slukning. Ogsaa i Gothers-
gade var man blevet Herre over Ilden, den var blevet stand-
set ved Huset ligeoverfor Udelgade; paa Rjœbmagergade
fik man den endelig ogsaa slukket i Nærheden af Post-
gaarden.

Solen kastede da Fredag Aften sine sidste Straaler
over de rygende Brandtomter, og først nu kunde man be-
regne den skrækkelige Ildelaggelse, der var overgaaet Dan-
marks Hovedstad. 2000 Huse vare brændte op, og over
Halvdelen af Byen laae i Aske. Af den gamle Stad stod
endnu kun en Deel af Farvergade, lidt af Raadhuss-
stræde, Gammelstrand, Amagertory, noget af
Rjœbmagergade, samt nogle af Smaagaderne Norden
for Østergade; og blandt disse bærer den saakaldte
Beder Madsens Gang endnu ganske Bræget af en
Kjøbenhavnsfæde før end denne Ildbrand. Christians-
havn, Frederiksholm og det saakaldte nye Kjøben-
havn, paa den anden Side af Gothersgade, vare endnu
i Behold. Det var just den Deel af Staden, som var tæt-
test bebygget, som det kom til at gaae ud over. Sex Kir-
ker vare ødelagte, True- og Petri-, Helliggeistes- og
Trinitatis Kirke, reformeert Kirke og Vaisenhusets
Capel.

Nøden og Jammeren var ikke til at beskrive; man

faae Mænd, der fortvivlede søgte efter deres Koner og Børn, smaa Dreng og Piger, der græd, fordi de ikke kunde finde deres Forældre; mange Folk havde mistet Alt, hvad de eiede og havde; Vinteren stod for Døre, og en Mængde fattige Mennesker vankede huusvilde om, uden at have Ly for Veir og Vind; det var i Staden selv umuligt at skaffe dem Alle Tag over Hovedet; thi der vare langt flere Huusvilde, end Antallet var paa dem, hvis Boliger vare blevet frelst. Landsbyerne udenfor Staden bleve da opfyldte med Brandlidte; dog hvad hjalp det de stakkels Mennesker, at de endelig fandt et Tilflugtssted; de maatte see at fortjene Noget til sig selv og deres Børn, og dertil havde de dog kun Leilighed, naar de kunde blive i Kjøbenhavn.

Der gik skrækkelige Rygter, som reent forvirrede Folk. Man fortalte, at en Flok af Røvere og Mordere havde benyttet sig af den almindelige Glendighed, til at røve og flaae ihjel; man talte om de mange Hundrede Mennesker, der skulde være omkommet i Flammerne, om de mangfoldige smaae Børn og Kvinder, som man sagde, vare søndertraadte i Trængselen. Især var det Rygte almindeligt, at Ilden havde været paasat; man kunde ikke begribe, hvorledes det ellers kunde være muligt, at Udelæggelsen saa hurtigt kunde gribe om sig. Vas paa, hed det, om faae Dage er ogsaa det, som endnu staaer, brændt. Man var blot uenig om, hvem man da skulde tilskrive denne Misdingsdaad; Noogle meente, at det var Tø d e r n e, som man maatte takke for Ulykken, Andre talte om, at H e r t u g e n af H o l s t e e n havde udsendt Folk til denne smukke Gjerning, og saa vare der igjen dem, der henledte Mistanken paa d e h a m b o r g s k e K j ø b m æ n d. Borgervagten lod

endog Folk sætte fast, som de meente havde Gaand med i Spillet; saa man seer tydelig, hvorledes Alt var opfyldt med Skræk og Forvirring.

Alle disse Gisninger vare naturligiis lutter Indblikning; det blev endogsaa snart oplyst, at dog kun faae Mennesker havde tilsat Livet, og at forholdsviis kun meget Lidet var blevet stjaalet. Derimod blev det rigtignok ogsaa oplyst, hvilken utilgivelig Raadvildhed mange Mennesker havde udviist. Magistraten havde ladet hele Stadens Samling af vigtige Papiirer gaae op i Flammer; ja man meente endog, at det vilde have været en let Sag, at frelse Raadhuset, naar de, der havde paataget sig Omsorgen for Byens almindelige Anliggender, havde gjort deres Pligt og sørget for, at der havde været nogle Folk tilstæde, til at overgøse Taget med Vand. Vi have allerede seet, hvor slet Brandvæsenet havde opfyldt sin Pligt. Den eneste Mand, der havde viist Landsnærverelse, var den gamle Kong Frederik; og nu, da Branden var slukket, red han hver Dag omkring paa Gaderne, for at trøste, opmuntre og hjælpe de Nødlidende; han lod uddele Brød, Kjød og Ol til de Fattige, han sørgede for, at de, der vandrede huusvilde omkring paa Marker og Veie, kom under Tag, Andre hjalp han med Penge; kort sagt, han viste sig, nu da han stod paa Gravens Mand, som den samme kloge, milde og menneskekjerlige Konge, som han altid havde været; og derfor bør Frederik den Fjerdes Minde stedse være enhver ærlig Dansk Dyrchæft.

Christian den Sjette og Frederik den Femte.

Slottet i Kjøbenhavn havde længe været forfaldent, og Christian den Fjerde tænkte i sin Ungdom alvorligt paa at opføre det fra nyt; da kom Krigene paa med Tydskland og Sverrig, og Kongen havde ikke længere Øyne til et saa kostbart Foretagende. Men under Frederik den Fjerde, da Riget daglig tiltog i Velstand, blev et nyt Slot opbygget, hvor det gamle havde staaet; men flere af Murene bleve dog staaende, og Kongen sagde: „Jeg kunde rigtignok have faaet mig et heelt nyt Slot for de mange Penge, som dette har kostet; men saa syntes jeg dog, at det var saa smukt, at der blev lidt tilbage af den gamle Rebe, hvor jeg selv og mine Forfædre før mig ere fødte og opdragne.“

Slottet var nylig blevet færdigt, da Frederik døde i Aaret 1730; men endnu laae en stor Deel af Staden i Gruus efter den store Ildebrand, da den nye Konge, Christian den Sjette, lod den Befaling udgaae, at det skulde rives aldeles ned. Grunden kunde ikke bære, sagde man, og saa var det ogsaa for lille; thi den nye Dronning kunde aldrig faae det stort og prægtigt nok. Hendes Navn var Sophie Magdalene, og hun var kommet herind fra Tydskland fra en lille By, som hed Bayreuth. Dengang laae der mange private Bygninger paa Slotsholmen; dem købte nu Kongen, forat vinde Plads til det nye Slot, han havde isjunde at opbygge. Først blev da det gamle revet ned; det tog næsten et heelt Aar; dernæst blev henved 1000 Træstammer rammede ned, at Grunden ret kunde blive fast, og først da det var fæet,

kunde man begynde med at lægge Grundvolden og at opføre de nye Mure. Forneden vare de henved 5 Alen tykke, men bleve efterhaanden tyndere; overalt vare de beklædte med Sandsteen, som hentedes herind fra Lybskland; rigtignok vilde det have kostet en Deel mindre, hvis man i dets Sted havde brugt norsk Marmor, og Pengeene vare da ogsaa blevet i Riget; men saa kunde Arbeidet ei have gaaet saa hurtigt fra Haanden, og Dronningen længtes saa meget efter sit nye Slot. Flere Tusinde Mennesker arbejdede daglig derpaa, og Værket skred hurtig fremad; men det kostede ogsaa umaadeligt, og Kongen saae med Misfornøielse, hvorledes Landets Kræfter gif med til et Slot, der var altfor stort for det lille Danmark. Christian var langt fra nogen ond Konge; men han manglede Dømmekraft, og han havde ikke forud gjort sig nogen klar Forestilling om, hvad Bygningen vilde komme til at koste; nu fortrød han for sildigt sin Ubestindighed, og kastede ofte mismodig Regningerne for Arbeidet, som hver Løverdag bleve ham leverede, i Ilden.

Der vare ogsaa mange Folk i Staden, der vare misfornøiede over Hoffets uhyre Udgifter, man syntes ikke om, at Kongen og Dronningen næsten brugte Halvdelen af Landets Indtægter; men i de Dage tænkte Fyrsterne kun meget lidet paa, at de dog egentlig vare til for Folkenes Skyld, og det var ikke blot i Danmark, men næsten i hele Europa, at man paa den Tid ødede Alt til Hoffets Bragt. Der fortælles, at en Dag vare en Deel Borgere forsamlede paa et Viinhuus; de begyndte at snakke om det nye Slot, og der var da En og Anden, som meente, at Dronningen behøvede ikke saa stort et Huus.

Men da tog En af dem tilorde og sagde: „Na Snak, det kan ikke være mindre; hun maa jo dog have det, som hun er vant til derhjemmesfra; thi jeg skal sige os, i Bayreuth ere alle Huse ligesaa store“. De Andre loe; men Politimesteren lod Spotteren vide, at han yieblikkelig skulde forfoie sig ud af Staden.

I Maret 1740 holdt den kongelige Familie sit Indtog paa Slottet, omgiven af hele sin tydske Pragt. Det nye Slot blev kaldet Christiansborg; men hvor vi nu kun have en Række Spiler, stod fra først af et prægtigt Laarn, henved 100 Alen høit, tækket med Kobber og paa mange Steder ægte forgyldt. Hovedindgangen var over Marmorbroen igjennem Laarnporten, og Folk, som havde fundet Leilighed til at kaste et Glimt der ind igjennem, fortalte om de to deilige Trapper af skinnende hyidt Marmor, een paa hver Side af Borten. I Almindelighed følte Folket en levende Glæde ved at betragte Kongens deilige Slot; den indre Pragt kjendte de jo rigtignok kun af Rygtet; det var kun udenfra, at de fik Lov til at skue dets Herlighed, idet de med Gatten i Haanden gik over Slotspladsen, og lige op dertil kunde de da heller ikke komme, thi der vare spændte Jernkjeder langs Slottet. Men for 100 Aar siden vare Folk mere nøisomme, end nu omstunder; man fandt, at det var en Gæde for Folket, at have en Konge, der ret var omgiven af Glands, og da Christian den Sjette flyttede ind i sin nye Bolig, var hele Staden 3 Aftener i Råd illumineret paa det Prægtigste; det var da ogsaa kun enkelte urolige Hoveder, som vovede at snakke om Hoffets Djævelhed. Aviserne vare fulde af Lovtaler i Bedemandsstil over den kongelige

Hørlighed; saaledes hed det blandt Andet: Alle troe Arveundersaatter ønske af inderste Grund, at bemældte Slot i et forønsket Maal maa opnaae sin fulde Pragt, og siden staae som et Mesterstykke til Kongens Priis til de seldigste Tider. Man meente, at saadant et Slot kunde ikke forgaae, det skulde vare evindeligt. Dmtrent 50 Aar derefter laae det i Aske.

Der var i det Hele taget ingen Velsignelse ved Christian den Sjettes Værker; ogsaa udenfor Kjøbenhavn lod han et prægtigt Slot opføre, nemlig *Sirsholm*; deraf er endnu knap Ruinerne tilbage.

Ikke lang Tid, efter at Slottet var fuldført, døde Christian, og blev efterfulgt af sin Søn, *Frederik den Femte*. Hans Moder kunde aldrig rigtig lide ham paa Grund af hans danske Sind, og naar hun ret vilde udtrykke sin Foragt for ham, kaldte hun ham „der danske Brødre.“ Hans Hjerte slog varmt for Folkets Vel; rigtignok byggede han intet prægtigt Palads; derimod skilder Kjøbenhavn ham de to herlige Stiftelser, *Frederiks- og Almindelig Hospital*. Det første blev opført i Aarene fra 1754 til 57; det blev indrettet til at modtage 300 Syge, og var paa en Maade det første offentlige Sygehuus i Danmark. Thi paa *St. Jørgens Hospital* behandlede kun visse Arter af smitsomme Sygdomme, og de andre Stiftelser vare kun Pleiehuse for fattige gamle Folk. Af saadanne vare der foruden *Vartou* og *Abel Cathrines Boder* flere i Kjøbenhavn; nogle af disse bleve slaaede sammen, og i deres Sted indrettede man det saakaldte „*Almindelige Hospital*“, hvorved man tillige fik Plads til Optagelse af flere Fattige. Det er opført i Aaret 1765,

og var fra først af kun en Pleiestiftelse. Ligeledes byggede Frederik den Femte Opfostringshuset til 300 fattige Drenges Opdragelse; det laae først paa Christianshavn, hvor Søqvæsthuset nu er; og det var ogsaa ham, som stiftede Kunstacademiet paa Charlottenborg Slot.

Ogsaa hele den smukkeste Deel af Staden skylder Frederik den Femte sin Oprindelse, nemlig det saakaldte „Frederiksstad“ imellem Bredgade og Havnen. Den ene Side af Bredgade var allerede tidligere opført; men derfra strakte sig en aaben Plads ud imod Havnen; den nederste Ende henimod Toldboden var lav og vandet, og mod Sluningen af det 17de Aarhundrede var der endnu en grøn Eng, der en stor Deel af Aaret næsten stod under Vand. Opad mod Garnisonspladsen laae dengang et Slot, som hed Amalienborg; det var bygget til Entesæde for Frederik den Tredies Dronning; men i Aaret 1689 var det for største Delen blevet ødelagt ved en Ildbrand. Lige op ad Slottet laae der nemlig et lille Skuespilhuus af Træ. Man havde just paa Kongens Fødselsdag opført et nyt tydsk Syngestykke, og det skulde alle Folk hen at see, da det næste Gang blev givet, saa Huset var propfuldt. Skuepladsen var endnu pyntet med Cnebærriis fra forleden Aften, og man vilde just begynde Stykket, da der fra en Lampe kom Ild i Kvistene, og et Dieblif derefter stod hele Huset i Iys Lue. Der var kun een Dør og den gik indad; saa da alle Folk nu trængte paa og vilde ud, var det umuligt at faae Døren op, og mere end 200 Mennesker omkom i Luerne. Ved denne Leilighed gik Slottet med for en stor Deel, og saaledes laae det hen i en Deel Aar;

Enhver gruede for det frygtelige Brandsted, og der var Ingen, som havde Lust til at boe der. Frederik den Fjerde helligede Slottets Levninger til Gud og lod deraf opføre Garnisonskirken. Pladsen næstved lod han indrette til en offentlig Lusthave, og den øvrige Deel udad mod Soldboden blev da opfyldt og jevnet, og der blev da indrettet en Exercerplads. Men Frederik den Femte betænkte, at saadan en Grund, der laae lige ved Soldboden, vilde være særdeles vel skicket, til at nogle af Stadens rige Kjøbmænd, som der dengang var en heel Deel flere af i Kjøbenhavn, end i vore Dage, kunde bygge sig Vaaninger og Pakhuse der, Kongen lod derfor tilbyde Enhver, som ønskede det, en Byggeplads, som blev overladt dem uden Betaling, kun med Forpligtelse til inden en bestemt Tid at have en Bygning færdig, og saae Nar derefter havde de rigeste Mænd i Landet opført sig prægtige Paladser paa den forhen øde Plads. Kongen havde lovet, at han vilde lade en Kirke opbygge i den nye Deel af Staden, og da han med Fornøielse saae, hvor smukt Frederiksstad kom til at tage sig ud, skulde det ogsaa være en kostbar Kirke af hvidt Marmor. Men det var ret, som om det ikke kunde blive til Noget med en Pragtkirke i den Deel af Staden; thi allerede Christian den Fjerde gjorde, som vi før have omtalt, et mislykket Forsøg paa at opføre en saadan, og Enhver af os veed, hvordan det i vore Dage seer ud med den Ruin, som kaldes Marmor kirken; hvert Nar gif der overmaade mange Penge med til den, indtil Arbeidet efterhaanden hørte op, da man fandt, at den kostede for meget, og saaledes staaer det hen den Dag.

idag, uden at man har Raad til at fuldføre den, eller kan befremme sig til at lade den rive ned.

Christiansborgs Brand.

Dronning Sophie Magdalene havde længtesaa inderlig, efter at boe paa Christiansborg, og Smigrerne havde snakket vidt og bredt om den Glands og Lykke, som fra nu af skulde følge Kongehuset. Dog det var ret, som om man saae Himmels Straf, fordi Kongefamilien ikke vilde lade sig nøie med en Pragt, der svarede til Rigets smaae Omstændigheder. Tilfredshed og huslig Lykke vilde aldrig ret trives paa det store Christiansborg, især da Christian den 7de, en Søn af Frederik den Femte, var kommet paa Thronen. Kongen selv var sindsvag, og sneg sig afkræftet paa Sjæl og Legeme som en Skygge om i sit eget Palads; den unge livsglade Dronning maatte overøst med Forbandelser forlade Landet, rimeligviis et Offer for Ewig og Bagtalelse. Kortsagt, den fattigste Arbeidsmand var som oftest lykkeligere end Kongen paa sit prægtige Slot, og medens de store Galler vare opfyldte med Musik og Bægerklang, gjenløde ofte de indre Gemakker af Graad og Sammer; indtil endelig det Ene med det Andet nedstyrtede i det samme Flammesvælg.

Det var i Aaret 1794, den 26de Februar, Kl. 4 om Eftermiddagen, da det Rygte udbredte sig i Staden, at der var Ildløs paa Slottet. Folk tog sig i Begyndelsen Sagen meget let; thi der var maaskee ikke et Menneſke i hele Kjøbenhavn, der ikke ſtod i den Formening, at Christiansborg kunde ikke brænde; det var bygget for Tid og Evighed, meente man. „Na det har ingen Nød med Slottet, ſagde man, og for Reſten brænder det de r, ſaa er der ogsaa Folk nok til at flukke“.

Heller ikke den kongelige Familie gjorde det ſynderligt Indtryk paa, da man ved Middagsbordet forſt hørte om Branden; men kort Tid efter var hele den øverſte Etage omſpændt af Ilden; den brød næſten i ſamme Dieblif frem igjennem alle Kaffelovns Abningerne i den Deel af Slottet, hvor Arveprinds Frederik, vor nuværende Konges Bedſtefader, boede, nemlig i den øverſte Etage ud ad mod Hoftheatret. Her havde man i flere Dage tydelig mærket en underlig Brandlugt, ſom Ingen vidſte at forklare ſig; nu brød Ilden frem med en ſaadan Boldsomhed, at Arveprindsen og hans Familie maatte lade Alt i Stikken og blot ſkynde ſig at frelſe deres Liv. Sagen var, at i al den Tid udbredte Ilden ſig igjennem Dvnrørene, der vare førte paa Kryds og Tverts igjennem hele Slottet og ſkjulte imellem Væggene og under Køfterne. Ulykken var den, at efterat uhyre Summer i mange Aar vare ødflede paa Slottet, havde man med Gæt fundet paa, at nu vilde man ſpare, og derfor var Arbeidet med at holde diſſe Rørrene, blevet taget fra den Mand, der ene vidſte hvor de laae, og havde et Kort derover, da hans Fader havde beſørget den Deel af Slottets Indretning, og i det Sted havde man

givet Arbeidet til en Svensker, der havde paataget sig at gjøre det for en ringere Betaling.

Kort sagt, pludselig bryder Ilden med Voldsomhed frem i Rummet imellem den øverste Etage og Loftet; her griber den fat i en heel Mængde Brædder og gammelt Lømmer, som laae paa Loftet, og det styrter nu ned igjennem det brændende Gulv. Slottet var ikke engang ganske færdigt endnu; man var just isærd med at bygge en Marmortrappe; til den Ende var der et Hul øverst oppe fra og heelt ned i Kjelderens; der igjennem styrtede de brændende Bjelker, og saaledes var Ilden snart udbredt over de lavere Dele af Bygningen. Kl. 5 saae man Luen slaae ud igjennem Vinduerne i den øverste Etage, og nu først fik Folk et Begreb om Faren. Det viste sig da rigtigt, hvilken Kjerlighed til Kongehuset der besjelede Kjøbenhavnerne; Enhver trængte sig frem, for at hjælpe at redde og hele Natten igjennem saae man Folk opstillede i lange Rækker, Fornemme og Ringe imellem hverandre, forat lange Vand fra Canalerne hen til Brandstedet.

Imidlertid udbredte Ilden sig stedse videre; snart slog Luen ud af Vinduerne i de lavere Etager, og da Kloffen var henimod 7, brød med Gæt en vældig Flamme frem igjennem Taget, og det regnede ned med smeltet Kobber, medens store Brande ved Ildens Kraft bleve slyngede ud imellem Folket.

Der vare mange Mennesker, som trængte ind i det brændende Slot, forat redde; her frydsede Gangene hverandre i det Uendelige, og flere af disse Folk forvildede sig derinde, saa at de ikke kunde finde ud igjen. Over 20 Mennesker mistede paa denne Maade Livet, Andre frelste sig ud

paa Taget af Sidebygningerne eller paa Altanen, og lode sig da glide ned ad Sprøiteslanger, og disse fortalte da siden, om hvad de havde lidt; om hvorledes de ofte hørte Trapperne, de just vare kommet op ad, styrte ned bag ved dem, hvordan de undertiden befandt sig paa et Sted, hvor de ikke kunde fornemme noget Spor af Ilden; men i det samme Dieblif var hele Stuen, fuld af brændende Røgdampe, saa at de ofte vare nær ved at tabe Beirret eller fortvivlede at kaste sig ned paa Jorden. I et Vindue i det Øverste af Slottet, har jeg hørt fortælle, at man saae tre Piger fortvivlede at udstrække Armene og bede om Hjælp, indtil Ildhvirvelen skjulte dem, og deres Skrig tabte sig i de nedstyrtende Ruiner; dog dette er maaffee kun et af de mange gruelige Rygter, som i de første Dage efter Branden udbredte sig i Byen.

Endelig havde Flammerne faaet fat i det høie prægtige Taarn; snart brændte ogsaa dette i Iys Lue, og man saae, hvordan det bestandig mere hældede henad mod Gammelstrand, indtil et skrækkeligt Brag Ild sig høre; i samme Dieblif var Alt indhyllet i en ugjennemtrængelig Røgdamp; da den trak bort, var Taarnet forsvundet, og havde knust flere Mennesker ved sit Fald.

Vinden blæste hele Natten fra Sydost; derved blev det muligt at frelse Cancellibygningen og Geheimearkivet, der ved alle de saare vigtige Papiere, som der gjemtes, vistnok vilde have været et haardere Tab for Landet, end to Slotte som Christiansborg; ligesaa blev det kongelige Bibliothek, en Bogsamling, der er mange Millioner Rigsdaler værd, frelst fra at ødelægges; ogsaa Løihuset og Proviantgaarden undgik Ødelæggelsen;

men den største Deel af Slottet blev et Kov for Luerne. Kronprindsen, som hele Natten var tilstede paa Brandstedet, spurgte Brandmajoren: „Men er det da ikke muligt at frelse Kirken?“ hvortil denne svarede: „Nei, ikke om saa alt Vandet i Canalen blev ført herhid; thi Vinden bærer just derhen.“

Al Slottet selv blev kun den Række af Udbygninger, som ligger foran Løihuset, reddet. Hele Natten igjennem svævede Husene ved Gammelstrand i den yderste Fare, da den skrækkelige Gede i Forbindelse med Ildregnen, der af Vinden just blev ført derhen, næsten syntes at gjøre deres Frelse umulig. Dog lykkedes det at bevare dem og derved selve Staden for Udelæggelsen, da der altid vare Folk tilstede paa Tagene, som overøste Bygningerne med Vand.

Endelig hørte Branden op næste Formiddag, da Ilden nemlig Intet mere havde at fortære, og den store Bygning laae ligesom opslugt af sit eget Svælg; endnu stod nemlig de tykke Mure, og forsaavidt er det det gamle Christiansborg, vi den Dag i Dag see for vore Dine; paa mange Steder vare Murene alligevel revnede og overalt svætedede af Branden. Det var et sørgeligt Syn, at betragte disse før saa glimrende Haller, der vare prydede med Billedhuggerarbejde, med Guld, Sølv og glimrende Krystal; nu derimod saae man ikke Andet end sodede Vægge, forkullede Bjelker og hist og her en lille Rest af en hensmuldret Marmorstøtte. Men som sagt: Folkets Kjerlighed til Kongehuset aabenbarede sig her i sin fulde Kraft; det var ret, som den hverdags Egentjerlighed var forsvunden ved Følelsen af den Ulykke, som havde rammet Kongen og

Hans Familie, og det ikke blot, medens Branden varede, da Folk styrtede sig ind i Flammerne, for at redde; men ogsaa siden efter saae man de fattigste og usleste Mennesker komme med Kostbarheder, som de havde reddet, eller som i Forvirringen vare blevet givne dem i Hænde; der var slet Ingen, som tænkte paa at beholde, hvad han saaledes havde hjerget; i det Mindste kom Intet frem, der kunde lede paa Mistanke i den Retning. De mere Formuende kom med store Gaver; thi de sagde, at det var Folkets Blygt at sørge for, at Kongen kunde faae sit Slot opbygget igjen; men ogsaa de Fattige gave af et trofast Hjerter deres Skjærv; og Holmens Folk indgave en Ansøgning, at Kronprindsen ikke maatte tage dem det fortrydeligt op, at de bade, at der hver Dag maatte blive trukken 2 Sk. fra deres Løn som en lille Hjælp til Slotets Opførelse. Frederik blev saare rørt over al den Kjerlighed, og svarede, at han takkede dem i sit Underste, men at han ikke kunde bringe det over sit Hjerter, at han skulde være Skyld i, at Fattigmand mistede Noget af sin knappe Fortjeneste.

Vi leve paa en Tid, da dette smukke Forhold imellem Regjering og Underaatter ikke længere finder Sted; men dengang aabenbarede Folkeanden just sin Kraft i den Kjerlighed, hvormed Folket omsluttede sin Konge og hele hans Huus; og sandelig det var det samme trofaste og opoffrende danske Sind, der drev vore Førfædre ind i Christiansborgs brændende Flammer, som i vore Dage har givet den danske Mand Kraft og Mod, til at vove sig ind i fiendelig Ild for Sandhed og Ret.

Den store Ildbrand i Naret 1795.

Det var en lummer Sommerdag, Fredagen den 5te Juni 1795, da den Efterretning henimod Kl. 4 om Eftermiddagen udbredte sig i Staden, at det brændte paa Gammelholm. Kirkeklokkerne klemte, og Alarms-trommen gik igjennem Byen; men der var dog Ingen, som brød sig stort om, at der var brudt Ild løs paa et Sted, hvor saa mange Menneſker vare forſamlede ved høilys Dag; der syntes man, den ſtrar maatte være ſlukket; tilmed havde man oftere hørt om Ildbrand paa Holmen, og ved den Leilighed erfaret, med hvor stort Mod og Raſkhed Matroſerne vidſte at gjøre sig til Herrer over Ilden. Men allerede fra det første Dieblif, man havde opdaget Branden, var Faren ſaare truende; et umaadeligt Dplag af Brænde og Steenful ſtod i lys Lue, og udbredte en ſaa ſkrækkelig Hede, at det næſten var umuligt at komme Brandſtedet nær. Dertil kom, at Matroſerne vilde nok hjælpe; men de havde ingen Lyſt til at lade sig commandere af en „Vandkrabbe“ ſom Brandmajoren; han kom derved til at mangle den fornødne Underſtøttelse, da det endnu var muligt, at gjøre Ilden ordenlig Modſtand. Nu tog Luen fat i Holmens ſtore Dplagshuus; der opbevaredes Flaadens Forraad af Seil og Lougværk, og de ſtammende Værreſtumper fløi igjennem Luften længere og høiere end almindelige Brandgnifter. Man havde i en Haſt ſaaet mange af diſſe Sager flæbt ned i Canalen; men der laae de i ſaadan Mængde ved Siden af de ſtore Flydebroer, at de ikke kunde ſkjules af Vandet, og da det nu regnede ned med Gnifter, forvandlede ſnart Canalen ligesom til et

Ildhav; ogjaa Bolværkerne kom i Brand, og Alt dette bidrog til at føre Ilden over til den beboede Deel af Staden.

Det blæste fra Sydost; saaledes førtes Flammerne fra Holmen ind over Staden; allerede var Heden saa skrækkelig, at det skal have været en reen Umulighed, at opholde sig i Gaderne nærmest Canalen. Endelig antændtes den store Gaard i Størrestræde, som tilhørte en fransk Kjøbmand ved Navn Peshier, og fra nu af saae man saa den ene Bygning og saa den anden staae i Ihs Lue, uden at dog disse Huse stode i Berøring med hverandre. Alt Træværk paa Bygningerne var nemlig længe førend Branden blevet gjennemtørret af den stærke Solvarme, man just havde havt i de Dage; Heden fra Holmen havde nu ogsaa gjort Sit; saaledes kom det da, at den ringeste Gnist var istand til at antænde; tilmed gjorde Sollyset det vanskeligt at bemærke den første Lue, og saaledes opdagede man ofte ikke Ilden, førend den allerede havde grebet saavidt om sig, at det ikke længere var muligt at slukke.

I det Hele vilde det meget bidrage til en stor Stads Sikkerhed, hvis man, som der oftere har været talt om, kunde indrette det saaledes, at der aldeles intet Træ fandtes uden paa Husene; ved denne Leilighed saae man ofte en Bygning længe at modstaae Ildens Kraft; indtil denne endelig ligesom slikkede langs Vinduesfærmene, og saaledes trængte ind i det Indre. Og i de Tider var det ikke blot som nu-tildags, at Vinduesflodder, Luger, Udlæggere, o. s. v., ere af Træ; men deels var dengang langt flere Huse af Bindingsværk end i vore Dage, deels havde man den stemme

Uvane, at lægge Render af Træ under Tagene; disse maatte idelig overtjæres og frembøde saaledes en særdeles god Wei, ad hvilkken Luerne kunde gribe fat i Tagværket. Fremdeles vare Bygningerne overlæssede med Altaner og udstaaende Binduer, samt svære Prydelser af Træ oppe under Tagene, og Alt dette hjalp utroligt til Ildens Udbredelse.

Neppe to Timer vare forløbne, siden Branden begyndte paa Holmen, førend det hed: Nu brænder det i Ræregade! nu brænder det i Reverentsgade! indtil endelig det Skræffesbudskab lød: Ja nu er det reent forbi, der er Ild i Nicolai Kirke! Klokken var dengang 6 om Eftermiddagen. Endnu var det dog kun Spiret for Kirkens østre Ende, som brændte; men snart derpaa saae man en lille klar Flamme i den øverste Spidse af det store Taarn; gamle Folk fortælle, at de længe havde lagt Mærke til, at Varmestraalerne samlede sig her ligesom ved et Brændglas; og virkelig synes det, at Taarnet er blevet antændt af Heden; thi man har aldrig havt Exempel paa, at Brandgnister ere førte saa høit til Weirs af Varmen.

Med stor Hurtighed udbredte Ilden sig, og snart stod nu hele Kirken i Iys Lue. Kl. 8^{1/2} styrtede Taarnet og antændte ved sit Fald næsten alle Huse i Lille Kirkestræde paa engang. Men lige ved Kirken var der en berømt Slukningsanstalt, som man kaldte Trykværket; her var en Vandbeholdning paa 400 Tønder, og derfra kunde i eet Minut udsendes en Masse af 1 til 4 Tdr. Vand, efter som man gjorde Slangen længere eller kortere. Dette Trykværk var just indrettet paa Grund af de snevre Gader, som dengang vare i det Strøg af Staden, de saakaldte

Smaagader, hvor det næsten var umuligt at komme til med Sprøiter, og det var ofte anvendt med stor Fordeel ved paakommende Ildsvaade. Men nu vare Folk reent forstyrrede; der var i Førstningen Ingen, som tænkte paa denne Indretning, og da man siden vilde benytte den ved Kirkens Brand, havde Opsynsmanden kastet Nøglen bort. Da man saa fik Døren aabnet, var Huset fuldt af Skinker og flige Sager, der vare bragte derhen for Kjølighedens Skyld i den stærke Sommersvarme, og endelig var hele Bladsfen rundt om Kirken saa opfyldt med Flyttegods, at det var umuligt at faae Slangen lagt ud.

Som sagt, Folk vare i det Hele taget, ret som om de havde mistet Sands og Samling; de fleste brød sig kun om at redde deres rørlige Gods, og lod saa Husene brænde, dem tænkte de, vil Brandforsikringen nok godtgjøre os. Dog gaves der ogsaa Exempler paa Mod og Udholdenhed. Saaledes bleve de 4 Huse paa Østergade nærmest Kjøbmagergade reddede, fordi Eieren havde leiet Folk, der idelig overøste dem med Vand fra øverst til nederst, og som det hed i Beretningen, forvandlede Bygningerne til et Vandfald. Derved blev Ilden standset paa hele dette Strøg, og endnu bærer et af disse Huse ligesom St. Jørgensgade Præget af den gammeldags Bygningsmaade; ligesom det ogsaa i endnu høiere Grad er Tilfældet med den skoustrupske Gaard paa Amagertorv, der har seet begge Stadens store Ildebrande drage forbi sig uden at fortæres af Flammerne.

Næsten alle Bygninger i de saakaldte Smaagader, imellem Kongens Nytorv, Østergade og Gammelstrand, vare nu blevet et Rov for Luerne; og hermed kunde Ilden

været standset, saafremt der ligesom nu havde været en aaben Plads imellem Kjøbmagergade og Høibro, hvor dengang de to tidligere omtalte smalle Gader, Høibrøststræde og Færgestræde, laae: men selv efter at disse Kl. 10 om Aftenen vare kommen i Brand, kunde man have gjort sig Haab om at standse Udelæggelsen, da Ilden dengang var indeklemmt imellem Kjøbmagergade og Slottets Ruiner, blot nogle Huse i Læderstræde itide vare blevet revne ned. Men de Folk, der vare satte til dette Arbeide, løb deres Veie, og Natten mellem Fredag og Lørdag udbredte Ilden sig i Gaderne imellem Gammelstrand og Bimmelkæftet. Da det blev Morgen, brændte Skoubogade og Klædeboerne, og Ilden truede med at tage Veien tilbage ned ad Bimmelkæftet igjen, og da at tage Husene med paa Kirkesiden; her blev den dog lykkelig standset ved Nr. 24.

Men nu var vor Frue Kirke i den skrækkeligste Fare, og den maatte spares, om ikke hele den nordre Stad skulde gaae op i Flamme. Et Par mindre Huse i Kirkens Nærhed bleve da revne ned; men hvad der især hjalp, skal have været en Stillads rundt om det store Taarn, der just dengang var under Udbedring; herved fik man Leilighed til bestandig at overøse det med Vand; saa dengang slap Kirken for Waadeilden, forat opbevares til Mordbrænderdaaden faae Nar senere.

Men det var endnu langt fra, at der var sat en Skranke for Ildens Udelæggelse. Lørdag Eftermiddag den 6te kunde man fra Gammeltorv see det skrækelige Syn, hvorledes paa samme Tid alle Bygninger fra Nørregade til Nybrogade stode i lys Lue. Her

foran det store Torv havde man dog haabet at kunne standse Ilden; men den sprang over ved Broelæggers-
stræde, og næsten paa samme Tid greb den fat i Raad-
huset, der endnu laae paa sit gamle Sted imellem Gam-
mel- og Nytorv. Heller ikke denne gang var der gjort
Anstalter, til at bevare Stadens Raadhuus, saa Ilden
spadserede ligesom over en Bro til Gaderne paa den anden
Side.

Søndag Middag den 7de Juni havde Ilden endelig
naaet Volden, og søgte da at udbrede sig til begge Sider;
dog nu, da den ikke længere kunde gaae fremad, blev det
langt lettere at standse den. Folk stillede sig i lange
Rækker fra Gravene op ad Voldssiden og derfra ned paa
Gaden, og langede Spande med Vand til Brandfolkene;
Kronprindsen var selv tilstede og ledede Arbeidet; For-
nemme og Kinge stode imellem hverandre, og toge Alle
Haand med i Værket, og da man saa endelig havde faaet
nogle Bindingsværks Huse revet ned, standsede Ilden ved
Vor Frue Arbeidshuus. Paa den anden Side ved
Vesterport, blev den omtrent slukket paa det samme Sted,
hvor den i Aaret 1728 begyndte, dog noget længere ned
mod Farvegade, og nu først kunde man anstille en Be-
regning over den skrækkelige Ødelæggelse, som Ilden havde
forarsaget. Henved Tusinde Gaarde og Huse vare
fortærede af Flammerne, nemlig den største Deel af
Gammelholm, Smaagaderne, Strøget imellem
Amagertorv, Bimmelkafte og Slotshol-
men; fremdeles Skoubogade, Klædeboderne og
en Deel af Skindergade, samt endelig hvad der laae
imellem Farvegade og St. Pedersstræde. Men

midt imellem rygende Brandtomter saae man hist og her en lille Bygning stikke frem, som var blevet bevaret, medens alle Huse rundt omkring vare afbrændte; saaledes var hele Farvergade fortæret, undtagen den lille Bygning, som til for saae Nar siden stod paa Hjørnet af Gaasegade, og som ligeledes 1728 havde undgaaet Ødelæggelsen; for nogle Nar siden blev den reven ned, da den stod et langt Stykke ud paa Gaden, og vi have her et Beviis for, hvorledes Gaderne efter Branden bleve udvidede, da disse snevne Stræder steds ere farlige under slige Omstændigheder. Et lignende Syn see vi for Resten endnu ved den store grundmurede Bygning i Lars laistræde bag ved Petri Kirke.

I de første Dage efter Branden havde man ondt med at saae Skrækken af Blodet; selv de, som lykkelig havde undgaaet Ødelæggelsen, foer forstrækkede op ved den mindste Larm; thi endnu lod Flammernes frygtelige Knittren og Braget af de nedstyrtende Huse i Folks Øren. Naturligviis udbredte sig ogsaa ved denne Leilighed Rygter om Mordbrand og mangfoldige Skjendigheder, der skulde være udevede under Branden; men denne gang var det Engländerne, paa hvilke Mistanken faldt. Man klagede ogsaa over, at der vare mange Folk, der havde viist Mangel paa Medfølelse for deres lidende Medborgere; Nogle havde staaet ledige og gabet op ad Ilden, som var det et Skuespil, uden at røre Haand eller Fod, Andre havde ladet deres Arbeide med at flytte eller redde uforflammet dyrt betale, og nu talte man med Fortrydelse om, at der vare mange Huuseiere, som benyttede sig af den almindelige Mangel paa Vaaningsrum til at frue Leien

op. Vistnok gaves der Exempler paa en jaadan uædel Fremgangsmaade. Vi have jo ogsaa tidligere omtalt den forunderlige Raadvildhed, der i Begyndelsen havde grebet de Fleste. Dog Nærighed og Ufølsomhed er i Almindelighed ikke Kjøbenhavnernes Særkjende, og de omtalte Exempler vare vistnok kun Undtagelser. Tvertimod faae man Folk af alle Stænder arbeide med hverandre paa at slukke Ilden, Studenter og Haandværkere, Soldater og Matroser; ligesom ogsaa senere alt muligt blev gjort for at lindre de Brandlidtes Skjebne.

I de første Nætter laae mange af de Brandlidte med deres reddede Gods under aaben Himmel, og det var et sørgeligt Syn, at see disse meest fattige Mennecker ligge rundt om paa Volden med deres halvnøgne Smaabørn, der kravlede omkring imellem Dyrger af alskens halvopbrændt Skramleri, medens Forældrene med Kummer og Næringsjorg i det matte Blik tænkte paa den truende Fremtid. Men da Ilden var slukket, bleve der hentede Telte fra Løihuset, som bleve bragte ud paa Nørrefælled, og der blev der opslaaet en heel Reir for dem, der ikke havde Benner eller Slægtninge, af hvem de kunde laane Huus. Ordenen blev ikke forstyrret, da der stedse vare Husarer tilstede, som tilligemed Borgervagten passede paa, at Alting gik anstændigt til. Ligeledes vare Slottets Levninger endogjaa i adskillige Nar et Opholdssted for Fattigfolk; idet Mange af de Brandlidte opflog Brædder imellem Vinduesfordybningerne i Kjelberne og saaledes indrettede sig Boliger, hvor der til Nød var Ly for Reir og Vind. Og da nu ogsaa de Rige opflog deres Huus i Staden for de Brandlidte, medens de selv opholdt sig paa

Landet, var der Ingen, der i egenlig Forstand blev huusvild. Og saa blev der sørget for Uddeling af Levnetsmidler; thi ikke at tale om den Hjælp, som private Folt ydede, lod Regjeringen i de første Dage efter Branden Bøgne med Brød og Ol kjøre omkring, hvorved enhver af de Brandlidte, som behøvede det, kunde faae sin Hunger og Tørst stillet.

Imidlertid laae de rygende Ruiner en Tid lang unørte, hvilde Damppe steg overalt frem af Gruset, og hist og her ragede sorte Mure og lange Størsteenspiber frem. Luften var i flere Uger opfyldt af Muurstøv og Afke, og paa mange Steder steg en ulidelig Stank op fra Ruinerne. Især var dette Tilfældet i Nærheden af Nicolai Kirke, hvor en stor Deel af de bisatte Lig laae halvopbrændte under Gruset. Endnu længe efter Branden ulmede Ilden i det skjulte, og saaledes brød Flammen 10 Uger efter Branden pludselig frem i Vinggaardstræde, da man var ifærd med at skaffe nogle Mure bort.

Saaledes gik Sommeren. Nu stod Vinteren atter for Døre, og endnu var der naturligtviis kun gjort en svag Begyndelse, med atter at opføre de afbrændte Bygninger. Folt kom hjem fra Landet, kunde da ikke længere selv undvære deres Boliger, og Sommerteltene paa Fælleden vare jo heller ikke længere noget passende Opholdssted. Man maatte da være betænkt paa Huse til om Vinteren for de Brandlidte. Folt stjød da sammen og lod paa flere aabne Pladser i Byen smaa Vinterhytter opbygge; disse vare for største Delen opførte af Træ og tækkede med Græstørv; saadanne Huse stode der mange af paa Holdepladsen ved Østerport, ved Ny Oldbod, paa Bastionen ved Philosph-

gangen, paa Christianshavns Torv og flere saadanne Steder; om maaskee nogle af de smaae Træbygninger, som endnu staae paa disse Pladser, forskrive sig fra den Tid, er mig for Resten ubekjendt. Men et underligt Syn var det, at see adskillige fattige Folk opsøge Levingerne af deres gamle Boliger imellem de afbrændte Huse, og vovede man sig ind i de ødelagte Gader, kunde man af og til see Hoveder titte frem af Kjelderaabningerne midt imellem Gruusdynger og forbrændte Bjelker.

Paa Slotspladsen imellem Børsen og Spibro blev der opført ligesom en lille Kjøbstad med smaae Bindingsværkshuse, tækkede med Lagsteen. Der vare ordenlige Gader, som benævnedes efter de afbrændte, og her havde adskillige Handlende opslaaet deres Botilligemed deres reddede Varer. Flere Aar igjennem stod denne lille Stad; den lignede ganske en Havneplads i Norge, hvor Smaahusene titte frem under de mørke Fjelde; Slottets Mure hævede sig nemlig i Veiret som en steil Klippevæg op over de venlige rødtakte Boliger; indtil disse nogle Aar derefter ifølge Bestemmelsen atter bleve nedbrudte.

Endnu inden Sommeren var til Ende, havde man begyndt med at opføre de afbrændte Baaninger. Det stod temmelig længe hen, inden man turde begynde derpaa; thi først skulde der vedtages en Plan, hvorefter Staden igjen skulde opføres; det gif nemlig ikke an at beholde de snevre Gange med de ofte saare høie Bindingsværkshuse. Der udkom da flere Lovbud, som ofte haardt ramte den Enkelte; Gaderne skulde gjøres bredere, Husene opføres af Grundmuur og ikke overstige en be-

stent Høide i Forhold til Gaden's Brede. Men det var en Nødvendighed; det saae Folk nok, og derfor reiste der sig ingen Stemme derimod. Disse Forandringer kostede ogsaa Statskassen betydeligt, da den Deel af Grundene, som blev lagt ud til Gade, blev Eierne godtgjort; men disse lede dog alligevel ofte et stort Tab, naar de f. Ex. ikke beholdt saa Meget af deres Grund, at de med Fordeel kunde opføre noget Huus derpaa. Dog det Værste for dem var, at alle Bygningsmaterialer med Et steg umaadelig i Prisen, medens Arbeidslønnen næsten blev uoverkommelig. Alligevel var der Ingen, som tabte Modet; Liderne vare i det Hele taget særdeles gunstige for Danmark og navnlig for Kjøbenhavn; thi medens næsten alle Folk i Europa sloges, havde vort Fædreland Fred, og derfor blomstrede den danske Handel saaledes som aldrig hverken før eller siden. Inden saae Nar var derfor alle de afbrændte Huse opførte paany, og det langt smukkere end førend Branden; men Folk havde ikke Lyst til atter at opreise Nicolai Kirke, en af de ældste i Staden og den, hvori Guds Ord for første Gang løb paa vort Modersmaal iblandt os; man meente, at man havde nok af det Slags Huse; 1728 brændte 5 Kirker, de bleve alle opbyggede paa ny, 1795 brændte denne ene, og den blev liggende i Gruus, indtil man endelig fandt paa, at gjøre Laarnet istand til en Vægterstade, og at indrette Pladsen til et Sted for Byens Slagterboder, og saaledes see vi det endnu den Dag idag til Skam for en Tid, der næsten manglede al Sands, for hvad der rører Mennekehjertet dybere og høiere end alle andre Befymringer, vi Mennesker for Resten have her i Livet.

Slaget i Kongedybet.

Det 18de Aarhundrede var begyndt for Danmark under Uro og Vaabenbrag; da blev der i Aaret 1720 sluttet Fred med Sverrig, og nu oprandt ret en lykkelig Stund for vort Fædreland; thi i hele 80 Aar førte Riget ingensomhelst Krig hverken nær eller fjern. Men da et nyt Aarhundrede frembrød med Aaret 1801, anede det hele Folket, at nu var Fredens Tid udrunden, tykke Skyer samlede sig mod Vesten, og hvert Dieblif truede Uveivet med at bryde løs. Det var England, det mægtige Drige hiinsides Besterhavet, der ikke vilde unde Danmark Fred, og hele Vinteren igjennem saae man i Kjøbenhavn en travl Færsel med Flaadens Udrustning; thi med Foraarets Komme vidste man jo vel, at Engelfmanden vilde indfinde sig som Fjende i vore Farvande. Danmark krævede Frihed paa Havet; men der vilde England være Eneherre, og da nu Rigerne rundt om Østersøen med det store Rusland i Spidsen havde forbundet sig, til at forsvare deres Ret til Havet som en Almeenvei for alle Folk paa Jorden, lod den engelske Konge dem vide, at det var et Angreb mod England, som han nok skulde vide at vise tilbage.

Endnu laae Vandene fulde af Is, thi det var først i Midten af Marts Maaned; da stak den engelske Flaade allerede i Søen og tog Veien ad Drefundet til. Her udbreder Danmarks Hovedstad for Diet; alle de Skibe, som seile ud og ind ad Østersøen, tage Veien forbi den smukke venlige Kongestad; og den skulde nu det første Angreb gjælde, inden Isen var tøet op i den firkte Bugt

og Russerne saaledes kunde komme os til Hjælp. Heller ikke den danske Flaade var endnu udrustet, og Søfolkene, som skulde bemane den, sværmede endnu omkring i fremmede Hæve. Alt dette vidste Englænderne at benytte sig af, og i de sidste Dage af Marts fik man i Kjøbenhavn Underretning om, at deres Flaade viste sig ved Indgangen til Sundet tæt Norden for Kronborg Fæstning.

Her laae den i nogle Dage og ventede paa gunstig Vind, til i Hast at seile op forbi Kronborgs Kanoner, og imidlertid benyttede man i Kjøbenhavn Tiden paa det Bedste; det gjaldt at forhindre Fjenden fra at lægge sig udenfor Staden og derfra at bombardere den fra Søfiden.

Naar man fra Loldbøden seer udover Rheden, møder Diet den stærke Søfandse Trekroner; imellem den og Amager er der grundet Vand, hvor intet større Skib kan seile. Det er dette, som vi kalde Refshalegrunden, og det dybe Vand nærmest denne Grund, Osten for Trekroner imellem det og Batteriet Sertus, er det, man kalder Kongedybet. Dette Farvand er kun smalt; thi noget længere ude findes strax en anden Grund, Middelgrunden, og bagved denne kaldes det dybe Vand Hollænderdybet. Men derfra kan ingen Rugler naae Staden, og den Fjende, som vil angribe Kjøbenhavn fra Søen, maa derfor lægge sig i det nærmere Farvand, nemlig Kongedybet. Det var det, som de Danske vilde forhindre. Men vore faste Skanser, Trekroner, Sertus og Quintus, dannede intet tilstrækkeligt Værn; derfor lagde man en lang Række af gamle Skibsfrog, der ellers ikke lode sig bruge til Noget, fra Trekroner

forbi Quintus til henimod det Sted, hvor Batteriet Brøvestenen havde ligget; derimellem laae Kanonbaade og Pramme, og ved Indgangen til Rheden imellem Kalkbrønderiet og Trekroner laae foruden nogle af disse Skibsfrog eller Blokkfibe, som de ogsaa kaldtes, 2 Liniefibe og nogle mindre Fartøier under Anførsel af en Søhelt, hvis Navn dengang var i Alles Munde, Steen Bille, Fader til den Mand, der i vore Dage saa tappert veed at værne om gamle Danmark. Saaledes udrustede lavede vi os til at tage imod Engelskmanden.

Blokkfibene laae i en lang Linie, næsten midtvejs i Dybet, for ikke at lade Fjenden komme Staden for nær; de havde hverken Seil eller Mast, men laae ubevægelige for 4 Ankere. Regjeringen opfordrede, hvem der vilde, til at gaae ombord, forat kæmpe for Fædrelandet, og strax meldte der sig Folk i Lustindviis, sjællandske Bønderkarle og kjøbenhavnske Haandværkere og Arbeidsfolk. Det var jo rigtignok kun daarlige Søfolk at stille mod Engelskmanden, og de Fleste af dem forstode sig kun saare slet paa Kanontjenesten; der var saaledes dem, som meente, at man skulde først komme Kuglen i en Kanon og saa Krudtet bagefter. Men hvad et Mennecke ret vil tilgavns, det lærer han ogsaa snart, og det var næsten utroligt, hvilken Færdighed Mandskabet opnaaede i de faae Dage, Fjenden laae ved Indgangen til Sundet og ventede paa god Wind. Smidlertid stod Landeværnet opstillet langs Kysten, forat tage mod Fjenden, saafremt han skulde have en Landgang, og Borgerkabet i Kjøbenhavn var traadt under Vaaben, Skarer af Friwillige strømmede allevegne

fra sammen; alle Forretninger hvilede, og Kampen for Fædrelandet var nu den eneste Tanke.

Men det var alene Fjendens Hensigt, at angribe Staden fra Søfiden. Den 29de Marts om Aftenen hævvede sig en nordvestlig Kuling, og den følgende Dag tidlig om Morgenen hørte man i Retningen mod Helsingør en stærk Kanontorden. Det var Engelfmanden, der for fulde Seil satte forbi Kronborg, og det hjalp kun lidt, at man skød fra Fæstningen; han holdt sig blot tæt ind til den svenske Kyst. Sverrigs Konge var jo rigtignok med i Forbundet for Havets Frihed, og havde med Haand og Mund lovet at staa os bi; men det maa han nok have glemte; thi der kom ingen Hjælp fra Sverrig hverken dengang eller siden. Senad Formiddagen saae man i Kjøbenhavn den engelske Flaade komme tilsyne, det ene Skib efter det andet, indtil den hele Flaade var samlet imellem Hveen og Trekroner, og der lagde den sig for Anker, medens Befalingsmændene lode Farvandene undersøge og lagde Raad op, om hvad de nu skulde gjøre. Det var for Resten et stolt Syn disse Tremastere, som de laae der paa Havet, kneisende frem foran den Stad, som de truede med Ødelæggelse; og selv de, der vidste, at det var dem, det gjaldt, kunde dog ikke Andet end beundre det herlige Skue, der frembød sig for deres Dine.

Men i Spidsen for den danske Forsvarslinie laae Trekroner; den voyede Englænderne sig ikke i Kast med, det var at tage Lyren ved Hjørnene, sagde de. Da det derfor om Onsdagen den 1ste April begyndte at blive mørkt, saae man en Deel af de engelske Skibe at trække op

igjennem Hollænderdybet, hvor de lagde sig for Anker imellem Saltholm og Amager. Enhver vidste da, at nu nærmede sig Kampens Dag. „Imorgen er det, at det gjælder,“ lød det fra Mund til Mund, og der var slet Ingen, som tænkte paa, at det var Skjertorsdagaften, at en høihellig christelig Festsdag just var i Begreb med at frembryde; i den Grad opfyldte den forestaaende Kamp Alles Hjerter.

Ligeud for den fjendlige Flaade var der opkastet en Skandse paa Den Amager, og da det nu blev mørkt, begyndte man herfra at kaste Bomber ud mod den fjendlige Flaade. Med Uengstelse saae Englænderne disse Bomber springe midt imellem dem, hvor de laae i en tæt Klynge, sammenstuede i et snevert Farvand; da hørte Skydningen med Get op; man meente, at Afstanden var or stor, til at man kunde udrette Noget derved; paa Blokkibene bemærkede man nok, hvad Virkning Skudene gjorde; men det var strengelig forbudt, at nogensomhelst Forbindelse maatte finde Sted imellem Skibene og Landet; det var derfor ikke muligt, at underrette Besætningen paa Skandsen derom. Fra nu af var Natten taus og stille. Vore Folk og deres Officerer havde flere Dage i Rad arbeidet næsten over Kræfterne; Skibene skulde gjøres ved, Folkene indøves; under almindelige Omstændigheder havde man reent ud anseet det for umuligt, at bringe saa Meget istand paa saa kort en Tid; men Alle, Høie og Lave, havde de været besjælede af saadan en herlig Aand, og hvor den findes, kan der udrettes utrolige Ting. De toge sig nu nogle Diebliffes Hvile, forsaavidt det lød sig gjøre under den spændte Forventning, paa hvad der

nu skulde komme; og da Morgensolen frembrød, stode de der livlige og muntre ved Tanken om den forventede Dyst og ventede utaalmødig paa Engelsmandens Komme.

Det var altsaa Skjertorsdag Morgen den anden April. Klokkeren var halv 10, og det ringede just til Kirke; men, som sagt, Folk havde paa denne Dag deres Tanker ethvert andet Sted end i Guds Huus. Paa Lodboden, langs Glasfens Have og paa Langelinie havde Enhver stillet sig, hvem det var lykkedes at finde en Plads; da man pludselig fik Die paa den engelske Flaade, der i en lang Linie trak ned ad Kongedybet forbi de danske Blokkibe. Farvandet var snevert; de kunde derfor kun bevæge sig Skib for Skib; og da nu den forreste af de engelske Drlogsmænd ved Navn Edgarkom forbi Prøvestenen og Bagrien, der laae yderst i den danske Linie, modtoges de med det glatte Lag og et tordnende Hurra. Hermed tog Slaget sin Begyndelse; Edgar søgte længere ned mod de nordlige Blokkibe, for saaledes at give Plads for de efterfølgende Drlogsmænd, og som nu hele den engelske Flaade efterhaanden trak ned ad Dybet, blev Fægtningen snart almindelig, Alt gjenlød af Kanontorden, og en uigjennemtrængelig Røgdamp skjulte hele Scenen for Tilskuernes Blik.

Hvad der nu foregik, var det umuligt klart at skjelne, ret som var denne Heltemodets Kamp mod Overmagten for ophøiet et Syn til at skues af nysgjerrige Dine. Det var Haandværkere og Bønderkarle, Menneſter, der aldrig før havde vovet Liv og Blod i noget Slag, der for faae Dage siden vare revne bort fra deres fredelige Dont, og

disse maatte stride mod øvede og stridsvante Søfolk, der i 8 fulde Aar havde været en Skræk paa Søen for alle deres Fjender, og som havde til Anfører den berømteste Søhelt i hele Verden, den Mand, som faae Aar i Forveien havde ødelagt næsten hele den franske Flaade i Middelhavet og hvis Navn lige indtil vore Dage er i Alles Munde, nemlig Admiral Nelson. Og naar man nu betænker, at de danske Skibe laae ubevægelige paa samme Plet; medens de engelske altid ved Vendinger maatte kunne unddrage sig mangt et Angreb, at de kun saae sig istand til at benytte Kanonerne paa den Side, som vendte mod Fjenden, og at alligevel ethvert af dem havde i det Mindste to Modstandere, som hver for sig overgik dem i Størrelse, at kjæmpe imod, da maa man vistnok indrømme, at Partiet var saare ulige. Alligevel udholdt disse gamle trofede Skibsfrog i flere Timer den engelske Ild, og eftersom nu det ene efter det andet endelig maatte trækkes ud af Kampen, naar det laae der synkesærdigt med nedskudte Kanoner og bedækket med Iis, havde ogsaa Englænderne lidt saa meget, at de ikke længere saae sig istand til at bestaae Kampen med Trekroners Batterie og den Deel af Forsvarslinien, som laae ved Indløbet til Rheden; men maatte prise sig lykkelige, at Slaget just blev standset, da mange af deres Skibe befandt sig i den meest forvirrede Stilling.

Klokken var just halv fire, da man fra Toldboden øinede en engelsk Baad, der med det hvide Fredsslag styrede mod Land. Det var et Brev fra Admiral Nelson til Regenten i Danmark, Kronprinds Frederik, om nu at lade Slaget høre op; ellers truede han med, at han

vilde brænde de Stibsfrog op, som han havde erobret tilligemed alle de Saarede, som fandtes paa samme. Dette var nu vistnok kun en tom Trudsel, som ingen hæderlig Mand vilde gjøre Alvor af, og Nelson havde ved sit Brev aabenlyst givet tilkjende, at han var i den største Forlegenhed, saa det vidste Frederik saare vel; heller ikke troer jeg, at han var bange for den Deel af den engelske Flaade, som endnu laae ved Hveen, og hidtil ikke havde været med i Kampen; men han var glad ved at erholde Udset til en fredelig Afgjørelse af Sagen, som ikke traadte Danmarks Væge for nær, og da der saa blev sluttet Stilstand, opnaaede Danmark, hvad Engelmændene før Slaget aldrig vilde have tilstaaet, at det i No og Mag kunde oppebie, hvad dets Medforbundne vilde fortage sig, uden i den fjerneste Maade at opgive den Sag, for hvilken det havde kæmpet.

Det var Udfaldet af det berømte Slag den 2den April 1801. Det gjaldt, at forsvare Kjøbenhavn, det var denne Stad, som Engelmændene vilde ødelægge for derved at tvinge Danmark til en ydmygende Fred; derfor var det vore Medborgere udsøgte deres Blod, og Heltene af 2den April skulle da ogsaa mindes af os i en hæderlig Ihukommelse, saalænge vor By staaer, og Danmarks Hovedstad udbreder sig langs Drefundets Bænde.

Men paa Holmens Kirkegaard udenfor Østerport hæver sig en vældig Gravhøi med Udset over Kongedybet. Her nedlagdes Paaafsesøndag den 5te April de Faldnes Been. En taløs Skare af Rige og Fattige fulgte dem til Graven, blandede i en fortrolig Klynge. Saarede Medkæmpere, samt de Faldnes Mødre og Enker ledsagede Toget, støttende

fig til unge Piger, der offrede friske Blomsterkrands paa den store Heltegrav. Saa høitideligt et Ligtog saae Kjøbenhavn hverken før eller siden. Men Høien, hvorunder de hvile, er omgivet af en Række Steen, hvorpaa Navnene paa Skibene og de faldne Officerer ere indgravede; medens et mægtigt Marmorinde kneiser i Veiret med følgende Indskrift:

DE FALDT FOR FÆDRELANDET

DEN 2DEN APRIL 1801,

**MEDBORGERES ERKJENDTLIGHED SATTE
DEM DETTE MINDE.**

Det engelske Overfald.

Det var i Juli Maaned 1807, da det Nygte udbredte sig i Kjøbenhavn, at den store Flaade, som England just udrustede i sine Havne, var bestemt mod Danmark. Var det Tilfældet, vidste man jo nok, at det var Kjøbenhavn, det vilde komme til at gaae ud over. Her vare næsten aldeles ingen Tropper tilstede; Kronprindsen stod just med Hæren i Holsteen; thi Preusserne og Franskmændene sloges nærved vore Grændser, og man vidste af Erfaring, at ingen af dem brød sig stort, om at krænke en fredelig Nabomagt, naar det gjaldt deres Krigsplaner;

men nu var Freden sluttet, og man undredes over, at Regjeringen ikke skyndte sig, med at føre Tropperne over til Sjælland, forat tilbagedrive det forventede Angreb fra Englændernes Side. Dog der vare Mange, som meente, at saadant et Rygte var altfor taabeligt, til at man burde sætte Lid dertil. Hvad skulde bevæge Englænderne til at paaføre os Krig; vare de bange for, at vi skulde forene os med deres Fjender, Franskmændene; Danmark havde just ved at sende sin Hær til Holsteen viist, at det vilde ikke vide af noget Forbund med Frankrig, og vilde den franske Keiser tvinge det lille Land til at forene sig med ham, vilde vi just blive nødt til at kaste os i Armene paa Englænderne; og selv om vi vilde forene os med Franskmændene; da havde vi Intet, hvormed vi kunde skade England, uden en lille Flaade, der laae astatlet i Havnen, og som selv, naar den langt om længe var blevet udrustet, aldrig vilde være istand til at trænge igjennem de af Englænderne beherskede Havne, forat forene sig med den franske Flaade. Altsaa meente man, det kan ikke være Danmark, som det gjælder; thi ikke at tale om, at det vilde være Lumpent, at bære sig saaledes ad; det vilde ogsaa være dumt. Dette var ogsaa vor Regjerings Mening; og deri bestyrkedes den stedse mere ved de venstrelige Forstikringer, den hver Postdag modtog fra England. Og selv om Regjeringen ansaae det for ønskeligt, at have en Hær i Sjælland tilligemed en Flaade i Sundet; det var ikke muligt; thi dertil var Riget for svagt, naar det skulde underholde en nogenlunde talrig Hær ved sin sydlige Grændse.

I Begyndelsen af August fik man Underretning om,

at man fra Kronborg kunde see den engelske Flaade ved Indgangen til Sundet, og paa samme Tid rygtedes det, at flere af Englændernes Linieskibe laae i Storebelt. Sjælland var saaledes indesluttet af en fremmed Sømagt, Forbindelsen med de andre Landsdele var afbrudt, og Ængstelsen for hvad der nu skulde komme, opfyldte Alles Hjertes. Alligevel nærrede Regjeringen endnu ingen Mistanke; Commandanten i Kjøbenhavn lod forespørge, om han Intet skulde foretage sig til Stadens Forsvar. Udenrigsministeren svarede, at det behøvedes ikke; man havde ingen Grund til at bekymre sig. Den engelske Flaade fik Lov, til uhindret at seile forbi Kronborg; den hilste Fæstningen med Fredsskud, idet den drog forbi; og der laae den nu ved Helsingør, og indtog Levnetsmidler; Offieererne gif hver Dag i Land, og bleve modtagne med den største Gjestfrihed af de Danske. Regjeringens Tryghed begyndte at berolige de Ængstelige, man ventede hver Dag, at see Flaaden seile forbi Kjøbenhavn ad Østersøen til, for da fuldkomment at blive befriet for sin Uro; Kronprindsen havde rigtignok sendt Bud, at man dog maatte være paa sin Post og sørge for, at Stadens Søværn var i ordenlig Stand; men han tilføiede, at der var ingen Grund til at befrygte Noget; vi havde ikke Krig med England og heller ingen Udset til. Da hørte man, at en overordenlig engelsk Gesandt var ankommet til Kiel, forat underhandle med Fred erik; det var intet godt Tegn, og atter frygtede man det Værste.

Endelig fik man da Visshed i Sagen. Det var virkelig Danmark, hvem Toget gjaldt; Kronprindsen havde

selv bragt Budskab derom til Kjøbenhavn. Det var den 11te August om Morgenen tidlig, at man aldeles uventet saae ham indenfor Hovedstadens Volde; han ankom forklædt, kun ledsaget af en eneste Officeer; og havde hemmeligt sneget sig over Farvandene, der bevogtedes af de engelske Krydsere. Men da Borgerne nu saae den elskede Frederik i deres Midte, var hvert et Spor af Frygt og Bekymring med Gæet forsvundet; man frydede sig ved Tanken om, at skulle kjæmpe under hans Anførsel mod Fædrelandets Fjender; man tænkte med Stolthed tilbage paa den 2den April, og meente: Nu oprinder atter en Hædersdag for Danmark. Den engelske Gesandt havde fordret, at Danmark skulde slutte Forbund med England mod Frankrig, og som Trostabs-Pant vilde de have vor Flaade i Forvaring; saa skulde de ogsaa rigelig erstatte Danmark, hvad Tab, det derved maatte komme til at lide. Men da havde Kronprindsen svaret: „Hvad har I da tænkt at give os i Erstatning for Tabet af vor Hæer?“ og dette Svar var nu i Alles Munde. Skarer af Frivillige stimlede sammen, Studenterne oprettede et Korps imellem sig selv; Alt kom i Virksomhed, forat sætte Staden i Forsvarsstand mod Fjendens Angreb; men især havde man dog Tanken henvendt paa Søværnet; thi det var stedse den 2den April der svævede for Folkets Tanker.

Men allerede den næste Dag var Modet betydelig sunket; thi da fik man at vide, at Kronprindsen, som han uventet var kommet, saaledes ogsaa pludselig var reist igjen. Man kunde læse sig dertil paa alle Gadehjørner; thi der var der opslaaet en Bekjendtgjørelse fra ham, at han var vendt tilbage til Hæren, for om muligt at faae

den overført til Sjælland; for Ræsten var der endnu Haab, om at faae Sagen bilagt i Mindelighed. Saa er han da borte, hed det, han har allerede opgivet vor Sag, og tør ikke blive her iblandt os. Og sandelig, Kronprindsen kunde ikke fatte nogen ulykkeligere Plan, end saaledes at flygte bort fra sin Ræde; thi aldrig havde nogen Fyrste i den Grad været elsket af sit Folk; ingen Mismod vilde have funnet bemestre sig Stadens Forsvarere, saalænge de vidste, at deres Frederik stod i deres Midte; med ham i Spidsen vilde de have troet sig uovervindelige, og fra hele Sjælland vilde alle vaabendygtige Mænd være strømmede til Kjøbenhavn. Nu da han var borte, begyndte man først at indsee, hvor fortviolet vor Stilling var, og selv de Frivillige der i Sobetal indfandt sig ved Fanerne, jagde aabenlydt: Staden maa falde, naar ikke et Underværk redder os og den. Alene hvad han talte om Sagens Bilæggelse i Mindelighed, var nok til at forknytte Folket, og Frederik burde i det Mindste have kjendt saa meget til de Danste, at han maatte vide, at Intet i den Grad er skicket til at nedstemme deres Mod, som sligt et ubestemt Haab. Da Kronprindsen reiste, havde han overgivet Anførselen til Commandanten i Kjøbenhavn, General P e y m a n n. Han var bekjendt som en hæderlig og reiskaffen Mand, men var allerede over 70 Aar; han var en Tydsker af Fødsel og følgelig som alle sine Landsmænd besjelet af Ringeagt imod de Danste; det var derfor heller ikke saa sært, at han fra først af havde opgivet den Sag, hvis Anførsel var ham betroet. Denne Mistillid til Udfaldet gjorde ham fra først af vankelmødig og frygtløs, og derved opvakte den Mistænksomhed imod den gamle Mand, der lige ind-

til vore Dage har bevaret sig i Fortællingen om „den tydske Forræder,“ hvem Kjøbenhavns Forsvar dengang var overgivet til.

Endnu var Opmærksomheden især henvendt paa et Angreb fra Søstiden. Den engelske Flaade, flere 100 Seilere stærk, indesluttede aldeles Havnen; saavidt som Synet strakte, saae man intet Andet end engelske Krigsskibe; baade mod Syd i Kjøgebugt og mod Nord ad Hveen til kunde man fra Toldboden og Boldene see det ophøiede men skrækelige Syn af den store fjendlige Flaade. Man ventede en Gjentagelse af Slaget den 2den April, og var fuldkomment beredt, til at tage mod Fjenden fra den Side. Imellem Castelllet og Trekroner var der udlagt en Forsvarslinie af Blokkskibe, Pramme og Kanonbaade, en lignende laae fra Trekroner ned ad mod Amager, hvor de Danske i Maret 1801 saa tappert havde værget sig mod Englænderne, og ved det sydlige Indløb til Kongedybet laae nu atter Batteriet Prøvestenen, dannet af tre Blokkskibe, hvis Mellemrum var opfyldt med Jord. Her havde tidligere ligget en Søskanse; men den var aldeles ødelagt, da Fjenden forrige Gang laae for Kjøbenhavn; ellers vilde den vistnok have bidraget meget, til at vanskeliggøre Nedsællingen ad Dybet for ham. Hele dette Søværn stod under Anførsel af Steen Wille, og til ham nærrede man i Kjøbenhavn den største Tillid.

Men det var ikke Engelsemandens Hensigt, for Alvor at forsøge et Angreb fra Søen; denengang var det fra Landstiden, at han vilde gaae løs paa Danmarks Hovedstad, og den 16de August fik man Underretning om, at Fjenden var landet paa vore Kyster, og stod ved Vedbet

kun lidt over 2 Mile fjernet fra Staden. Der var aldeles ingen Anstalter truffet, forat tilbagedrive Landgangen. Svortil skal det vel nytte, sagde Peymann, vi ere dog ikke istand til at hindre Englænderne fra at gaae i Land; lykkes det dem ikke ved Bedbet, kunne de forsøge det længere mod Nord, og vore Stridskræfter ere saa svage, at vi aldeles ikke tør udsætte os for de Tab, som et slikt Forsøg useilbarlig vil føre med sig; vi ville derfor indskrænke os, til om muligt at forsvare Kjøbenhavn. Dette var den første Anledning til Mistillid imod Overansøreren; thi det var den almindelige Mening, at man saalænge som muligt skulde have forsvaret Kysten; det gjaldt jo om at vinde Tid; thi endnu stedse nærede man det overspændte Haab, at det skulde lykkes Kronprindsen at føre Hæren over til Sjælland.

Kjøbenhavn var nu ogsaa fra alle Sider mod Landet omringet af en fjendlig Hærstyrke, der krakte sig fra Frederiksberg til henimod Strandmøllen. Staden selv var kun daarlig skicket til at tage mod et Angreb. Det er i det Hele taget en mislig Sag, at et Riges Hovedstad tillige er dets Hovedfæstning, at den Stad, der indeslutter Regjeringens vigtigste Papirer, hvor de rigeste Folk have opflaaet deres Boliger, og som tilmed er Sædet for næsten hele Landets Handelsrigdom, skal udsættes for at ødelægges ved et Bombardement eller at udplyndres ved en fjendlig Storm. Men Kjøbenhavn var heller ikke længere nogen Fæstning, der svarede til Nutidens Krigskunst. Jordvoldene rundt om Staden kunne ikke i Længden modstaae fjendligt Beleiringsffyt; Befæstningen er ikke engang fuldført efter den oprindelige Plan; thi just

udenfor Nørreport paa det Sted, som er allermeest udsat for et fjendligt Angreb, mangler de nødvendige Forværfker endnu den Dag idag, og paa mange Steder vare de endogsaa i en høist forfalden Tilstand. Men hvad man især manglede, var en tilstrækkelig Besætning; omtrent 13,000 Mand for største Delen aldeles uøvede Borgere og Frivillige, skulde kæmpe med i det Mindste dobbelt saa mange af de bedst indøvede Tropper. Alligevel var Stemningen nu med Gæet blevet modig. Forbittrelsen imod Englænderne havde opfyldt Borgerne med et sandt frigerisk Raseri, Kamp paa Liv og Død var Alles Løsen, og der var slet Ingen, som tænkte paa Stadens Overgivelse.

Kjøbenhavn havde i de Dage et saare mærkeligt Udseende. De 4 Porte ud ad mod Sjælland vare tillukkede, overalt saae man Folk beskjeftigede med Skandsarbejde; rundt om i Staden veiede det sortgrønne Flag, hvor der vare indrettede Kvæsthusse til de forventede Saarede, og udenfor Husene stode store Kar med Vand, for at bruges i Bombardements Tilfælde. Alle Forretninger vare standfede, man tænkte kun paa Byens Forsvar; den skjønneste Broderaand besjelede Alle, de vare som en eneste stor Familie; den Rige deelte i fuldeste Maal med den fattige, og naar Mennesker mødte hverandre paa Gaden eller paa Volden, vare de strax som gamle Bekjendtere, der uden Sky meddeelte hverandre det Haab eller den Beskyrning, der besjelede Enhver især.

Hver Dag skete der Udfald fra Staden; men disse førte aldrig til noget Resultat, da man ikke havde et tilstrækkeligt Antal af Soldater at raade over, saa at

hvormegget endogsaa Livjægerne udmærkede sig; det var stedse dog kun unyttig udgydt Blod. Ogsaa Forstæderne gik nu op i Flamme; saavidt de ikke allerede vare i Sjendens Bold, da man frygtede, at han skulde benytte sig af dem, til at skjule sine Forstændinger. Imidlertid nærrede man stedse Haabet om Hjælp; der vare Mange som meente, at Staden nok vilde kunde holde sig, til det blev Winter, saa skulde Kronprindsen komme over paa Isen og ile Staden til Undsætning. Ofte gik endogsaa Rygtet, at han allerede stod i det sydlige Sjælland; man talte ogsaa om en stor russisk Flaade, der allerede var isærd med at seile ned ad Sundet; men stedse viste det sig, at det var engelske Skibe, som man havde antaget for Russere. I ethvert Tilfælde satte man sin Lid til Landeværnet, som man vidste, at General Carstenkjold var isærd med at opbyde, og ved enhver Støvsfy, der reiste sig ved Enden af Synskredsen, hed det sig: Der er de, nu har vi dem endelig. Endelig hørtes en voldsom Kanontorden i Retningen mod Rjøge; det var det sjællandske og Smaaøernes Landeværn, der sloges med Englændernes tyske Reietropper; men det var kun et ynkeligt Slag; Folk vare der nok af, men hverken Kanoner eller ordenlige Officerer; Mandskabet bestod i Bønderkarle lige tagne fra Høstvognen, og med sliig en Hær er man i vore Dage aldeles ikke istand til at udrette Noget mod en ordenlig Armee især i et aabent Slag; det hele Foretagende mislykkedes naturligvis aldeles, og tjente kun til endmere at nære Lydskernes Tanker om de Danstes Feighed, der i vore Dage er blevet dem til saa fast en Grille, at Alverdens Heltemod ikke vil kunne udrydde denne Fordom af deres Hjerter.

Den siebliffelige Misstemning over Udfaldet af dette saakaldte Slag ved Rjoge var snart forsvunden. Endnu haabede man altid det Bedste; man snakkede endog saa om, at Englænderne skulde have faaet Befaling, til at standse med Fjendlighederne. I ethvert Tilfælde var man blevet vant, til at see Fjenden udenfor Stadens Porte, Ungdommen var munter, Menigmand sorgløs, selv Generalen og de, der vare istand til at overskue Faren, syntes at være ved godt Mod; Sang og Lystighed var overalt tilstede, man loe, spøjte og fortalte hverandre morsomme Historier, der just skulde have hændet sig. Saaledes havde man godt af en Bondedreng, der saa herligt havde narret Englænderne; de havde sendt ham med en Bogn fuld af alle Slags af deres gode Sager, som han skulde bringe til deres Hovedkvarter; men han var kjørt hen til det Sted, hvor de danske Forposter stode udenfor Byen, og spurgt, om det ikke var her, at Englænderne havde deres Hovedkvarter, hvortil vore Folk da havde sagt: Jo. Saadanne Historier havde man flere af, og de tjente ikke lidet til at oplive Borgernes Sind.

Imidlertid var Fjenden blevet færdig med sine Forstærkninger. De vare 13 i Tallet og stode tildeels i Forbindelse med hverandre indbyrdes. Nærmest Kallebodst and var et Batterie opkastet ved Gamle Vesthus, det næste laae i Gartner Mohrs Have paa Vesterbro, det tredie foran Skydebanen, det fjerde ved Gamle Kongevei, hvor Hørspinderiet senere blev indrettet; derpaa fulgte et i Nærheden af Bodrusgaard, og bagved dette et andet, hvor Ladegaardsveien dreier bort fra Laen; ved Blaagaard paa Nørrebro var det

syvende opkøstet; derpaa fulgte et i Torverds Have ligeoverfor Assistentkirkegaard, og i Nærheden deraf var det niende i Sandgraven paa Vesterfælled; det paafølgende Batterie laae i en temmelig betydelig Afstand fra dette, bagved Holdepladsen paa Østerbro imellem Alleen og Strandveien, og her havde de Danske den Hørgrelse, at see Fjenden benytte sig af deres forladte Forskandsninger; derpaa fulgte et paa den høire Side af Strandveien, det 12te var opkøstet ved Ny Kalkbrænderie, og endelig kom det 13de ved Svane-møllen, altsaa i temmelig stor Afstand fra Staden.

I det Hele taget havde Engelsen opført sig skikkeligt mod Bønderne og Forstædernes Beboere; at der alligevel blev begaaet mange Uordener, at Landmanden blev plaget med Høgtkjørsel, og tyungen til at levere Fjenden Fødemidler, kunde ei være anderledes under slige Omstændigheder. Næsten Alt, hvad han skulde bruge til Beleiringen, lige indtil Træ og Sandsække, førte han med sig, og havde førend Fjendlighedernes Udbrud for rede Penge gjort store Opkjøb af hvad han faae Dage derefter kunde have tilegnet sig uden Betaling. Dog slige Smaa-ting besmykke aldeles ikke det store Lidingsværk mod en fredelig Nabo. Og da nu Commandanten i Kjøbenhavn skikkede Bud, forat bede om Fripas for Kvinder og Børn, til at forlade Staden, lod den engelske General svare, at Sligt kunde ingenlunde tilstedes; han vidste nok, hvor stor Indflydelse Damerne havde paa Mændene; derfor var det bedst, de bleve i Byen; det vil med andre Ord sige: Det var Englændernes Hensigt, ret at udbrede Jammer og Glen-

dighed blandt de Bærgeløse, for derved at aabne sig Udgang til Staden.

Alt var nu færdigt, til at begynde at bombardere Staden; men først skete endnu for sidste Gang en Opfordring til at udlevere Flaaden; den skulde da lægges op i en engelsk Havn indtil Fredens Slutning under danske Officerer og dansk Besætning. Dog General Beymann turde aldeles ikke indlade sig paa en saadan Overenskomst; Borgerne higede efter Kamp, og et Forsøg paa at give efter for Englands Fordringer havde i dette Dieblik mere end nogensinde havt et almindeligt Oprør til Følge; han henviste Sagen til Kronprindsens Afgjørelse, og da Fjenden ikke vilde tage derimod, lod han svare, at man i Kjøbenhavn var beredt til at forsvare sig til det Yderste. Dette Svar opvakte almindelig Tilfredshed iblandt Stadens Borgere; man vidste jo vel, at et Bombardement nu ikke mere var til at undgaae; men det var ikke første Gang, at Kjøbenhavn var blevet truet med den Art Vaaben, og hvad man hidtil havde læst og hørt om Bombarderinger, endogsaa fra den allernyeste Tid, gjorde, at man ansaae noget Saadant for en Ting af saare underordnet Betydning for en Stad og et Borgerskab, der havde besluttet at forsvare sig til det Yderste.

Det var Onsdag Aften den 2den September. Det var en mild og venlig Sommeraften, Solen var just gaaet ned, thi Klokken var lidt over 8; og en Masse af Mennesker benyttede Kjølingen til at besøge Kongens Have, den eneste af Kjøbenhavns mange Spadsjeressteder, som dengang var tilgængeligt; Andre havde leiret sig paa Kongens Myrtov rundt om Hovedvagtten, hvor der just blev

spillet en frigerst Marsch, — da hørtes en Susen igjennem Luften, et bedøvende Knald; dæmpede Angststrig undslap den forsamlede Mængde; Alles Dine henvendte sig mod det Sted, hvor Lyden kom fra; det var den første Bombe fra Englændernes Skandser; den var falden paa Torvet nær ved det Sted, hvor saa mange Menneſter vare forsamlede. „See der har vi Bombardementet,“ raabte den Ene i Munden paa den Anden, og i samme Diebiik hørtes den susende Lyd atter, men uendelig forstærket, man fornam en Hvinen i Luften, en stærk Lysning som af mangfoldige Ildkugler, der paa samme Tid foer hen over Himmelen — et rædsomt Brag — og hermed tog Bombarderingen sin Begyndelse; fra nu af hvilede den ikke i hele 12 Timer. Lyn paa Lyn, ilbrøde Striber, der idelig fore hen ad den mørke Himmel, gloende Kugler, der fufede gjennem Luften, Raketternes Hviſlen, Kanontorden, Knagen og Bragen af de nedſtyrtende Huſe og Skorſtene, Tagſtenene, der overalt raslede ned paa Gaderne, Angst- og Jammerſtrig fra Børn og Iemlæſtede Kvinder; dette er i faae Ord Billedet af hiin Nat; og naar nu med Et Ildſluen blussede i Veiret fra de antændte Huſe, og Brandfolkene ilede til forat ſlukke, modtoges de med en Regn af Kugler og Bomber. Mangfoldige Huſe bleve i denne Nat ødelagte, men endnu rasede Branden ikke vildt frem igjennem Byens Gader; paa 38 Steder brød Ilden løs; men kun en eneste Bygning gif op i Flammer, nemlig et Bakhuus i Bimmelſkaftet, ſom var opfyldt af et koſtbart Dplag af Bomuld; for Reſten blev Ilden overalt ſlukket; thi Brandfolkene ændsede ingen Fare, hvor det gjaldt at opfylde deres Pligt. Det var især den nordveſtlige

Deel af Staden, mod hvilken Udelæggelsen var rettet saavel i denne som i de paafølgende Nætter; thi Fruekirke, som her kneisede i Veiret med sit høie Taarn, frembød Fjenden et forønsket Maal. I dette Strøg var hvert Skridt under aaben Himmel livsfarligt; thi Bomberne styrtede i Hobetal ned paa Gaderne; og sprang da gjerne med det Samme, saa i næste Dieblik var Pladsen rundt-om opfyldt med Døde og ynkelig lemlæstede Saarede. Det var betydet Folk, at de, naar de saae Bomben, skulde kaste sig plat ned paa Jorden, da de saa vare mindre udsatte for at rammes af Bombestykkerne; dog de Færreste havde Landsnærvarelse, til itide at benytte sig af dette Raad. Og saa Husene vare langt fra stikke Opholdssteder; men hvor skulde Folk gaae hen, de vidste intet Sted, hvor de kunde skjule sig for Faren. Nogle stirrede ud mod den natlige Himmel og søgte at beregne Kuglernes Retning, medens de susende og lynende fore igjennem Luften, Andre samlede sig med deres Familie i en tæt Kreds, og der sad de skjælvende og blege, klyngende sig fast til hverandre og turde ikke vende Binen hen mod det Sted, hvorfra de hvert Dieblik ventede Død og Undergang. Bludselig sluffedes Lysene — et Suk, en dyb Stønnen — og det næste Dieblik viste de Frelste Slægt og Venner ligge døde eller lemlæstede imellem hverandre. I slike Tider maa Menneskesmodet falde, naar det ikke, som Tilfældet var med Brandfolkene, har noget Bestemt at virke og kjæmpe for; det naturlige Mod kan ikke holde sig, hvor det føler sig angrebet af en Fjende, mod hvem det ei kan værges sig. Men paa Bispegaarden ligeoverfor Fruekirke sad den gamle Biskop Valle, i andægtig Bøn til Gud. Da han

mærkede, hvorledes hans Gaard blev rammet af den ene Kugle og Bombe efter den anden, lod han de vigtige Papperer, som vare ham betroede, bringe ned i en Kjelder under Fruekirke; tog saa sine Børnebørn ved Haanden, og førte dem hen til en Ben, der boede paa et mere affides Sted i Byen, gik derpaa rolig tilbage til sin Gaard, og blev der saalænge der endnu var et Bærelse tilbage, hvor han kunde opholde sig. Men det var da heller ikke Menneskemod, der befjelede den gamle Mand; han havde for ikke mange Dage siden været til Spot for Mange blandt Besætningen, naar han kom gaaende paa Bolden med sin hvide pudrede Baryk, og hød dem ikke at være bange for dem, som kun kan slaae Legemet ihjel.

Under alle disse Rædsler stod hele Besætningen opstillet paa Bolden; thi aldrig saasnart var Bombarde-mentet begyndt, før Stormkloffen lød; dens dybe klare Toner blandede sig med Kuglernes og Raketternes hvislende Lyd, og kaldte Borgerne sammen til deres Poster for det Tilfælde, at Fjenden skulde forsøge paa at benytte sig af den almindelige Forvirring, til at løbe Storm. De maatte da forlade Huus og Hjem og lade Kone og Børn tilbage i Jammer og Fortvivlelse. Hele Natten kunde Mange iblandt dem see Kugler og Bomber regne ned over deres Boliger, og der stode de da ængstelige for deres Nærmestes Liv; medens de selv adskilte fra deres Kjere trueedes af den samme Fare. Der blev rigtignok hele Natten skudt fra Boldene; men Engellmanden loe kun ad vore Kugler, hvor han stod forskandset bag sine Brystværn, og saa langt borte, at ingen Kanonkugle kunde udsendes med et bestemt Sigte; medens Staden laae som en eneste

for Skive, hvor ethvert Skud var vis paa, at frembringe Død og Ddelæggelse. Først næste Morgen henimod Kl. 8 hørte Bombekastningen op, og Borgerne ilede nu hjemad, betagne af Vengstelse, for hvorledes det imidlertid var gaaet deres Kjere. Overalt paa Gaderne laae skrækkeligt lemlæstede Lig, adspredte Lemmer og Strømme af Blod, Husene bave overalt Sporet af Ddelæggelsen, Brostenene vare paa mange Steder oprevne og slyngede langt bort fra deres Sted; Gaderne vare bedækkede med Muurgruus, Stumper af Tagstene og Brudstykker af de fjendlige Bomber, ofte i saa stor Mængde, at det var vanskeligt at komme frem. Men alt dette var dog ofte Intet imod det Syn som mødte dem i Hjemmet, naar de traadte ind i deres Hus og fandt Kone og Børn saarede eller dræbte, medens deres hele Eiendom laae adspaltet og sønderknuet i den halvt nedstyrtede Bygning.

For Diebliffet var Alt roligt; Fjenden vilde give os Stunder til at tænke paa Stadens Overgivelse. Dog derom var der endnu ikke Tale. Derimod flygtede Alt, hvad flygte kunde, især de, som boede i den hidtil meest udfatte Deel af Staden; Nogle søgte Tilflugt paa Christianshavn, dog i Virkeligheden var der intet Sted i Staden, hvor man kunde være vis paa at Fjendens Bomber ikke vilde naae, og ofte saae man den Enc søge Beskyttelse i det samme Hus, som den Anden for sin Sikkerheds Skyld just havde forladt. Et bedre Tilflugtssted var Den Amager; derud strømmede da ogsaa Folk i Mængde, og alle Landsbyerne vare overfyldte med Flygtninge; Andre søgte ned i de faste Kjeldere under Cancellier, Proviantgaarden eller Slottet, der just var isfærd med at reise sig efter sin Brand; end-

ogsaa Opgangen til Rinde Laarn var opfyldt med Mennesker, som der søgte Beskyttelse. Al Forskjel i Stand og Stilling var med eet Slag som ophævet; Rige og Fattige, Hoie og Lave sad i en broget Skare imellem hyerandre, og paa Gaderne saae man rigtklædte Damer, der selv bare deres Smaa børn paa Armene, medens Mændene med egne Hænder hjalp til at redde det Vigtigste af deres Eiendom.

Hele Dagen havde man i Englændernes Leir forgyves ventet paa, at der skulde komme Fredsbud ud fra Staden med Forslag om Overgivelse. Da Aftenen nu nærmede sig, begyndte Bombekastningen paany. Varen for Menneskeliv var nu ikke saa stor, som foregaaende Nat; thi det fjendlige Kastestyks vedblev især at søge hen til Stroget imellem Got her s gade og Westergade, og den Deel af Staden var nu saa godt som forladt af dem, der ikke hørte til Brandcorpsen. Bomberne faldt ogsaa i Begyndelsen temmelig sparsomt, og man begyndte at nære det Haab, at Tjenden havde udtømt sit Forraad ved den forrige Nats Anstrengelser. Men henad Morgenstunden tiltog Skydningen i Hestighed og overgik snart, hvad man hidtil havde hørt og seet. Mangfoldige Huse bleve ødelagte; i True- og Petri Kirker var Forskyrrelsen især grændsesløs; Hvalvingerne vare overalt gjennembrudte, Brydelsene ødelagte, og endogsaa i Gravkjelderne vare Bombestykkerne trængte ned og havde sønderflaaet de Dodes Kister. Paa mange Steder brød Jorden løs; men ogsaa denne Nat lykkedes det Brandfolkene, at blive Herrer over den; kun det Kongelige Hømagasin ved Volden i Nærheden af Langebro blev et Noj for Luerne; det blev stukket i Brand ved en gloende Kugle fra Batteriet ved

Gamle Bøsthus, og da man nu nærmede sig forat slutte, regnede det ned med alskens Kastestyk over Brandstedet. Ved denne Leilighed blev den kække Brandmajor Kirkerup farlig saaret af et Bombestykke, mange af hans Undergivne bleve ligeledes dræbte eller kvæstede, men alligevel lode de øvrige sig ikke affrække fra at vedblive deres Bestræbelser for Ildens Slutning, og det lykkedes dem at forhindre den fra at gribe videre om sig. Op ad Formiddagen sagtnedes Skydningen, og horte nu endelig op for en kort Stund, for atter at give de Danske Tid til at betænke sig.

Men da det nu igjen lakkede mod Aften Fredagen den 4de September, og der endnu ikke var skeet nogen Tilbud om Overgivelse, begyndte Bombekastningen for tredje Gang. Det store Oplag af Træ paa Sommerpladsen blev ligestrax skudt i Brand, og vort Batterie for Enden af samme blev nødt til at trække sig tilbage til Staden. Nu var det ikke længere Brandfolkene muligt at modstaae Ildens Kraft. De vare afkræftede og udmattede efter de forrige Dages Anstrengelser, mange iblandt dem vare dræbte eller saarede, Sprøiterne vare for største Deelen ødelagte, Hestene udafede; saa denne Nat fik Ilden endelig Lov til at udbrede sig og hele den nordvestlige Deel af Staden var et eneste Flammehav. Endnu var Trækirke forskaanet for Ildsluen, da saae man pludselig en Brandrakete gribe fat i den øverste Deel af Spiret. Disse Brandraketter eller Brandpile brugtes da for første Gang: de bestode i et huult Blikrør, fyldt med et brændbart Stof, der efter at være antændt fløi ud igjennem en Mængde smaae Huller paa Siden af Røret, og tilmed vare de forsynede med Sager

til at gribe fat i enhver Gjenstand, som de mødte. Dette var Beskaffenheden af det Værktøi, der tændte Fruekirke i Brand. Det var i Begyndelsen et underligt Syn, at see det høie Taarn, der knejsede frem over den brændende Stad, medens en klar Lue lod sig til Synne i den øverste Spidse, og bestandig udbredte sig videre, indtil hele Taarnet var omspændt af Flammer. Senad Morgenstunden vaklede endelig den svære Bygning, og styrtede til Jorden under et rædsomt Brag. Og som nu de Danske blege og forfærdede stirrede hen imod det Sted, hvor Taarnet havde staaet, gjenslød hele Luften af et tordnende Jubelraab. Det var Engelskmændene, som fra deres Leir med Glæde betragtede deres fuldførte Værk.

Ilden rasede altsaa nu fra Huus til Huus og ødelagde efterhaanden henved 300 Bygninger. Først Kl. 11 om Formiddagen standsede Bombardementet, og noget senere begyndte Brandsfolkene, understøttede af Holmens Mandskab, at gjøre sig Haab om at blive Herrer over Flammerne, og hvad der vist hjalp mere end alle Byens Sprøiter, var en stærk Regn, der faldt hen ad Middagsstunden. Alligevel brændte det paa flere Steder endnu to Dage efter. For ikke at tale om den Ødelæggelse, som næsten alle Huse imellem Nørre- og Vesterport havde lidt, strakte Branden sig langs Volden fra Frederiksborggade til Teglgårdstræde; fra Volden strakte den sig paa den ene Side til Landemærket og Krystalgade, hvor den blev standset ved Rundetaarn og Regentzen, paa den anden Side til St. Pederstræde, hvor den tildeels var standset ved Petrikirke, og herimellem lige til Skindergade og Klædeboderne, ja heelt ned ad

Klosterstræde og Naboløs. Høuserpladsen var paa den Tid opfyldt af Haver og Baghuse; men blev efter Bombardementet indrettet til en offentlig Plads.

For Diebliffet var Udelæggelsen fra Fjendens Side standset; men Ingen vidste, hvor længe det vilde vare, inden Bombefastningen atter vilde begynde. Af og til faldt endnu et Skud, og hver Gang foer Folk forstrækkede op i den Tanke, at det var Tegnet til en Fornyelse af det forrige Skuespil. Hvilken Deel af Staden vil det vel nu komme til at gaae ud over, nu da Fjenden har faaet sin Billie med den nordlige Deel, spurgte man hverandre, blot det ikke bliver Christianshavn, hvor saa Meget af det reddede Gods er stuvet sammen, og som er saa overfyldt med Menneffer. Men det var just Christianshavn, der skulde have været bombarderet; thi Englænderne havde fra Altanen paa Frederiksberg Slot ved Skinnet af de brændende Huse seet, hvilken Mængde Menneffer der hele Natten igjennem var strømmet derud over Langebro. Dog det vidste man ikke i Kjøbenhavn. Der vare Nogle der talte om, at Fjenden vel neppe kunde have mange Bomber tilbage. Saa meget desto værre, svarede Andre, saa stormer han vistnok i Nat, og saa er det reent forbi med os. For faae Dage siden tænkte Borgerne med Glæde paa, hvorledes de skulde tilbagedrive Fjendens Anfald, hvis han vilde prøve paa noget Saadant, det skulde da ikke gaae ham et Haar bedre, meente de, end det gif Svensken 1659. Men dengang Sligt blev yttret, havde intet Bombardement endnu fundet Sted; for nærværende Tid var Modet aldeles knækket, endog saa Besæmningen paa Voldene havde den sidste Nat ikke gjort Andet, end mod-

løst at stirre paa Flammerne, og man fortalte endogsaa, at der vare Mange, som havde forladt deres Poster; de fleste ønskede nu intet Andet end en Ende paa det Hele, og der blev samlet Underskrifter paa et Andragende til Generalen om Byens Overgivelse. Det hed sig rigtignok, at man var isærd med at underhandle; dog det var der Ingen, som vidste Besked om.

Endelig udkom der Mandag Middag den 7de September en Befjendtgjørelse fra Generalen, om at han var blevet nødt til at indlade sig paa en Overenskomst med Fjenden, og overlade ham Flaaden til Arv og Eie. „Saa har vi da nu Sikkerhed paa Liv og Eiendom,“ udbrød Mogle, og de følte som en Steen væltet fra deres Hjerter; det var de samme, som havde lovet at offere Liv og Blod, hellere end at vor Flaade skulde ligge noget andet Sted end ved Kjøbenhavn; og det meente de vistnok dengang for ramme Alvor; men saaledes er det nu engang med os Mennesker og vore store Beslutninger. Dog vi kunne nok tænke os, et saadant Forlig kunde ikke tiltale det danske Hjerte. „Men hvorfor blev da Flaaden ikke tillintetgjort?“ udbrød man, og det havde unægtelig været en stolt Ende paa den hele Beg. Dog det Eneste, som var i Veien, var, at det ikke vel lod sig gjøre; thi brænde den op, turde man ikke for Stadens og Handelsffibenes Skyld, og nedsænke den kunde man ikke, da Vandet i Havnen ikke var dybt nok dertil. Især kunne vi nok tænke, at Holmens Folk vare oprørte i deres inderste Hjerter; Flaaden, deres Stolthed og Glæde skulde de see heel og holden i Engelskmændenes Hænder, uden at de kunde faae Lov til ret at være med, og tage et Tag med Fjenden; saa løb de da som Menne-

sker, der vare fra Forstanden, i store Klynger igjennem Gaderne, unge Studenter og Haandværkere blandede sig i Skaren; og snart var Bladsen udenfor Hotel d'Angleterre, den store Gjestgivergaard paa Kongens Nytorv ved Siden af Hovedvagten, opfyldt af en Mennekehob, der under Gujen og vrede Skrig fordrede Generalen i Tale, krævede at blive førte ud mod Fjenden, for dog at døe med Ære, da de ikke længere kunde leve med Hæder. Og dog var det ikke Andet, end løs Snak, med at de vilde døe; for da Rytteriet saa red over Torvet, og Hovedvagten traadte under Gevær, adspredtes Hoben. For Resten lignede Stemningen i Kjøbenhavn den Følelse, som griber os, naar vi see en fjer Ben forlade os efter et smertefuldt Sygeleie; man følte sig lettet og dog saa nedtrykt, saa inderlig bedrøvet: „Der er ikke mere noget Danmark til,“ hed det, og med sløv Ligeegyldighed saae man den kommende Tid imøde.

Imidlertid toge Englænderne ifølge den afsluttede Overenskomst Castellet og Holmene i Besiddelse paa 6 Uger; indtil den Tid maatte de være færdige, med at bringe Alt i Orden, til at føre Flaaden bort. Det var ikke alene Skibene, de toge; men ogsaa alt Skibstømmer og Longværk, fort sagt Alt, hvad der laae paa Holmene, endogsaa Værktøi, som tilhørte Lømmersfolkene, toge de med sig; thi i Forliget stod der, at de skulde have Flaaden og hvad der hørte til dens Udrustning, og det forklarede de saaledes, at de havde Lov til at tage Alt, hvad de vilde have; endogsaa en Deel Steenkul, som vor Regjering have kjøbt af dem selv, havde de i Begyndelsen i Sinde at føre tilbage til England.

Der laae ogsaa et stort Linieskib paa Stabelen; det kunde jo ikke bringes til England; saa blev det væltet ned, saaledes at de største Bjelker laae knuste ved Faldet; og imidlertid stod den engelske Admiral omgiven af sine Officerer paa den Altan, fra hvilken de Kongelige pleie at see paa, at et Skib løber af Stabelen, og frydede sig over Odelæggelsen rundtom.

Piinligt og ængstende hensneg disse 6 Uger sig for Hovedstadens Beboere. De af Fjenden besatte Pladser bleve i Begyndelsen undgaaede af de Danske, som de kunde være pøstfængte; der vare endogsaa rammede Bøle ned foran Castelsporten. Men man hørte dog Dag og Nat Støi og Alarm paa Holmene, den engelske Sang og Regimentsmusik lød fælt i de Overvundnes Øren; siden blev man endogsaa nødt til at taale, at de fjendelige Matroser og Soldater besøgte selve Staden, og med urolig Længsel talte man Dagene, indtil Befrielsens Stund skulde oprinde. Man frygtede stedse, at Englænderne trods deres givne Ord skulde forlænge deres Ophold paa Sjælland; man vidste ret vel, at de havde anmodet Generalen om noget Saadant: Du skal see, vi blive aldrig frie for dem, sagde den Ene til den Anden. Endelig kom den 20de Octbr.; imod den almindelige Forventning forlode de os virkelig paa denne Dag, og man saae dem med deres røvede Gods, med den Flaade, der havde været vor Stolthed og vor Glæde, at styre mod Nord ned igjennem Sundet og efterhaanden forsvinde for vore Øine. Det var et sørgeligt Syn, paa denne Maade at skulle see den danske Orlogsflaade forlade sin Havn; men Hjertet aandede dog atter friere, nu da man vidste, at Fjenden var

borte. Men saa vendte Blikket sig mod Flaadens Leie: der var saa bart og øde; og medens man med Laarer i Dinene stirrede did, havde man her et Billede paa Danmarks Fremtid, ogsaa den stod for Tanken som idel Tomhed. Og da nu Aarene svandt, og Norge 6 Aar senere blev revet ud af sin ældgamle Forbindelse med vort Fædreland, da var det kun som Opfyldelsen af det Fremtidsbillede, man dengang saae i den tomme Svanerede; indtil Folket under nye Kampe og en haard Strid for Fædrelandets Tilværelse atter saae den gamle danske Kjempeaand vaagne af sin dybe Slummer.

Martsdagene 1848.

To Maaneder vare snart forløbne siden Kong Christian den 8des Død, og med Kjempeffridt saae man det Dieblik nærme sig, da et nyt Lidsrum skulde begynde for vort Fædreland. Med Uengstelse og Bekymring gik man den Dag i Møde da det Gamle maatte falde; thi man vidste endnu ikke, om Folket vilde have Mod og Kraft til at bestaae i den svære Kamp, man hvert Dieblik ventede skulde udbryde, om de nærmest paafølgende Dage skulde være Vidne til Fædrelandets Opløsning, eller om et fornyet, kraftigt Folkeliv med dem skulde tage sin Begyndelse. Hver Dag modtog man Efterretninger fra Holsten og

Slesvig, som stedse klarere vidste, at der var et stort Partie, hvis faste Hensigt det var, at løsrive Slesvig fra Danmark; i de sidste Uger havde Stemningen i Hovedstaden været saare nedtrykt, og naar man tog Afsked fra sine Venner, da lod gjerne Dusket paa Gjenstyn i en lykkeligere Tid. Da kom den store Dag, da det danske Folk ligesom med eet Slag vaagnede til Erkjendelsen af den Aand og den Kraft, som boede i dets Bryst, og det var fra Kjøbenhavn, at den Beslutning udgik, der da den først var udtalt, viste sig at være hele Folkets Overbeviisning, at nu gjaldt det, med Liv og Blod at kjæmpe for Danmarks Ret og Ære.

Dengang var der just gaaet 2 Maaneder efter Christian den Ottendes Død. Det var om Torsdagen den 20de Januar Kl. 10^{1/2} om Aftenen, at han efter haarde Lidelser havde forladt denne Verden; Folket var dybt bevæget ved Kongens Død; og hele den sidste Dag han levede, saae man Folk af alle Stænder samlede foran hans Boplig paa Amalienborg Plads og med ufravendte Blik stirre did, hvor de nedtrukne Gardiner forkyndte, at her vaandede Kongen sig paa sit Smertesleie. Under hele denne Konges Regjering havde de Lydskjændede blandt hans Undersaatter understøttede af en forræderisk Fyrstefamilie truet med at knuse den sidste Rest af Danmarks fordums Herlighed, og Kongen fandt hverken hos sig selv eller hos sit danske Folk den Kraft, som var nødvendig til at kue Oprørsflammen i sit Udbrud. Da havde han mod Slutningen af sit Liv fattet den Plan, at Friheden, den af de Fleste saa længselfuldt ønskede Frihed, skulde være det Baand, der sammenbandt de stridende Folkeaaender; han

havde været saa vis i sin Sag, at han paa sit Yderste saa inderlig havde ønsket, blot at leve et halvt Aar endnu, for da at tage sit Folks Kjerlighed med sig i Graven. Og Folket havde hørt om Kong Christians Plan; det havde beroliget sig ved Tanken om Kongens Wiisdom. Nu stod det sørgende ved hans Grav.

Saae Dage efter Christians Død blev det kongelige Tilfagn, paa hvis forsonende Kraft han saa sikkert havde haabet, offentlig kundgjort. Der var blot Eet, som Regjeringen frygtede for, at nemlig Fryden over samme skulde blive mere støiende og lydelig end passende var under den dybe Landesorg. Kong Frederik den 7de lod derfor Kjøbenhavns Borgere bede, ikke paa nogen udvortes Maade at give deres Glæde tilkjende, Kongen var ogsaa uden det overbeviist om sit Folks Taknemmelighed. Med bittert Smil læste man denne Opfordring; der var ingen Glæde tilstede over denne Gave; tvertimod man frygtede, at Hensigten var, fra nu af at forene Slesvig aldeles med Holsten, var det skeet, da var Slesvig tabt for Danmark; thi Holsten indsaae man let vilde som en Deel af det store Lydskland aldrig kunne indgaae nogen inderlig Forbindelse med vort Fædreland.

Og nu kommer den besynderlige Tilskikkelse, at den Handling, af hvilken den afdøde Konge og hans Raadgivere havde haabet Fredens Gjenoprettelse, blev just Anledning, til at det længe forberedede Oprør endelig brød ud i lys Lue, saa man maa fristes til at troe, at Forsynet af sin Barmhertighed lod Christian den 8de forlade denne Verden, inden han ogsaa maatte tage denne Skuffelse med sig i Graven. Det herskende Oprørspartie i

Hertugdømmerne tog nemlig Anledning af det kongelige Tilsagn, til at erklære, at Slesvig og Holsten dannede en Stat for sig, som kun ventede paa det forønskede Dieblif, naar den oldenburgske Mandstamme uddøde, for da aldeles at sige sig løs fra enhver Forbindelse med Kongeriget.

Dog endnu syntes Udbrudet af Oprøret at kunne være fjernt; man var nemlig vant til flige stortalende Skryderier. Da indtraf en Begivenhed, der rystede hele Europa og frembød det forønskede Dieblif, til endelig at lade det komme til Handling. I Frankrig var den gamle Konge, Ludvig Philip, blevet bortjaget, en Republik var blevet oprettet, og den samme Aften, som vi i Kjøbenhavn under Kloffernes Klang og høitidelig Sørgesang fulgte Christian den 8de til hans Grav, var den fordrevne franske Konge som Flygtning ankommet til England; og saaledes faldt det os senere i Sinde, at hiint Fordefærd havde en forunderlig varslende Betydning for Danmarks Fremtid, og at det var hele den gamle Tid, vi dengang fulgte til Graven. Thi snart gjenslød hele Europa af Frihedsraabet, som udgik fra Paris, og fra nu af var det, at det hver Dag klarere opgik for vor Bevidsthed, at det ikke var muligt længere, at holde Afgjørelsens Stund tilbage.

Da oprandt den mærkelige Dag, som vi ovenfor omtalte, med hvilken et nyt Afsnit i vort Fædrelands Historie tog sin Begyndelse. Det var Mandagen den 20de Mars, da Dampskibet kom herover fra Kiel med den Efterretning, at Oprøret i Holsten endelig var udbrudt. Paa et Møde i Kendsborg var man blevet enig om, at erklære Slesvig og Holsten for en selvstændig Stat.

som udgjorde en Deel af Lydsfland; der vare Mogle, som vilde, at man strax skulde gribe til Vaaben og indsætte en ny Regjering; Andre derimod ansaae det for klogeft, først at skikke Bud til Kjøbenhavn; thi de stode paa, at Regjeringen var svag og kraftesløs, at det derfor vilde være en let Sag, at tvinge den, til hvad det skulde være; og det danske Folk var der Ingen, som nærrede den mindste Frygt for, den dybeste Foragt for Alt, hvad der var dansk, havde forlængst gennemtrængt dem Alle. Men i Kjøbenhavn havde man nu aldeles tabt enhver Tiltro til det Raad, som omgav Kongen, og det var just det, som opfyldte alle Hjerter med en dyb og nagende Bekymring. Disse Mænd havde nu igjennem en Række af Aar kun havt eet Maal for Die, nemlig at tilveiebringe en Forsoning imellem de stridende Kræfter, og alligevel var det som de meest af Alt frygtede, nemlig erklæret Oprør blevet Frugten af alle deres Bestræbelser. Hvad vilde de nu vel gribe til, vilde de give efter for Oprøret, eller med Tillid kaste sig i Armene paa det danske Folk; det var det, som Ingen vidste. Man frygtede det Værste, og urolig Angest, for hvad der nu skulde komme, affpeilede sig i Alles Aasyn.

Hele Formiddagen og langt ud paa Eftermiddagen saae man Menneſter uden Rist og Ro at løbe fra et Sted til et andet. Aftenen kom, da saae man hele den adspredte Brimmel ligesom samlet i en eneste Klynge. Hvorsohmhelst nemlig et Folk føler sig grebet af een og samme Tanke, det være nu enten til det Gode eller til det Slette, behøver det stedse bestemte Førere, Mænd, til hvem det nærer Tillid, og disse formaae da ogsaa at samle, lede og styre hele

den store Hob, uden at det er muligt at indsee, hvorledes det skeer, eller paa hvad Maade den uordnede Mæsse ligesom med eet Slag lader sig forene. Saaledes gif det ogsaa her. Et Borgermøde blev berammet til Kl. 8 om Aftenen i den store Sal i Casino; intet Opflag paa Gadehjørnerne, ingen Bekjendtgjørelse i Aviserne behudede den forestaaende Forsamling, og dog mødte Folk af alle Stæder saa talrigt, som om de vare kaldte sammen ved Alarmtrommen. Man var blevet nødt til at udele Afgangskort, da Salen, skjøndt den største i Staden, kun var istand til at rumme halvtredie Tusinde Mand; og hele Pladsen foran Casino var propfuld af Mennecker, der med spændt Forventning ventede paa, hvad der vilde blive besluttet. Ogsaa paa andre Steder i Staden vare de blandt Borgerne, der ikke kunde skaffe sig Afgang til det egenlige Forsamlingssted, kommet sammen. Og som man nu stod der i Salen og saae rundt om i den store Skare af Folk, i hvilke man vidste, at det samme Hjerte slog for gamle Danmarks Ære, da følte man sig atter let til Mode, følte, at det kunde ikke være forbi med Fædrelandet. Og da nu Sangen om „Danmark deiligst Bang og Bænge“ bruste igjennem Salen, da fornam Alle et kjæft og freidigt Mod at gjennemstrømme deres Arer. Formanden for Borgerrepræsentanterne, Etatsraad Hvidt, traadte da frem og fortalte, at han kom lige fra en Forsamling af disse Stadens udvalgte Borgere, og de havde besluttet, Alle som een Mand at træde frem for Kongen og sige: Fædrelandet svæver i Fare; det vil gaae til Grunde, hvis Kongen ikke omgiver sin Throne med villiestærke, kraftige Mænd. „Vi anraabe Ds. Majestæt,

saaledes endte den ffreyne Tiltale, som Formanden oplæste, om ikke at drive Nationen til Fortvivlelsens Selvhjælp." Ved denne Slutning grebes Alle af en høitidelig Alvor; aldrig før vare saadanne Ord hørte i en Forsamling af Dømmemænd; desto mere Bægt havde de da ogsaa nu, da de talte ud af hele Folkets Bevidsthed skulde lyde for Kongens Øren. Det var ikke Trods og urolig Higen, der levede hos Folket; selv i dette Dieblif var der Ingen, der tænkte paa Oprør; man gruede ved Tanken om, hvad der kunde blive Tilfældet, hvis Kongen tilbagestødte Folkets Bøn, men man haabede tillige, at Frederik den 7de aldrig vilde lade det komme dertil.

Man vedtog dernæst 5 Beslutninger, som Borgernes Ledere meente, at Folket maatte stille sig klart for Die, idet det nu skulde gaae Fare og Kamp imøde. At det danske Folk aldrig kan taale at blive Slesvig berøvet, at det er Kongens og Folkets helligste Pligt at værne om dette Hertugdømmes Forbindelse med Danmark, at Slesvig ved en fælleds Grundlov skal knyttes til Kongeriget, at det dog bør beholde sin særegne Stilling, ikke smeltes sammen med de øvrige Landsdele, og at Rigets Belfærd krævede et nyt Statsraad af kraftige Mænd, til hvilke Folket havde Tillid. Alle disse Beslutninger bleve eenstemmigt vedtagne. Og da det nu hed: Imorgen Kl. 11 gaaer Borgerrepræsentanterne op til Kongen, lovede hele Forsamlingen at ledsage dem fra Raadhuset til Slottet. Vel var der en Stemme, som raabte: Lad os gaae ligesfrax; men da blev der svaret: Nei! nu er det mørkt; og vi ville ikke ffye Lyset. Saa skiltes Forsamlingen under

Raabet: Leve Kongen, leve de nye Miniſtre, og Enhver forføiede ſig roligt hjem til ſit Huus.

Men Forræderiet, ſom allerede i mange Aar havde omſpundet Staten med ſit Bæv, havde endogſaa vovet ſig ind i denne Forſamling. En troløs Embedsmaud, der i mange Aar havde været Oprørernes Speider i Kjøbenhavn, kom lige fra en Forſamling, hvor der lagdes Raad op mod Danmark, ſtod frem paa Talerſtolen, og vilde indbilde Folket, at der var ingen Grund til Uro, man havde ladet ſig forblinde af tomme Nygter. Paa denne Maade var der i mange Aar blevet ſnakked for Chriſtian den 8de; nu ſkulde der gjøres Forsøg paa, om man ikke ogſaa kunde beſnære hele Folket med ſagre Ord. Forsøget glippede, og ſaae Dage efter flygtede den dumdriftige Forræder over til ſine Venner i Holſten.

Tirsdag Formiddag kom, den 21de Marts. Alt var ſtille og roligt; man ſaae hverken Soldater eller Politibetjente opſtillede paa Gader og Torve; imellem Kl. 10 og 11 begyndte Folk endelig at ſamle ſig paa Gammeltorv foran Raadhuſet; og ſnart var hele Torvet opfyldt med Menneſker. Det varede en Tid lang, inden Stadens Dyrighed og dens udvalgte Borgere, eller ſom det hedder, Magiſtraten og Borgerrepræſentanterne kunde blive færdige med deres Forhandlinger, og imidlertid begyndte det at regne; men Dieblikket var altfor alvorligt til at ændſe Sligt, og hele Pladsen gjenlød af fædrelandſke Sange, til Klokken blev henimod 12, og Toget endelig ſatte ſig i Bevægelse igjennem Nygade, Bimmelſkaftet og Amagertorv til Chriſtiansborg Slotsplads. Det var et ſmukt Syn, at ſee den Ro og Orden, med

hvilken denne Skare af henved 15000 Mennesker, Fire og Fire ved hverandres Side, i en uoverstuelig Række bevægede sig igjennem Gaderne. Høie og Lave gik her Arm i Arm med hverandre; intet Naab, ingen høirostet Tale lod sig høre, selv Sangen var forstummet; men som nu Repræsentanterne og Magistraten med deres Formænd i Spidsen trak ned forbi Skaren, lod et kraftigt, velmeent Hurra, og med denne Hilsen fortsatte de deres Wei i Spidsen for Borgerne ad Slottet til. Her gik de op, forat frembære Folkets Ønsker for Kongen, medens at Skaren opfyldte Pladsen ned ad Gammelstrand og Børsen. Der vare Nogle, som her atter vilde begynde at synge; da lod et kraftigt: Stille, og Alt blev taust; man indsaae, at det bør et Folk med Stilhed og Alvor at træde frem for sin Konge.

Snart 200 Aar vare dengang alt henrundne, siden Frederik den Tredie gav det kjøbenhavnste Borgerstab Ret, til igjennem dets Øvrighed og dets Udvalgte at træde frem for Kongen, ikke blot, naar det gjaldt Stadens, men ogsaa hele Landets Belfærd. Nu var Tiden endelig kommet, til at gjøre Brug af denne Rettighed, nu da det gjaldt, at frelse Fædrelandet fra Ødelæggelse og Undergang. Hvidt oplæste Adressen om et nyt Statsraad for Kongen, og Frederik den 7de svarede med høi og kraftig Stemme: „Det glæder mig at sige Dem, at jeg allerede har forekommet det, hvorom De her beder mig. Det gamle Ministerium er opløst. De have idag tilbageleveret mig deres Fuldmagter. Naar De, mine Herrer, ville have den samme Tilid til Deres Konge, som jeg har til mit Folk, saa vil jeg være Dem en tro Leder til Ære og Frihed.“ Ved disse

Ord istemte de Forsamlede et hjerteligt: Kongen leve; og da de nu traadte ud af Slottet og forkyndte Folkefesten Kongens Beslutning med det Udraab: Ministeriet er opløst, Kongen leve; besvaredes dette Budskab med et tusindstemmigt Hurraraab fra Folkets Læber.

Dette var Regjeringsforandringen i Danmark i Maret 1848; det var ikke Folket, der imod Kongens Villie tiltvang sig sine Onskers Opfyldelse; en lille Hob Ryttere kunde have adspredt hele den ubevæbnede Mennekeskare, hvis Kongen vilde have modsat sig dens Begjering; thi der var ikke Tanke af Oprør, i hvad der i disse to Dage skete i Kjøbenhavn; Konge og Folk gik Haand i Haand, begge vare bejelede af den samme Tanke, at Fædrelandet stod paa Afgrundens Rand, at hele den gamle Bestyrelsesmaade maatte afløses af en ny og kraftig Handlen; men i Tydskland hed det sig: Kongen er ufri, den kjøbenhavnste Bøvel har ham i sin Magt. Om de virkelig troede det, eller om det var en af de mange Løgne, hvormed de vilde bejmykke deres Oversald paa Danmark, er vanskeligt at afgjøre; men da Forræderne i Holsten tog sig for, at forføre Soldaterne til Meneed, da var det i den første Tidstedse deres Løsen: Kongen er ufri, Bøvelen i Kjøbenhavn har taget ham til Fange.

Næste Dags Formiddag, Onsdagen den 22de Marts, kom Dampskibet atter fra Kiel, man fik da nøiagtigere Underretning, om hvad der havde tildraget sig paa Oprørsforsamlingen i Rendsborg. Med Dampskibet fulgte de 5 Oprørere, som vare udfaarede, til at sætte Kongen Kniven paa Struben. De havde troet, endnu at skulle finde den gamle Regjering, som de meente med Lethed at

kunne tvinge, da de vidste, at den først og fremmest vilde have Fred, og der var Ingen iblandt dem, som nærrede nogen Frygt for de Danske; En af dem havde endogsaa sagt om os paa deres Forsamling, at der var slet ingen Grund til at være bange for de Danske, det var et dumt, feigt og døstigt Folk, uden Sammenhold og Gyne til at udrette Noget. Underligt maae de da vistnok være blevet tilmode, ved at finde Alt ganske anderledes, end de havde tænkt sig det. Folk strømmede sammen rundtom Gjestgiverstedet Hotel d'Angleterre, hvor de vare taget ind, og en stor Menneffskare fulgte dem derfra til Kronprindsessergade, hvor Consul H a g e havde tilbudt dem Ophold hos sig for deres Sikkerheds Skyld. Men ikke et Menneffe fornærmede dem ved et Ord eller en Mine; thi rigtignok var det den simple Mand et Torn i Diet, at slike Forrædere skulde have Lov til at komme hid, uden at blive tagne ved Bingebenet; men da de saae vore Studenter og flere ansete Borgere ledsage dem, tænkte de, at det vel var det rigtigste at lade dem gaae, og Enhver gik rolig hjem til Sit.

Næste Dag stedtes de Udsendte for Kongen. Han modtog dem med rolig Værdighed; de havde nemlig allerede forud indsendt deres skriftlige Andragende, og Frederik den 7de, der vidste, at det ikke sømmer sig en Konge, at indlade sig i Underhandlinger med Gesandter af den Art, lod dem ikke komme til Orde, men forkyndte dem, som de traadte ind ad Døren, at de skulde modtage hans Svar skriftlig. Dette Svar, som de bragte hjem med sig til Holsten, indeholdt Kongens bestemte Erklæring, at ville værne om Danmarks Ret. Men ogsaa Folket gav dem et

Svar hjem med; thi som de den følgende Dag paa Dampskibet forlode Hovedstaden, gjenløb hele Strandbredden langs Toldboden og Langelinie af fædrelandske Sange i tustindstemmigt Chor, og under Sangen om „Danmark deiligst Vang og Vænge,“ styrede Skibet bort fra Kjøbenhavn derhen, hvor det gjaldt at hænge Ledet ret i Rave, hvis ikke hele Danmark skulde opsluges af Lydsflands Strøm.

Nu udbrød Oprørskrigen, og fra nu af hørtes kun i Kjøbenhavn en svag Gjenglang af Kampen hinsides Belt og Sund; dog en stor Deel af den kjøbenhavnske Ungdom strømmede frivillig til Fanerne, og saa ofte det gjælder at kjæmpe for Danmark, hvad enten Kampen dreier sig om Hovedstaden selv eller nogen anden Blet i Fædrelandet, ville Kjøbenhavns Borgere mindes Forfædrenes Bedrifter, og saaledes skulle vi til de fjerneste Slægter synge:

Du Trostabs og Mandemods herlige Sæde,
 du Dankonge-Staden i Bølgernes Favn;
 Aarhundreders Saga din Roes skal udbrede,
 skal nævne med hellig Begeistring dit Navn;
 Ja høit skal det klinge,
 og hædret sig svinge
 paa Folkesangs Toner til Mindernes Hjem.

Du stod som en Fjeldvæg af Havdybet hævet,
 skjøndt bygget paa siede og lerede Strand;
 dit Valgsprog det var, og det stedse er blevet:
 Et Ord er et Ord, og en Mand er en Mand;
 og derfor dit Minde
 skal aldrig forsvinde,
 mens Trostab og Manddom i Danmark har Hjem.

Hvad Tiden har hævet, for Tiden maa vige,
 det spirer og blomstrer, det visner, forgaaer;
 ei Menneſtetanken formaaer at udfige,
 hvad ſkrevet i Stjernernes Bøger der ſtaaer;
     din Held og din Lykke
     kan Tiden bortrykke,
 din Hæder, o Kongeſtaad, evigt beſtaaer.

Stemningen og Tilſtanden i Kjøbenhavn under Krigen med Tydſkland.

„Nu gjælder det at være paa ſin Poſt, at det ikke ſkal gaae os ſom 1807,“ tænkte den danſke Regjering, da det i Marts Maaned 1848 begyndte at røre ſig rundt-omkring i Europa, og ſtrax bleve der gjorte Anſtalter til at ſætte Kjøbenhavns Fæſtningsværker i en nogenlunde ordenlig Stand. Der blev da arbeidet tidlig og ſil- dig, der blev gravet og rammet Pæle ned, man opkaſtede Skandſer og ſik ſvære Kanoner flæbte frem; det var jo Alt ſammen ſaare vel betænkt, blot at det burde være gjort for lang Tid ſiden; og Borgerne, der ſaae den uvante Travl- hed, begyndte allerede at blive urolige og at ſnakke om Engelftmænd og Ruſſere, da Eſterretningen kom, at For- ræderen Brindſen af Noer med en Haandfuld Jægere og en Flok Kielerſtuderter havde bemægtiget ſig Fæſtningen Rendsborg paa Grændſen af Holſten og Slesvig. Om der maafkee ogſaa der var blevet opkaſtet Forſkandsnin- ger og rammet Palliſader ned, veed jeg ikke ſaa nøie; det kom i alt Fald kun Oprørerne tilgode; men i ethvert Til-

fælde havde man nu Syn for Sagn, at denne gang var det vor sydlige Grændse og ikke Hovedstaden, som det gjaldt, og i Birkeligheden hvilede Kjøbenhavn under hele denne Krig i den dybeste Fred, saa det var kun fra det Fjerne, at Slagets Lummel naaede vort Dre, medens Sindet snart med Bekymring og Angstelse, snart med Haab og Fortrøstning fulgte vore brave Krigere paa deres hæderlige og farefulde Bei.

Med freidigt Mod og god Fortrøstning om et heldigt Udfald traadte Danmark i Kampen for sin gode Ret; overalt i hele Landet var Stemningen fortrinlig; men hvorjomhelst det gjaldt at bringe Offere af Guds og Penge paa Fædrelandets Alter, var det dog stedse Kjøbenhavn, hvorfra Opfordringen udgik, og hvor de fleste Bidrag bleve samlede. Et Dampskib blev anskaffet og stillet til Regjeringens Raadighed, man betænkte forud dem rigeligt, som maatte blive saarede i den forventede Kamp, og i Særdeleshed lod man det være sig magtpaaliggende at understøtte de Bortdragnes Familier. Og dog indsaae man saare vel, at hvor store end alle slige Opoffelser kunde synes under almindelige Forhold, for nærværende Tid forsvandt de dog reent ved Tanken, om hvad de vare rede til at opoffre, der droge ud for at vove Liv og Blod i Kampen for den fælleds Sag. Og naar da om Morgen den Jernbanetoget afgik, og Tropperne under glade Sange og munter Lyftighed forlode Hovedstaden, ja da følte de Tilbageblevne sig gjennemtrængte af en rørt Taknemmelighed mod disse Brave, og Mængdens Hurraraab, med hvilke de bleve hilste til Afsked, havde en saadan forunderlig Klang af inderlig Nørelse, som ingen Ven er istand

til at beskrive. Imidlertid var det dog ikke blot ved Pengegaver, at Hovedstadens Beboere udviste deres Fædrelandsfæd; en Mængde Dngre og Eldre imellem hverandre stillede sig frivillig under Fanerne; selv Drengene vilde med som Hornblæsere og Trommeslagere; og da man sagde til en af dem, at han først skulde gaae hjem og bede sine Forældre om Lov, kom han lidt efter tilbage og fortalte med glædestraalende Dine, Fader havde selv sagt, at vilde han endelig slaaes ihjel, maatte han for ham gjerne.

I Begyndelsen af April Maaned havde alle de henværende Tropper forladt Kjøbenhavn; thi det gjaldt, at handle raak og bestemt. Stadens Forsvar var saaledes overladt til Borgerne selv; de maatte overtage hele Vagttjenesten, og det var saa langt fra, at Noget knurrede over dette tidsspildende og kjedsommelige Arbeide, at endogsaa Uvedkommende trængte sig til, forat deeltage deri; man følte ligesom en Slags Tilfredsstillelse, ved i denne Farens Tid dog at gjøre Noget, der om end kun fjernt havde Hensyn til Statens Forsvar. Kongen ønskede at lette Borgerne for en Deel af Arbeidet og lod Vagterne udenfor sit Slot affige; saaat medens man i Lydsland pratede om, at Kongen ikke var fri, sov han om Natten for aabne Dørre, og det var Noget, som dengang vistnok ingen Tyrste i hele Lydsland vilde have gjort ham efter. Imidlertid skuede man med spændt Forventning hen i den nærmeste Fremtid. Det var ikke egenlig Oprørerne, man var bange for. Rigtignok var det altid ærgerligt, at vide dem i Besiddelse af Statens næst vigtigste Fæstning, og at høre, hvorledes deres Fristarer stedse trængte længere mod Nord igjennem Slesvigs Stæder, hvorledes disse den ene

efter den anden gave sig i deres Bold; og Rhygtet, der jo ikke er Andet, end en Gjenklang af det almindelige Haab eller den almindelige Frygt, fortalte vidt og bredt om hvorledes de havde skjendet og brændt, der var endogsaa dem, der talte om, at de vare trængte heelt ind i Nørrejylland, ja man vilde vide, at Fæstningsflaverne i Rendsborg havde ødelagt og plyndret Viborg. Dog saadanne Rhygter loe fornuftige Folk kun ad; og man tvivlede slet ikke om, at naar vor Hær, som man haabede, med det Første marscherede ind i Slesvig, den da ret snart skulde vise dem Vinterveien. „Vi skal nok gjøre det af med de Karle,“ hed det, „naar vi blot maae faae Lov til at beholde dem for os selv.“ Men det var det Sidste, hvorom man altid mere begyndte at tvivle. Man vidste, at det var Haabet om tydsk og navnlig preussisk Understøttelse, der havde givet Forræderne Mod til at begynde deres Værk; men man haabede, at Preussen rigtignok ikke af Uværsfølelse, thi den preussiske Uværsfølelse havde man ingen rigtig Tro til, men af Frygt for de øvrige Magter i Europa vilde afholde sig fra et saadant Foretagende. Men nu fik man at vide, at preussiske Tropper nærmede sig Holstens Grændser; deri laae ifølge den tydske Forbundslovgivning endnu intet Fjendligt, dog dette Hastværk spaaede intet Godt. Da lod vor Regjering den 31te Marts opslaae en Bekjendtgjørelse paa Børsen, om at Preussen selv havde tilmældt den, at det havde truffet Tropper sammen ved Elben og havde anmodet sine tydske Naboer om at gjøre det Samme, men at den hele Annældelse var affattet i en saa fredelig Tone, og saa inderlig havde udtalt Ønsket om at bevare den gode Forstaaelse, at vi nok turde lade os

berolige. Og alligevel lader der sig vel næppe tænke en saa fjendelig Trudsel som sli­gen en fredelig Erklæring, hvor der som her slet ikke var nogen Grund til at fortælle, at man ikke ønskede at begynde Krig. Imidlertid lod det dog, til at Regjeringens Bekjendtgjørelse befriede Mange fra deres Frygt; man loe ad „Brindsens“ latterlige Forkyndelse om de Bedrifter, han havde i Sinde at udføre i Spidsen for sine tapre „Schlesvigholsteinerne,“ og meente heller ikke, at det var saa farligt med den Hob Landstrygere, som hele Thydskland under Navn af dets bedste Mænd skulde sende dem til Undsætning. Men saa hørte man, om at Preusserne stode i Holsten; rigtignok skulde man troe af deres Ord, at det kun var forat hjælpe vor Konge mod de flemme Triskare-mænd; men det var dog altid en næsviis Streg, da Kongen jo slet ikke havde havt Bud efter dem; og da nu Preusserkongen samtidig hermed offentlig vedkjendte sig de Løgne, Oprørerne forlængst havde antaget som Skjoldmærke, medens det paa deres Rigsdag regnede ned med Forhaanelser mod det usle lille Danmark, ja da indsaae man jo nok i Kjøbenhavn, at man maatte belave sig paa en saare ulige Kamp imod hele Thydsklands Overgreb.

Imidlertid kom Budskabet om Træfningen ved Bau og Flensborgs Besættelse. Bevidstheden om at have vundet et Slag er altid skiftet til at indgyde et Folk Tillid til sig selv, og for nærværende Tid var især den Følelse levende, at hvordan det saa for Resten vilde komme til at gaae, Danmark havde i alt Fald viist, at det havde Magt til at gjøre det af med Oprørerne. Tilmed nærede man det Haab, at England vilde opfylde den Forpligtelse, det forlængst havde indgaaet mod det danske Folk, at have

os i Besiddelsen af Slesvig; og nu hed det, at Preusserne af Frygt for en engelsk Krigserklæring havde trukket sig tilbage fra Rendsborg; og i alt Fald meente man i Tilfælde af Krig at kunne gjøre Regning paa Englændernes Bistand, saaledes som vor Regjering endogsaa uforbeholdent lod sig forlyde med. Dyrørernes Fanger vare over 700 i Tallet ankommet til Kjøbenhavn, og da nu et gammelt Linieskib blev trukket frem og indrettet til deres Modtagelse, meente Folk, at der havde de jo et „Schleswig-holstein meerumschlungen;“ men den simple Mand kunde ikke troe Andet, end at slike Forrædere vilde komme til at lide den haardeste Straf, og saa hed det sig da, at de skulde føres ud paa Havet i deres svømmende Fængsel og der nedstøves, og det fandt man var en billig Behandling mod Folk, der havde forraadt Konge og Fædreland. Man stolede altsaa paa, at England kraftig skulde tage sig af vor Sag; men Preusserkongen kjendte bedre end Borgerne i Kjøbenhavn den Mand, som i England bestyrede de udenlandske Sager; han vidste, at denne trods alle Forsikkringer ikke vilde begynde Krig med Preussen for Danmarks Skyld; og Kongen følte, at han trængte til at gjenvinde sit Folks Kjærlighed, og forat han nu ret kunde gjøre sig behagelig i de høihjertede Tydskeres Dine, blev Overfaldet paa det lille fredelige Land besluttet; Alt gjeløb nu af Trudsel, Preussen erklærede Dyrørernes Sag for sin egen, og krævede, at vi skulde rømme Slesvig; men hjemme i Berlin talte man om det Hele som en Sag af den største Ubethdelighed; det var kun et lille Tog, man havde for, hed det, den hele Sag skulde være gjort af i en Haandvending, Krig kunde der nu slet ikke være

Talen om. Nei naturligtviis, det store mægtige Tydskland, hvor skulde det kunne være bekjendt at sige, at det havde Krig med det lille usle Danmark. Og med alt det var det dog tydeligt, at de ikke vare saa ganske vel tilmode ved Tanken om deres egen Afmagt tilføes; Frygten for at see deres Skibe tage, deres Havne spærrede, skinnede gennem overalt. Garme over Forhaanelsen blandede sig nu for hele Folket med Bevidstheden om den overhængende Fare, og med Tilfredsstillelse hørte man Regjeringens Erklæring, ikke at ville vige tilbage, før man blev tvungen dertil ved Overmagten. Vore Tropper stode ved Slesvig ved Levningerne af Dannevirke, den gamle Vold imod Tydsklands Overgreb; det var en Stilling, som den danske Hær ikke kunde forlade uden Sværdslag, og saaledes herandt da Paaskehelligdagene under spændt Forventning, om hvad der nu vilde skee; det var allerede en Trøst for det danske Hjerte, at vide, at vore Tropper dog i det Mindste for Dieblicket stode paa Fædrelandets gamle Grændsevold, hvor det Danske alt i Aarhundreder havde været som bandlyst af den indtrængende Tydskhed, og saaledes gav man da sin Sag Gud i Vold og oppebiede, hvilke Efterretninger de nærmeste Dage vilde bringe. Da rygtedes det om Torsdagen henad Middagsstunden, at der Paaske dag den 23de April maatte have staaet et Slag; man havde hele Dagen igjennem i Slensborg hørt Kanontorden; adskillige Saarede vare ankommet der; dog hed det sig at de Danske holdt sig bravt. Det var en Streg i Regningen; thi begge Paaske dagene havde man i Kjøbenhavn hengivet sig til det Haab, at Faren var overstaaet, Rusland skulde have erklæret, at det ikke vilde taale Preus-

dens Overfald paa Danmark; men medens man her glædede sig ved Haabet, om at nu var Krigen forbi, var den just begyndt for Alvor, havde mange hundrede Danske med deres Blod beseglet Fædrelandets Ret. Med Utaalmodighed ventede man nærmere Efterretninger om Udfaldet, og snart indløb Budskabet fra Generalen, om at han havde seet sig nødt til at vige for Overmagten, og den næste Dag vilde foretage Tilbagetoget til Flensborg. Denne Mælding var sendt fra Idsted Kro; men dengang anede Ingen, hvilken Betydning dette Navn to Aar senere skulde faae i Danmarks Historie. En dyb Alvor bemægtigede sig Sindene; Mange begyndte allerede at opgive Fædrelandets Sag; dog dette var ingenlunde den almindelige Mening; de otte Timers Kamp ved Slesvig havde været hæderlig for den danske Hær; Meget kunde forandre sig inden kort Tid; man skulde blot taalmodig opbebie hvad de følgende Dage vilde bringe. En af de nys udnævnte Statsministre, Orla Lehmann, var af Regjeringen sendt til England for der at tale vor Sag; han var med Rette anseet som en udmærket begavet Taler; men om han just derfor skulde være skicket til en saadan Sendelse, derom tvivlede man allerede dengang; og da han nu om Onsdagen vendte tilbage til Kjøbenhavn og fortalte, at han bragte ret gode Efterretninger hjem med sig, vare der Mange, som rystede paa Hovedet, de havde ingen Tro til Lehmann og hans „ret gode Efterretninger.“ Derimod længtes man nu efter at høre, om Hæren virkelig var i Behold. En forvirret Hob af Rygter krydsede hverandre i disse Dage; man hørte om et nyt Slag paa Veien til Flensborg; der vare Mogle der vilde vide, at vor Hær

var aldeles opløst, at den var adsplittet eller tagen til Fange; hvor den stod, eller om den overhovedet mere var til, det vidste man i flere Dage slet ingen Bækked om, indtil endelig den beroligende Efterretning indløb, at rigtig nok havde den paa Tilbagetoget lidt en Deel, men den første Deel af den var dog i god Behold ankommet til Als.

Kongen kom just i disse Dage efter et længere Ophold i Slesvig og Nørrejylland tilbage til Kjøbenhavn; han havde paa denne sin Reise været betænkkelig syg, og den almindelige Uro over Begivenhedernes Gang var betydelig blevet forøget ved Uengstelsen for Kongens Liv. Hans grundærlige danske Sind havde i disse Forræderiets og Røgnens Dage gjort ham uendelig dyrebar for hans Folk, saa han med Rette kunde gjøre de Ord til sit Valgsprog: Folkets Kjerlighed min Styrke. Og da han efter sin Helbredelse kom tilbage til Kjøbenhavn, modtoges han af Borgerne med en saadan uhyklet Begeistring, at han inderlig rørt offentlig takkede dem for den Kjerlighed, de ved alle Leiligheder viste ham, forstikkrede dem, at han i fuldeste Maal gjengjældte dem, og sluttede med de Ord: „Haand i Haand ville vi vandre med hverandre, i Dødt som i Godt ville vi staae hinanden bi, den algode Gud give sin Velsignelse til vor fælles Birken.“, I Nøden skulle vi kjende vore Venner“ siger man for et gammelt Ord; vi kunne tilføie, i Trængsels Tid viser Følelsen tilfulde sin Kraft; det gjælder om Kjerligheden, som det gjælder om Hadet. Lydskernes Afsærd mod os Danske havde i de Dage opfyldt hele Folket med en hidtil ukjendt Forbittrelse, ingen dansk Mand gad længere staae i person-

ligt Forhold til Noget, som var tydsk; selv deres Sprog var os modbydeligt, og det skurrede i Ørene, at høre, at der blev talet Tydsk paa Gaden. Men hos den simple Mand, der ikke forstaaer at beherske sine Følelser, yttrede denne almindelige Uvillie sig ofte Iydelig, og var da, som det gjerne gaaer, ofte uheldig eller endog ubillig i at finde sin Gjenstand; saaledes bleve de tydske Fanger, der kom her til Staden ofte forhaanede, de holstenske Garderkarle, der vare blevet tilbage i Byen, vare ofte udsatte for Fornærmelser, og engang havde man nær slaaet en tydsk Bager-svend ihjel, fordi han havde givet en lille næsviis Løs et Raffedrag.

Imidlertid hørte man stedse, om hvorledes de fjendlige Tropper trængte længere frem mod Nord. Snart var hele Hertugdømmet Slesvig besat af dem; og derfra trængte de ind i Jylland, hvor hele Landet stod dem aabent. Det var ærgerligt at erfare, at der her aldeles Intet blev gjort for at gjøre dem Modstand, at selv Fæstningen Fredericia stod dem aaben, saa at man fra Thyens Land kunde see, hvordan det der vrimlede af Tydskere, medens at det preussiske Flag blev plantet paa en dansk Fæstnings Bolde, uden at der i Forveien var bleven løsnet et Skud. Det var aldeles, som om Regjeringen havde opgivet Haabet om ved egne Kræfter at kunne virke Noget tillands. Endogsaa Als frygtede man skulde blive indtaget, man havde dengang ingen rigtig Forestilling, om hvor stærkt dette Punkt var befæstet af Naturen, og skjendte over, at Marineministeren ikke holdt Krigsstibe paa rede Haand til i paa kommende Tilfælde at optage vore Landtropper. Den almindelige Mis-tænksomhed, der under flige Omstændigheder er saa naturlig,

havde især kastet sig over denne Mand. Hans Familieforhold til flere af Oprørerne var Folk et Torn i Siden; og man tog ham det meget fortrydeligt op, at han ikke saaledes som Krigsministeren gad høre paa alle de gode Raad, som regnede ned til ham fra Høire og Venstre. Alligevel syntes den Anke dog rigtig, at hvad enten saa Skjæden laae hos den Ene eller hos den Anden, burde Flaaden mere være blevet benyttet, end Tilfældet var, især paa en Tid som denne, da Tilspærringen af Fjendens Havne syntes at være den eneste Veie, ad hvilken vi vare istand, til at gjøre ham noget føleligt Afbræk.

Imidlertid var Stemningen ingenlunde modløs. Lybfland vaandede sig ved Standsningen af sin Handel, det vidste man. Man hørte, at det gjereede dernede i det enige Fædreland, og haabede at indvortes Uroligheder snart skulde tvinge Fjenden til at drage bort fra vort Land; man talte stærkt om en Hjelpehær af 20000 Svenske og Norske; endnu havde man ikke opgivet Haabet, om at England kraftig vilde understøtte os, og i Særdeleshed slog man sin Lid til en russisk Hjelpe, som man indtil 100000 Mand stærk ventede en af Dagene. Men Liden gik, den ene Dag forløb som den anden, og Hjælpen udeblev, medens Fjenden bestandig trængte høiere op i Sjælland lige til Randers; rigtignok samlede den svenske norske Hær sig i Skaane; men der blev den uvirksomt liggende; man talte om, at Blokaden skulde ophøre fra den 16de Mai, og endelig just som der igjen var Tale, om at Preussenerne tvungne af Rusland vare isærb med at rykke ud af Sjælland og maaskee med det Samme af Slesvig, kom Efterretningen om, at den fjendlige General Wrangel

var ifærd med at brandstatte Jylland for 4 Millioner Rigsdaler. Medens nu nogle ved denne Kjendsgjerning, der aabenbarede Fædrelandets Afmagt, modløse opgave Haabet om Danmarks Frelse brændte Andre af Garme over Forhaanelsen, krævede, at Armeen øieblikkelig skulde marschere ind i Jylland; det gjaldt om ikke at tabe Sydernes Hjertes, sagde man, og dadlede bittert den Regjering, der skjøndt den var kaldet ved Folkets Tillid, dog selv ingen Tillid havde viist til Kraften hos det danske Folk.

Bludselig indløber den Efterretning hertil, at Preuserne havde forladt Jylland; man havde fra Strib seet deres Flag sænkes i Fredericia, og hvorledes kort Tid efter Dannebrog blev heiset. Her saae man da for første Gang nogen virkelig Frugt af de andre Magters Deeltagelse for vor Sag; det var da virkelig sandt med den russiske Note, hvorom man havde snakket saalænge; kun en saadan kunde have bevirket denne Afreise over Hals og Hoved; thi det var ikke vor egen Magt, der havde fordrevet dem, det saae man jo nok, og forsaavidt var det ærgerligt, at de saaledes skulde forlade os, uden at vi kunde faae Lov til at vise dem til Dørs, dog derved var der nu Intet at gjøre; man var glad ved Udsigten til at see sig befriet fra de uvelkomne Gjæster, og saae dem alt i Tanken forlade Slesvig, maaskee Holsten med, saae Krigen endt og Freden gjenoprettet; thi rigtignok meente Oprørerne, at de kunde staae paa deres egne Fødder og tvinge Danmark til Fred; men Sligt loe man kun ad. Da løb atter uventet Budskabet om Kamp og Vaabenbrag; det var de danske Tropper, der den 28de Mai

havde foretaget en Landgang i Sundeved lige overfor Als; - dette besvaredes fra Thyfternes Side med et ulykkelig Forsøg paa at tage denne Den 5te Juni; men atter saae vi dem trænge op i Slesvig lige til Kongeaaen; medens den danske Hær overalt maatte trække sig tilbage.

Sommeren forløb med Underhandlinger; snart syntes det, som Freden eller i det Mindste en Waabenstilstand var ifærd med at afflutes, snart atter, som om Krigen paany skulde bryde ud i lys Lue. Men det vilde være trættende, nøiagtigt at forfølge Tilstanden i Hovedstaden under hele denne uafsladelige Berlen af Haab og Frygt; det Hele var kun en Gjentagelse af hvad vi have seet i det Foregaaende, og vi vende os derfor nu til Betragtningen af den ulykkelige Waabenstilstand mod Begyndelsen af Efteraaret.

Efter lange Underhandlinger og megen Snakken frem og tilbage hørte man nemlig endelig mod Slutningen af August, at en Waabenstilstand var affluttet i Malmø og kun ventede paa Preusserkongens Underskrift, forat træde i Kraft. Denne ankom snart derpaa, og med det Samme bleve Betingelserne offentlig bekendtgjorte. De vare flette nok for Danmarks Sag og indeholdt egentlig en midlertidig Anerkjendelse af Oprøret. Slesvig og Holsten skulde under Waabenstilstanden regjeres i Fællesskab, de oprørste Tropper skulde besætte begge Hertugdømmerne, og det havde kun lidt at bethyde, at de skulde deles i Slesvigere og Holstenere, det var jo dog kun Folk, der kaldte sig „Slesvigholstenere“, saa man vel turde have Ret til at spørge, hvorledes en Regjering,

som det danske Folks Tillid havde indsat, kunde indlade sig paa slige Betingelser; det Gæste, hvorpaa man endnu stode, var, at to af den nye Regjerings 5 Medlemmer skulde udnævnes af Kongen af Danmark, den 5te ifølge Overenskomst imellem ham og Kongen af Preussen. Snart hørte man imidlertid, at Vaabenstilstanden var blevet forkastet ei blot af Oprørerne, hvad der jo rigtig nok ikke syntes saa vigtigt, men ogsaa af de Folk, som under Navn af det tydske Parlament førte det store Ord i Frankfurth; det lod endog saa til, at denne Sag skulde give Anledning til en Borgerkrigs Udbrud i Tydskland; men her vare der Mange, der glædede sig over Udsigten, til paa denne Maade at blive befriet fra den tydske Anmættelse, der saa længe havde hvilet tungt paa vort Fædreland. Dog Urolighederne i Tydskland gjorde kun vor Sag værre; man forlangte Kæmpelser i den indgaaede Overenskomst, og vor Regjering fandt sig i at opgive det eneste Sikkerhedsmiddel, vi endnu havde tilbage, nemlig sin Medvirkning ved Dannelsen af den midlertidige Bestyrelse; snart saae vi Slesvig aldeles i Oprørernes Vold; og i nogen Tid saae det ud, som om Mistillid og Modløshed vare ifærd med at bemægtige sig det danske Folk. See det er Frugten af alle vore Opoffrelser, hed det; vor Ære er traadt i Støvet, det er den Bistand, som man saa høitidelig lovede os; kunne og maae vi ikke føre Krig, saa lad os da slutte Fred, ligegyldig hvilken. Under Folkets Jubel vare vore Tropper afreiste; nu kom de atter tilbage; ingen Folkefare var samlet til deres Modtagelse; men trætte og udmattede slæbte de sig igjennem Gaderne; mens Alt rundt om dem var thyst og

stille; kun Smaabørnene modtog dem med „den tappre Landsoldat“; de havde endnu ikke mistet Modet.

Nu traadte den Forsamling af Rigets Mænd sammen, som vare udvalgte af deres Medborgere til at raadslaae med Regjeringen om den nye Forsfatning, som Kongen havde lovet Danmark, og medens Hjerterne vare opfyldte af Belysning for Fædrelandets Skjæbne, brændte Glædesblus rundt om i Staden; der var illumineret i hele Byen, for saaledes paa en festlig Maade at hilse den nye Tidsalder, som fra denne Dag skulde tage sin Begyndelse. Kjøbenhavns Borgere vilde nemlig paa en synlig Maade give tilkjende, at de dog i Grunden slet ikke tvivlede om Danmarks Sag, selv nu da Fremtiden syntes saa mørk og truende, og hele Vinteren igjennem, medens Oprørerne huserede i Slesvig og undertrykte Kongens troe Underfaatter i hans eget Land, glædede man sig dog ved Haabet om, at ved Foraarets Komme skulde den danske Armee rykke ind i Hertugdømmet. „Strengere Herrer regjere sjelden længe“, heed det, de skulde snart lære, at Danstien lever endnu; man troede ikke, at de andre Magter vilde taale en Gjentakelse af Scenerne fra forrige Aar, vi skulde da endelig faae Lov til at tugte Oprørerne; Kongen havde udtrykkelig erklæret, at han ikke vilde taale denne Tilstand længere end til den 26de Marts, til hvilken Tid han nu engang var bunden med sit Ord, og den Forsærdelse, der gjensløb til os fra Lybfland ved Efterretningen om Waabenstilstandens Opstgelse, forvissede os om, at man der ikke vovede at fornøye Optrinnet fra isjor. I ethvert Tilfælde, hvordan det saa gif, Folkets Vre kunde ikke taale, at en saa nedværdigende Overenskomst blev fornøyet. Det vilde

imidlertid, som ogsaa tidligere er antydet, være trættende at forfølge Stemningen i Hovedstaden igjennem alle Krigens Omverlinger, vi vilde derfor fra nu af kun berøre ganske enkelte Træk.

Paaskeløverbøgen var kommet, den 7de April. Haabet om Fred fra Tydsfflands Side var allerede saagodt som opgivet, dog vidste man endnu intet bestemt, om Forbundstroppe virkelig havde overskredet Eideren, derom skulde Dampfskibet fra Sønderborg bringe Bæst; tilmed vidste man, at Linieskibet „Christian den Ottende“ ledsaget af Fregatten „Gefion“ og et Par Dampfskibe var gaaet ind i Ekfersfjorden, og at man hele Torsdagen i Byen havde hørt en stærk Skydning fra den Kant; dog der var Ingen, der fra den Side ventede Andet end Godt. Med spændt Forventning imødesaa man Dampfskibets Komme, og en Mennekkemasse havde samlet sig ved Landingsstedet, forat modtage de forventede Efterretninger. Skibet lagde til, og Folk stimlede sammen forat udspørge de Ankomne; men i det Samme høre de, som staae længere borte et lydeligt Smertesudraab undslippe de Nærmeste: „Det er reent galt med vor Flaade“, hedder det, „Christian den Ottende er sprungen i Luften“. „Men er det ogsaa vist“, spørges der igjen. „Jo, det er kun altfor sandt“, svares der, „her ere Folk tilstede, som have seet det med deres egne Øine“, og nu erfarer man de nøiere Omstændigheder ved den Forening af ulykkelige Tilfælde som stulte vor Flaade ved to af dens herligste Skibe. Som en Løbeild farer Efterretningen om Ulykken igjennem Byen; som ethvert uventet Slag føles den dobbelt smertelig. En stor Deel af Besætningen var Mænd fra Nyboder, af hvilke

mange sad med Kone og Børn; disse troe deres Forsøgere dræbte; de ville have en Bished derom, som Ingen er istand til at give dem. Men ogsaa dem, hvis Tanker ikke ved noget personligt Baand blev ledet hid, ramte Slaget haardt og smerteligt. Gamle Mænd, der roligt havde baaret et heelt Livs Lidskiffelser, følte sig for første Gang aldeles som tilintetgjorte, og forstikkrede længe efter, at denne Dag havde været den sorgeligste i deres hele Liv. Og dog var Tabet med Hensyn til Krigens Gang ingenlunde saa uerstatteligt; men Sagen var, at Ulykken ramte os der, hvor vi mindst vare istand til at bære den, den ramte vor Søkrigerhæder ligeoverfor det landnaglede Lydskland. Da udkom en Bekjendtgjørelse fra Regjeringen, der foruden sin simple No, sin tillidsfulde Fortrosthed til Forsynet og Danmarks retfærdige Sag, tillige lindrede Smerten ved at underrette os om, at den største Deel af Mandskabet dog var reddet. Heller ikke hos Folket slog Mismodet Rod: „Vi vare stolte, vi glædede os med alt for stor Selvtillid over vor Flaade, derfor tilføiede Gud os dette Slag; men fra nu af skal vi see, han hjælper os der, hvor vi mindst vente det“, saaledes talte det fromme Hjerte, og i hiint Dieblis stod det Alle klart, at fra nu af vilde intet Offer være dem for tungt, hvor det var Fædrelandets Sag, som det gjaldt. Men Holmens Lømmersfolk sagde: „Vi ville arbejde Nat og Dag, til Blodet springer os ud af Neglene, og inden faae Dage skulle vi have andre Skibe i Søen, der skal vise Lydskan, at Danmark lever endnu.“

Det var ved Midfommertider; atter udsugede Lydskerne Jylland; men Fæstningen Fredericia laae beleiret af Dp=

rørernes Hær; hver Dag regnede det ned med Bomber over den ulykkelige Stad, de fleste Huse vare mere eller mindre ødelagte; dog det var Intet mod den Forhaanelse, der laae i, at frafaldne Undersaatter beleirede deres Konges Fæstning; og nu at tænke sig dem indtage den med Storm, plante deres Forrædersane, hvor Dannebrog havde veiet; nei, det kunde, det maatte Danmark ikke taale. Men vilde man undgaae det, saa maatte der handles raff og uden Opsættelse; Fæstningens Stilling var alt saare betænkelig, hvert Dieblif gif Rygtet, at den var indtagen; rigtignok viste saadanne Efterretninger sig stedse som uhjemlede, og kyndige Folk gave os at forstaae, at en Fæstning ikke saadan er at rende til; men Beleiringshæren nærmede sig dog stedse mere dens umiddelbare Omgivelse, snart vilde den være istand til at hindre Forbindelsen med Thyen; var det skeet, kunde Fredericia ikke holde sig. Alt tydede nu paa, at der var Noget i Gjære; der blev talet derom i de tydske Aviser, men blot for at gjøre Nar af de dumme, indbildske Danske, man forsikrede tillidsfuldt, at de Skandser, man havde opkastet, vare langt stærkere befæstede, end den usle Tue af en Fæstning, som kun havde holdt sig saalænge, fordi man ikke gad taget den. Nu hørte vi, at General Rye var kommet fra Helgenæs i Jylland over til Thyen med den største Deel af sine Tropper, det var en tjenstfærdig thyens Avis saa god at fortælle os; men alligevel vidste man endnu ikke ret, hvad det Hele havde at betyde, da man om Morgenen den 7de Juli paa eengang modtog Efterretningen om, at der havde staaet et Slag, og tillige, at vi havde vundet en glimrende Seir. Man stod der som lynslagen, man vilde ikke troe sine egne Øren. Et

vundet Slag! efter saamange Uheld, saamange skuffede Forventninger og uforfkyldte Forhaanelser mistvivler et Folk ofte næsten om nogenstinde mere at skulle kunne seire; og det endda ved Fredericia; den Stad, om hvilken Rygtet alt saa ofte var gaaet, at nu var den taget, som Oprørerne havde erklæret at de kunde erobre hvad Dieblit de vilde, og som man alt i Tanken saae som en Forhaanelse for Danmark, den skulde nu føre Mindet om Fædrelandets Hæder til den fjerneste Slægt. Vore Vaabens Vanheld havde hvilet tungt paa os; Alt dette var nu borttaget; nu først kunde vi glæde os ved Tanken om Krigens Ophør, som man ventede med Allersørste; thi vor Krigerære var hevnet; skulde vi end atter lide Tab og Udmygelsler, vi vilde dog ikke tabe Modet; see dette er, troer jeg, et Udtryk af den Stemning, med hvilken man i Kjøbenhavn modtog Efterretningen om Seiren ved Fredericia.

Saae Dage efter Slaget havde vi atter Vaabenstilstand med Lydskland og Preussen. Heller ikke denne gang vare Betingelserne saaledes, at de kunde tilfredsstille os Danske. Alligevel havde man dog ikke nu som forrige Gang Anledning til Mismod. Slesvig var i ethvert Tilfælde ikke længer i Oprørernes Magt, og vor Konge havde igjennem sin Regjeringscommissair en virkelig Indflydelse paa Ordningen af Hertugdømmets Forhold. Men fremfor Alt, vi havde seiret ved Fredericia; Folkeanden følte sig hævet ved Tanken om denne Bedrift, og med længselsfuld Glæde imødesaae Kjøbenhavns Indvaanere den Stund, da de atter skulde see Fædrelandets Forsvarere indenfor deres Volde, og det saaledes kunde forundes dem at vise deres Taknemmelighed mod disse vore tappre Krigere.

Denne Dag nærmede sig nu med stærke Skridt. Flere Mænd af Stadens Borgere traadte sammen forat besørge det Fornødne til Troppernes festlige Modtagelse, denne gang skulde det ikke gaae som sidst, da de næsten ligesom sneg sig igjennem Byen hen til deres Caserner. Nogle sendte Penge, Andre Fødemidler og Drikkevarer til de flere Gjesters Beværtning; der blev tømret og pyntet hele Byen igjennem i alle de Gader, hvorigjennem Toget skulde gaae. Især var hele Løverdagen den 8de September Alt i en travl Bevægelse, forat man den følgende Dag paa en værdig Maade kunde modtage vore Soldater. Søndagmorgen kom, overalt saae man Husene behængte med Krandsse, Blomster og friskt Grønt, paa mange Steder var ligesom en Gresport trukken tværs over Gaden; utallige Indskrifter høde de forventede Gjester velkommen, og alle vegne vaiede Dannebrogge fra Vinduer og Tage. Solen skinnede i hele sin Sommerglands og oplyste den festlige Pragt. Kl. 2 om Eftermiddagen ankom Tropperne til Færporten ved Indgangen til Frederiksbergallee; herfra skulde Festtoget tage sin Begyndelse. Her hilste Arveprindsen, Krigsministeren og Commandanten i Kjøbenhavn paa de Ankommende, og da man nu igjennem Vesterbro havde naaet Frihedsstøtten, der var smykket med Dannebrogssflag og Stadens Vaaben, hød Overpræsidenten i Spidsen for Byens Dyrlighed og dens udvalgte Borgere dem velkommen. Ved denne Støtte, der var opreist til Minde om, at den danske Konge Frederik den Sjette havde løst det Trældoms Baand, med hvilket den største Deel af Folket laae bundet, takkede han nu dem, der havde viist, at det danske Folk var ikke sløvt og feigt

og usammenhængende, dem, hvis Bedrifter havde høvet den danske Folkeand; og her havde vi da ligesom en Befrættelse af det Ord, der lød ved denne Støttes Indvielse, at freidigt kun den frie Mand kan værne om sit Fødeland. Men i Soldaternes Navn traadte nu den gamle General Schleppegrell frem, takkede for den hæderlige Modtagelse, og mindede om, at Kjøbenhavns Navn var uforglemmelig skrevet i Fædrelandets Historie, idet han sluttede med et Leve for dets Borgere, og under Kanonernes Torden, under det forsamlede Folks Jubelraab, der lød fra Vinduer, Tage og Folkemassen der overalt omgav Tropperne, satte Toget sig atter i Bevægelse over Fæstningsgraven ind ad Vesterport. Det var et saare skjønt Syn, Volden frembød i dette Dieblif, overalt besat med Menneker, saalangt Diet kunde række. Men oppe over Porten stod med forgyldte Bogstaver imellem Krandsje og Egeløv de Ord: „Sit Løfte har han holdt, den tappre Landsoldat.“ Det er disse Ord, med hvilke den Sang slutter, som tidlig og sildig blev sungen af den danske Kriger, med disse Ord loves ham et herligt Eftermæle fra hans Konges Mund, og nu modtages han just med denne Hilsen, idet han drager ind i den Stad, hvor Fredens Høitid er ham beredt. Fra Vesterport gik Toget igjennem Frederiksberggade, Gammeltorv, Nygade, Wimmelskæftet, over Amagertorv til Østergade og derfra over Kongens Nytorv ned ad Gothersgade til Kongens Have. Først kom en Afdeling af Livjægerne, Borgervæbningen og Studentercorpsen, ligesom forat vise Vej gjennem Staden; derpaa kom gamle Schleppegrell, fulgt af Gardehusarerne; derpaa fulgte med Musik og forskjellige Sangerchor i Spidsen først en

Deel af vore Søkrigere, som vare indbudne til at deeltage i Festen, og derpaa tre Batailloner af Fodfolk; Mere skulde ikke komme den Dag. I Gaderne vare Laugene opstillede med deres Faner, og alt som Toget drog frem, sluttede de sig til samme. Fra de aabne Winduer regnede det ned med Blomster og Krandsse, og det var et smukt Syn at see, med hvilket Udtryk af Glæde disse simple Karle med deres solbrændte Ansigter og bedækkede med Støv modtogte Legnet paa Damernes Gyldest og triumpherende stat dem paa Spidsen af Bajonetten, i Nabningen af Geværløbet, paa Huen eller hvor de forresten ellers ret kunde falde i Dinene. Paa Gammeltorv var der opslaaet en Forhøining, hvor Prindsesserne, Hoffets Damer, de fremmede Ministre, kort sagt Alt hvad der var fornemt, høde vore Karle Velkommen; og nu de herligt smykkede Gader, den forsamlede Mængdes Jubelraab, som ikke lod til at ville faae Ende, og saa endelig det herlige Veir, Alt forenede sig for at efterlade et Indtryk, der kunde bevare sig hele det øvrige Liv. Rigtignok gif Toget langtfra saa ordenligt, som man havde ventet; thi det var umuligt at forhindre, at Mennekemasfen trængte sig ind imellem Gæledderne; og saaledes ankom de sidste af Tropperne til Kongens Have en heel Time efter de første. Her var imidlertid Alt beredt til at beværte dem. I de brede Gange, der gaae midt igjennem Haven, rundt omkring Springvandet og paa Exercerpladsen vare der opstillede Borde besatte med Spise- og Drikkevarer og Byens Borgere gif omkring imellem Gæsterne, for paa god gammel dansk Bondemaneer ret ivrig at nøde dem til at de dog skulde age for sig af Retterne. Alt gjenslød snart af Munterhed

og munter Sang, medens Soldater og Søfolk, Krigere og Borgere, Høie og Lave vare blandede med hverandre i en fortrolig Klynge; og især var det smukt at see Forholdet imellem Officererne og den simple Soldat, hvor godt de kunde komme ud af det sammen, og hvor prægtigt de forstod den ene den anden, og saa at høre dem tale om hverandre; her var ingen Mistillid, ingen Misundelse. Saaledes tilbragte man et Par glade Timer, indtil endelig Mørket afbrød Lyftighederne, og Borgerne forsoiede sig hjem, medens Tropperne toge deres gamle Stader i Casernerne i Besiddelse. Flere Dage igjennem fortsattes Indtoget, og hvergang saae man en Gjentakelse af det samme Skuespil; det var som man ikke kunde blive kjed af, at høre Landets Forsvarere velkommen indenfor Hovedstadens Volde; men for Beretningen er enhver saadan Gjentakelse kun trættende; vi ville derfor kun bemærke, at ogsaa de Saarede bleve betænkte, idet et Gjestebud blev foranstaltet for dem i Lazaretherne, og endelig sluttede Festligheden paa en smuk og høitidelig Maade ved den Helts Jordefærd, hvis Død havde blandet Bemodens Laare i Glæden over Fredericiaslaget; General Rhes Lig bragtes til Soldaterkirkegaarden udenfor Østerbro, fulgt af Kongen og hele hans Huus, af Embedsmændene, Officererne, Borgerne og Soldaterne, og blev der nedsænket i Graven.

Det var den almindelige Mening, da Tropperne i Aaret 1849 holdt deres Indtog i Kjøbenhavn, at nu var da den Krig til Ende, at det vilde være muligt at erholde en Fred, vi kunde være tjente med, og dernæst at ordne vore Forholde, uden at Landets Børn skulde behøve om kort Tid atter at vove Liv og Blod for Fædre-

landets Vre. Men det skulde nu ikke være saaledes, og aldrig saasnart var Foraaret vendt tilbage, før Hæren atter drog i Feldten, og da nu Preussen endelig efter mange Dmsvøb havde bekvemmet sig Fred, og Kongens Tropper rykkede ind i Slesvig, havde Oprørerne allerede besat den sydlige Deel af Hertugdømmet, og stode ved Idsted i en som det syntes næsten uindtagelig Stilling. Folk, som kom der fra Eggen, havde fortalt, om at Landeveien til Flensborg var overskaaren, at mægtige Skanser overalt vare opkaastede, og man vidste, at hele Strøget var gjennemskaaret af Naer og Søer, opfyldt med Skove og store Mosestrækninger, saa det var ikke uden Vengstelighed, at man saae den Dag nærme sig, da det afgjørende Slag skulde finde Sted. Man vidste tilmed, at Oprørerne havde trukket Forstærkning til sig fra hele Lydskland, at de vare ved det bedste Mod, og fast bestemte paa at ville seire. Om Torsdag Aften den 25de Juli, fik man den første Underretning, om at der maatte have staaet et Slag om Onsdag Eftermiddag, men hvordan det for Resten var gaaet, derom vidste man Intet, selv Rhygtet var stumt. Man tilbragte en urolig Nat, og tidlig næste Morgen vare Folk forsamlede paa Toldboden, forat høre Nytt med Dampfskibet fra Flensborg. Det kom; men der var Ingen der vidste at fortælle Noget, om hvorledes det var gaaet; thi endnu strakte Efterretningen sig kun til Forpostfægtningen den 24de. Senad Middagsstunden kom et af Regjeringens Dampfskibe med Fanger og Saarede til Staden; dog endnu vidste man ikke Andet, end at Slaget var blevet fortsat om Torsdagen, at Onsdagen havde været en heldig men langt fra

afgjørende Dag. Men fra nu af afløste det ene Rhygte det andet, eller de forskjelligste Rhygter blandede sig i en besynderlig Virvar; det ene Dieblif hed det, at Oprørernes Stilling var aldeles omgaaet, at de vare kastede ind i Angeln, det næste hørte man, at den danske Hær var slagen, og at Fjenden allerede stod i Flensborg; indtil man endelig henad Aftenstunden igjennem Telegraphen erhøldt den første Efterretning om den i Danmarks Historie evig uforglemmelige Seier ved Idsted. Den lød: „Efter to Dages Kamp har Armeen vunden en afgjørende, men blodig Seier, og naaet Byen Slesvig. Vi have taget 5 Kanoner og 1000 Fanger. Vort Tab er stort.“ Saaledes var der da selv i den første Seiers Efterretning Noget, der ængstede Sjelen ved Tanken om de store endnu ubekjendte Offere; og sandelig vort Tab var virkelig saare stort. Schleppegrell, Læssø, Trepla foruden en stor Mængde af Armeens Officerer samt nogle Hundrede af de Menige havde kjøbt Seiren med deres Liv, flere Tusinde vare saarede. Men Dannebrog vaiede atter paa gamle Dannevirke, og her blev da Hæren staaende, da de politiske Forholde forhindrede dens Indmarsch i Holsten. Men her ville vi dog anføre et lille Træk, der viser, paa hvor besynderlig en Maade Rhygter ofte fremkomme og forplante sig. Om Middagen den 26de, da Dampskibet just var kommet med de første Fanger, fortalte man i Byen en gruelig Historie om en meget anseet høitstaaende Officeer, der ved mange Leiligheder havde udmærket sig, navnlig i Slaget ved Fredericia. Han skulde have spillet Forræder mod Konge og Fædreland, lovet at spille sin Bataillon i Hæn-

derne paa Dyrererne; men til Lykke var det Brev, hvori han havde gjort dem dette Tilbud samt forraadt Sørens Stilling, blevet opsnappet; og nu var han som Fange ankommet til Kjøbenhavn; det var meget paalidelige Folk, der havde fortalt det, de havde endogsaa seet ham, da han omringet af Bagt blev ført i Land; saa der kunde jo ingen Tvivl være om den Ting; man sagde endogsaa, at han allerede var blevet dømt og skudt. Et Par Dage efter fik man at vide, at man dog havde taget Feil af Mavnet, det var en anden af Armeens Officerer, og Folk kunde ogsaa nok vide, at det snarere var denne; thi han havde Slægt og Venner blandt Thydsterne. Men et Par Dage efter saae man, at ham kunde det heller ikke være; thi han var hverken hængt eller skudt, men stod paa en meget vigtig Post, hvor man just behøvede en Mand, man kunde have Tillid til. Saa gjættede man snart paa En og snart paa en Anden, indtil Rygtet efterhaanden salig hensov af Mangel paa Næring. Og saa var hele Allarmen kommet af, at en mistænkelig Borger i Flensborg, der handelsesviis hed det Samme som den første Officeer, man nævnedes, med det omtalte Dampskib var blevet ført til Kjøbenhavn. Men hele denne latterlige Historie tjener dog til at vise, hvor spændt og urolig Stemningen paa den Tid var her i Kjøbenhavn; thi naar Menneffets Sind først er kommet i Dyrer, da er det, at Dømmekraften svinder, og han bliver et Bytte for alle de løse Formodninger, der allevegne fra dukke frem. Endnu maa jeg tilføie, at da de thydste Kviser om Løverdags Morgen ankom, skyndte man sig at see, med hvilken Mine man optog Nederlaget. Men da

fandt Folk til deres store Forundring den eenstemmige Be-
retning om en glimrende Seier, som Holstenerne havde
tilkjæmpet sig; ja man begyndte endogsaa at blive noget
underlig tilmode og vidste ikke ret, hvad man skulde troe,
indtil vi om Eftermidagen havde den Fornøielse at see
vore Fanger i vor Midte.

I et halvt Aar holdt den danske Armee Vagt ved
Dannevirke; kun af og til afløstes. Stilheden ved Hæren
ved Efterretningen om nye Bedrifter, blandt disse indtog
Forsvaret af Frederiksstad den ypperste Blads: dog vi
ville ikke opholde os ved en Beskrivelse af det Indtryk,
som denne Baabendaad frembragte her i Hovedstaden.
Men da i Begyndelsen af dette Aar Oprørerne tilsidst
underkastede sig, og deres Hær blev opløst, da fik endelig
vore Tropper den længe forventede Orlov, og atter vare
vi her i Hovedstaden Vidner til vore feirende Soldaters
festlige Indtog. Det var midt om Vinteren, Løvet paa
Træerne var for længe siden faldet af, der vare heller in-
gen Blomster at faae, og saadanne Sager behøvede man
i stor Mængde til at pynte Husene og bekrandsse Trop-
perne. Dog man hjalp sig, som man kunde bedst. Naale-
træerne stod jo grønne, og store Bogulæs af Grankviste
bleve i Hundredevis bragte ind i Staden; hver en Blomst
blev tagen i Beslag, og da det naturligviis langt fra kunde
forflaae, maatte man lade sig nøie med Papirsblomster.
Man kunde heller ikke paa Grund af Aarstiden samles
med de Ankomne i det Frie saaledes som sidste Gang;
men Ridehuset paa Christiansborg Slot blev omdannet
til en Festsal, og her blev Alt gjort istand for paa en

passende Maade at kunne modtage de længselsfuldt ventede Gjæster. Salen var overalt smykket med Grønt eller beklædt med de danske Farver Hvidt i Rødt, allevegnefra vaiede Dannebrog: overalt paa Væggene saae man Vaaben, og høiere oppe afverlede røde og blaae Mindetavler; paa de røde Tavler læste man Navne som Bau, Fredericia, Idsted osv., de blaae Tavler mindede om Ahe, Schleppegrell, Bülow og Selgesen; men for Enden af Salen var der opreist en Gipsstøtte, 6 Alen høi, der forestillede Danmark, der rakte Seierskrandsen ud mod sine Sønner. Den 2den Februar begyndte Troppernes Indtog, og dette vedvarede næsten hver Dag ligeindtil Slutningen af Maanedens. Kanonerens Torden forkyndte stedse deres Ankomst; udenfor Byen bleve de modtagne af Arveprindsen, Commandanten og flere andre Officerer; foran gik Raugene med deres Faner, og saaledes gik Toget ad forskjellige Veie til Ridehuset ledsaget af Folkets Jubelraab. Men paa Gammeltorv var der opført en prægtig Seiersbue; paa hver Side af Indgangen laae en bronceret Løve, ved Udgangen stod to Støtter af Gips; Malerier, Krands og Vaaben prydede den overalt, og mange smukke Indskrifter erindrede de Faldne, og hilste de Ankommende. Dog hvor smukt den endog tog sig ud, Menigmand syntes dog bedre om Knippelsbro, der ogsaa var blevet pyntet paa det bedste, da Artilleriet ad den Wei drog ud paa Alma-ger. Paa den indre Slotsplads tog Kongen mod sine Soldater og bød dem med hjertelige Ord velkommen, og derpaa gik de ind i Ridehuset, hvor Beskomstgildet var anrettet.

Paa denne Maade modtog Kjøbenhavns Borgere Landets Forsvarere, da de vendte tilbage fra Kampen, og med disse Høitideligheder sluttes da ogsaa paa en passende Maade nærværende Fortællinger om Kjøbenhavn.

